

Jaroslav Benák
(ed.)

CÍRKEV A STÁT 2020

Sborník příspěvků z konference

MASARYKOVA
UNIVERZITA

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS IURIDICA
EDITIO SCIENTIA

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

CÍRKEV A STÁT 2020

Sborník příspěvků z konference

Jaroslav Benák (ed.)

Masarykova univerzita
Brno 2020

Tato publikace vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu „Konference Církev a stát – 26. ročník“ číslo MUNI/B/1152/2019 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2020.

Recenzentky:

JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D.

JUDr. Lucia Madleňáková, Ph.D.

© 2020 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-9747-6 (online ; pdf)

Obsah

Předmluva	7
Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a přírodních katastrof	9
<i>Záboj Horák</i>	
Duchovní péče u policie v USA	25
<i>Tomáš Tužga</i>	
Služobná zbraň u duchovních v ozbrojených silách a v ozbrojených zboroch Slovenskej republiky	32
<i>Maroš Pavlovič</i>	
Duchovní služba v prostoru Policie ČR	47
<i>Jiří Ignác Laňka</i>	
Právní rozbor prostoru kostela jako prostoru veřejného/soukromého z pohledu platného práva ČR a kanonického práva	55
<i>Ronald Němec</i>	
Rozhodování Spolkového ústavního soudu v souvislosti s pandemií Covid-19	64
<i>Jiří Dvořáček</i>	
Odluka štátu od cirkvi? Limity štátnej moci vo vzťahu k cirkvám vo svetle pandémie koronavírusu	71
<i>Roman Bisták, Ľudovít Máčaj</i>	
Roušky, burky, nikáby: zákaz zahalování tváře a pandémie covid	90
<i>Kamila Abbasi</i>	

Předmluva

Letošní ročník konference *Církev a stát* byl v řadě ohledů specifický. V první řadě už tím, že se ho podařilo díky volbě termínu v první polovině září uskutečnit. Stejně jako v předchozích 25 letech se tak i letos v Brně sešli právníci, teologové i odborníci z dalších disciplín, aby, tentokrát za specifických hygienických opatření, společně diskutovali o různých aspektech vztahu státu a náboženských společenství.

Další novinkou bylo zaměření konference na více než jedno téma. Dopolední část konference byla věnována tématu duchovní služby u policie. Tímto tématem jsme navázali na minulé dva ročníky věnované duchovní péči v armádě a ve vězeňství.¹ Ve sborníku je toto téma zastoupeno příspěvkem Záboje Horáka, Tomáše Tuzy, Maroše Pavloviče a prefekta Křesťanské policejní asociace Jiřího Ignáce Laňky.

Druhá část konference byla věnována aktuálnímu tématu náboženské svobody v mimořádných stavech. Vystupující se zaměřili na tuzemské i zahraniční právní problémy spojené s těmito otázkami. Domácí tematika je ve sborníku zastoupena textem Ronalda Němce. Dále se čtenáři mohou seznámit s příspěvkem věnovanými situaci v Německu (Jiří Dvořáček), na Slovensku (Ludovít Máčaj a Roman Bisták) a ve Francii (Kamila Abbasi). Jednotlivá vystoupení i bohatá diskuse poukázaly na nepominutelnou roli náboženských společenství ve společnosti i na hluboké hodnotové otázky s tím spojené. Zároveň se tak ukázalo, že konference tak vlastně nebyla o dvou oddělených tématech nýbrž o jednom společném abstraktnějším tématu.

Věřím, že předkládaný sborník přinese čtenářům řadu zajímavých úvah a podnětů k zamyšlení.

Jaroslav Benák

¹ Sborníky z obou těchto ročníků můžete najít na webu <http://cirkevastat.law.muni.cz/> v sekci Archiv. Příspěvky z roku 2018 vyšly též tiskem BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-9136-8.

Význam a účel duchovní péče náboženských společenství ve prospěch policie, obětí trestných činů a přírodních katastrof

Záboj Horák

Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Česká republika

Abstract in original language

Autor nejprve obecně vymezuje duchovní péči, kterou poskytují náboženská společenství ve veřejných institucích, a to 1. ve prospěch svých členů, 2. ve prospěch kohokoliv (služba přítomností a nasloucháním) a 3. ve prospěch veřejnosti i mimo duchovní péči ve veřejných institucích (např. duchovní péče o osoby propuštěné z nemocnice nebo z vězení). V další části svého příspěvku popisuje principy duchovní péče ve veřejných institucích v České republice. Nakonec se zabývá duchovní péčí ve prospěch policie, hasičského záchranného sboru, obětí trestných činů, obětí katastrof a osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody v České republice.

Keywords in original language

Církev; duchovní péče ve veřejných institucích; kategoriální pastorece; Policie České republiky; hasičský záchranný sbor; posttraumatická intervenční péče; oběti trestných činů; kaplanství.

Abstract

The author of the article first generally defines the spiritual care provided by the religious communities in public institutions 1. for the benefit of their members, 2. for the benefit of anyone (service of presence and service of listening) and 3. for the benefit of the public outside the spiritual care in public institutions (e.g. spiritual care for people released from hospitals or prisons). In the next part of his paper he describes the principles of spiritual care in public institutions in the Czech Republic. The last part deals with spiritual care for the benefit of the police, fire brigades, victims of crime, victims of disasters and people released from prisons in the Czech Republic.

Keywords

Church; Spiritual Care in Public Institutions; Categorical Pastoral Care; Police of the Czech Republic; Fire Brigades; Post-Traumatic Intervention Care; Victims of Crimes; Chaplaincy.

1 ÚVOD

Před více než třemi lety mně ředitelka jedné vzdělávací instituce, která se věnuje podpoře křesťanské kultury, s postesknutím sdělila, že duchovní péče ve veřejných institucích je u nás, v České republice, stále ještě „popelkou“.

Podle zpráv z Evropského konsorcia pro výzkum vztahu církve a státu (European Consortium for Church and State Research), které se zvláště v posledním desetiletí duchovní péčí ve veřejných institucích podrobně zabývá na svých každoročních konferencích, pokaždé v jiném státě EU, je situace v některých evropských zemích podstatně lepší, jinde je to však podobné nebo jen nepatrně lepší než v České republice. To se potvrdilo během mezinárodní konference Čtvrté pražské rozhovory o církvích a státu, pořádané na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v červnu 2019. Přiblížit se ideálům, které souvisí s rozvojem pojetí lidských práv v zemích euroatlantické civilizace, a potřebě duchovní péče v širokém slova smyslu jak o věřící, tak o ty, kdo stojí mimo náboženská společenství, je úkolem všech států na světě.

Domnívám se, že dnes je situace v České republice jiná než po převratu v roce 1989 a v následujících letech, a že od té doby došlo v řadě oblastí ke zlepšení. Troufám si vyjádřit přesvědčení, že k tomu přispěla i tato naše mezinárodní konference Církev a stát, která se každoročně koná zde na brněnské právnické fakultě již 26 let. V roce 2017 se věnovala duchovní péči ve veřejném zdravotnictví, v roce 2018 ve vězeňství, v roce 2019 v armádě, a nyní, v roce 2020, je věnována duchovní péči v policejním sboru. K rozšíření duchovní péče ve veřejných institucích jistě přispívá na prvním místě stále sílící porozumění církevních představených a jejich ochota tuto péči podporovat, smluvně ji zaštitovat a uvolňovat pro tuto službu větší počet duchovních než dosud, navzdory tristní situaci počtu povolání k duchovnímu

stavu ve všech církvích. Je nutno vyvíjet i tlak na větší porozumění ze strany společenství věřících a farních struktur ve prospěch duchovní péče ve veřejných institucích, poskytované duchovními i laiky, a nakonec také na to, aby rodiny podporovaly více než dosud povolání svých členů k duchovnímu stavu, a ještě více se účastnily na podpoře péče ve veřejných institucích.

Ke zlepšení situace přispěl, jak doufáme, i aktivní přístup snad všech učitelů konfesního práva na českých a moravských právnických i teologických fakultách, a celé naší Společnosti pro církevní právo s pěti stovkami členů, pracující nyní ve čtyřech místních skupinách.

Nelze zapomenout ani významné podpory, kterou kategoriální pastoraci poskytuje Česká křesťanská akademie ze svého pražského ústředí i ve více než sedmdesáti místních skupinách po celých Čechách a Moravě. Česká křesťanská akademie již po několik let považuje podporu vnější kategoriální pastorační práce za svou prioritu a věnuje jí své konference, přednášky v místních skupinách i dostatečný prostor v grantové činnosti i ve svém tisku.

Dovolte, abych ve svém následujícím příspěvku pojednal o významu a účelu duchovní péče, kterou poskytují náboženská společenství (církev a náboženské společnosti) ve prospěch policie, obětí trestných činů a obětí přírodních katastrof.

Můj příspěvek vychází z kolektivní monografie *Spiritual Care in Public Institutions in Europe*, která vyšla v Berlíně v prosinci 2019 jako výsledek mezinárodní konference Čtvrté pražské rozhovory o církvích a státu. Konferenci na uvedené téma uspořádala Společnost pro církevní právo ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v červnu 2019. Redakčně knihu spolu se mnou zpracoval prof. Jiří Rajmund Tretera.¹ Kniha obsahuje příspěvky dvanácti odborníků na konfesní právo z Německa, Spojeného království, Francie, Švýcarska, Rakouska, Maďarska, Polska, Slovenska a České republiky, které jsou věnovány duchovní péči náboženských společenství ve veřejných institucích uvedených zemí. V pátém ročníku Pražských rozhovorů, který máme v plánu uskutečnit v červnu příštího roku na pražské právnické fakultě, chceme pokračovat v tomtéž tématu a dále je rozvinout.

¹ TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK (eds.). *Spiritual Care in Public Institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, 2019, 140 s.

Dalším zdrojem pro mé úvahy jsou tištěné a internetové sborníky z brněnské konference Církev a stát, které redigoval Mgr. Ing. Jaroslav Benák, Ph.D., z Katedry ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, hlavní organizátor konference Církev a stát. Jsou to zejména úvodní příspěvky prof. JUDr. Jiřího Rajmunda Tretery, v nichž jsou vytyčeny teoretické zásady pro působení náboženských společenství ve veřejných institucích a popsána jejich platná právní úprava.²

V souvislosti s duchovní péčí ve prospěch policie bych chtěl upozornit na monografii *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*, kterou vydala Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v roce 2012. Jejím spoluautorem je mjr. ThDr. Jiří Ignác Laňka, Ph.D., který přijal pozvání organizátorů k přednášce na tomto ročníku brněnské konference Církev a stát.³

2 PRINCIPY DUCHOVNÍ PÉČE VE VEŘEJNÝCH INSTITUCÍCH OBCENĚ

V posledních desetiletích se v rámci vědy konfesního práva v Evropě i v zámoří rozvinul její podobor, nazývaný duchovní péčí ve veřejných institucích (spiritual care in public institutions). V některých zemích se hovoří také o kaplanství (chaplaincy).

2.1 První oblast duchovní péče ve veřejných institucích

První oblast se týká právního zajištění náboženské svobody jednotlivců, členů náboženských společenství, kteří jsou odděleni od zbytku populace bariérou veřejných institucí a kteří se v nich nacházejí z různých vnějších příčin.

Od starších dob se jedná o armádu, vězeňský systém, základní, střední i vysoké školy internátního i neinternátního typu, nemocnice a jiná zdravotnická zařízení a sociální instituce včetně domovů mládeže a domovů seniorů.

² Viz např. BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018, 176 s. Odkazy na internetové sborníky jsou uveřejněny na internetových stránkách Právnické fakulty Masarykovy univerzity <http://cirkevastat.law.muni.cz/content/cs/archiv/> a Společnosti pro církevní právo <http://specp.prf.cuni.cz/vyrocní-konference-v-brně/>

³ OPATRŇNÝ, Michal, Jaroslav KOZÁK, Jiří LAŇKA a Roman MÍČKA. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, 188 s.

V novější době, od poloviny či od konce 20. století, se rozšiřuje o policii, hasiče, zařízení pro přechodný pobyt legálních imigrantů a žadatelů o azyl, a zařízení pro ilegální imigranty před jejich vypovězením.

Duchovní péče tradičně poskytovaná členům náboženských společenství ve veřejných institucích zahrnuje jak náboženské obřady a pomoc při praktické realizaci náboženské svobody, tak i osobní dimenzi pomoci člověku.

2.2 Druhá oblast duchovní péče ve veřejných institucích

Druhá oblast představuje rozšíření duchovní péče ve veřejných institucích, poskytované členům náboženských společenství, na všechny, kdo se v těchto institucích nacházejí a projeví o ni zájem. V této souvislosti hovoříme o službě přítomnosti a službě nasloucháním.

Druhá oblast duchovní péče se rozvinula paralelně s nově zavedenou péčí psychologů, kteří v těchto institucích působí. Nejde o soutěžení mezi těmito dvěma typy péče, ale o vzájemné doplňování. Oba typy mají mnoho společných rysů. Každý ale spočívá na jiných základech lidského poznání a na odlišných přístupech ke klientům.

Zvláštním znakem duchovní péče ve veřejných institucích je v mnoha zemích její ekumenický rozměr, tj. poskytování duchovní péče představiteli náboženských společenství ve vzájemné spolupráci nebo společně.⁴

2.3 Důvody pro obě oblasti duchovní péče ve veřejných institucích spočívající v oblasti právní filozofie a ústavního práva

Obě výše uvedené oblasti duchovní péče ve veřejných institucích byly otevřeny jako výsledek širšího chápání poslání náboženských společenství v rozvinuté demokratické společnosti, přijímající ideje humanity ve vztahu ke každému člověku a uznávající pluralitu ve společnosti.

Jiný důvod pro potřebnost obou tematických oblastí může být spatřován v rozšiřující se sekularizaci a vytěsňování církve z veřejného prostoru ve všech zemích světa. A právě v těch zemích, v nichž jsou tyto trendy více

⁴ TRETERA, Jiří Rajmund. West and East: New Trends in Spiritual Care in Public Institutions in Europe. An Introductory Overview. In: TRETERA, HORÁK, op. cit., s. 7–8.

patrné, je třeba o to více duchovně pečovat prostřednictvím služby přítomností a služby nasloucháním také o osoby, které nejsou věřícími a nepřináleží k žádnému náboženskému společenství.

S druhou oblastí duchovní péče může být spojena myšlenka, že zajištění výkonu individuální a kolektivní náboženské svobody ve svobodných zemích obsahuje veřejné a právně efektivní uznání, že náboženská společenství mají právo a úkol nabídnout své charitativní, humanitární a obecně vzdělávací služby každému, nejen uvnitř svého vlastního náboženského společenství, ale také navenek, včetně veřejných institucí. Ústavní soud České republiky charakterizoval v odůvodnění jednoho ze svých nálezů činnost náboženských společenství takto: „... úkol těchto subjektů v žádném případě nelze redukovat na pouhé vyznávání určité náboženské víry ... nýbrž jejich činnost je podstatně širší a spočívá též ve vyzarování náboženských hodnot navenek, a to prostřednictvím nejen religiózní činnosti, ale taky např. činnosti charitativní, humanitární a obecně vzdělávací.“⁵

2.4 Duchovní péče ve prospěch veřejnosti i mimo duchovní péči ve veřejných institucích

Duchovní péče byla v mnoha zemích rozšířena pro ty, kdo ukončili pobyt ve veřejných institucích. Je to zejména případ postpenitenciární péče o osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody nebo z ochranného léčení, nebo osoby propuštěné z nemocnice nebo jiné institucionální péče, včetně institucí pro obtížně vychovatelnou mládež. Veřejné instituce v těchto případech na základě smluv informují náboženská společenství o potřebě pomoci těmto klientům.

Péče o oběti trestných činů, terorismu, veřejného násilí a přírodních katastrof představuje jinou skupinu duchovní péče. A měla by to být zejména policie a hasičský záchranný sbor, kdo by na základě smluv s náboženskými společenstvími měl poskytovat informace o potřebě pomoci těmto klientům.⁶

2.5 Složení týmů poskytujících duchovní péči

Nakonec je třeba uvést, kdo tvoří týmy duchovní péče ve veřejných institucích. Skládají se především z kaplanů specializovaných pro jednotlivé obory a jejich dobrovolných spolupracovníků z řad členů náboženských

⁵ Nález ze dne 27. listopadu 2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02.

⁶ TRETERA. In: TRETERA, HORÁK, op. cit., s. 8–9.

společenství, v obou případech obvykle se speciálním výcvikem. V mnoha zemích nevypovídá pojem kaplan o tom, zda byl pracovník ve svém náboženském společenství vysvěcen (tj. zda je z náboženského hlediska knězem, kazatelem nebo jáhnem), nebo zda je nevysvěceným členem společenství (tj. z náboženského hlediska laikem). Službu kaplana vykonávají muži i ženy. Kaplani (kaplanky) a jejich dobrovolní spolupracovníci jsou v některých oblastech duchovní péče umístováni do multidisciplinárních týmů pečujících o klienty ve veřejných institucích. Spolupracují s psychology, pedagogy, lékaři a dalšími odborníky.

V některých zemích se duchovní péče ve veřejných institucích účastní také sdružení založená podle světského práva nebo církevního, resp. kanonického práva.⁷

3 PRINCIPY DUCHOVNÍ PÉČE VE VEŘEJNÝCH INSTITUCÍCH V ČESKÝCH ZEMÍCH

České země jsou pro svou geografickou polohu jakoby předurčeny být zemí, přijímající vlivy ze všech stran. Západní kultura a slovanský jazyk obyvatel těchto zemí tomu napomáhá. Dlouhá zkušenost ze dvou nejstrašlivějších totalitních režimů, které sužovaly Evropu ve 20. století, nacistického a komunistického, přispívá v českých zemích k hlubšímu porozumění potřeb duchovní péče ve veřejných institucích ve prospěch nábožensky věřících i těch, kdo náboženskou víru nevyznávají.⁸

Duchovní péče ve veřejných institucích je charakterizována značnou diverzifikací služeb, které náboženská společenství veřejnosti poskytují, do mnoha odvětví. Druhým jejím zvláštním znakem je společné zaměření na pomoc jak těm, kteří jsou věřícími, tak i těm, kteří náboženskou víru nevyznávají. Ve veřejných institucích, kde je duchovní péče vykonávána, nelze mezi těmito dvěma skupinami rozeznávat již proto, že informace o jejich vyznání či absenci vyznání nemohou být ze strany jejich vedení žádány, neboť jde o osobně citlivou sféru. Totéž platí v případech pomoci obětem trestných činů nebo přírodních katastrof a uprchlíkům.

⁷ Ibid., s. 8–9.

⁸ Viz HORÁK, Záboj. Spiritual Care in Public Institutions in the Czech Republic. In: TŘETĚRA, HORÁK, op. cit., s. 119–122.

Značné množství křesťanských i jiných náboženských společenství, která v českých zemích působí (jde v současné době o čtyřicet jedna státem registrovaných náboženských společenství), společné utrpení většiny jejich příslušníků za obou totalitních režimů i jejich společné zájmy v přítomnosti daly v České republice prostor k vytvoření silných přátelských vztahů mezi nimi, posílení ekumenismu mezi křesťany různých vyznání i solidarity všech náboženství. V České republice je to zejména solidarita křesťanů a židů.

Služba nasloucháním a přítomností i těm, kdo víru nevyznávají, poskytovaná zástupci jednotlivých náboženských společenství, jak samostatně, tak mnohdy také solidárně ve společných týmech, je velkým obdarováním veřejnosti ze strany náboženských společenství a projevem vyzářování náboženských hodnot hlásaných náboženskými společenstvími navenek. Jestliže v jednotlivé veřejné instituci působí jen zástupci některých náboženských společenství, pak jsou povinni v případě potřeby na žádost klienta zavolat k rozhovoru s ním nebo k náboženskému úkonu v jeho prospěch kteréhokoliv zástupce z jakéhokoliv náboženského společenství, jež je ve státě registrováno. Proto musí mít všichni mezi sebou dobré spojení. Vyžadují to jak smlouvy mezi náboženskými společenstvími, tak i dohody mezi nimi a veřejnými orgány.

Duchovní péče ve veřejných institucích nechce být prvotně činností misijní. To je deklarováno i ve smlouvách uzavřených mezi náboženskými společenstvími navzájem i v dohodách mezi náboženskými společenstvími a jejich svazy na jedné straně a představiteli veřejných orgánů na straně druhé. Nechce být ani zápasem o přetahování členů náboženských společenství, jak zdůrazňují smlouvy, které uzavřela náboženská společenství mezi sebou. Pomoc náboženských společenství části veřejnosti, která náboženskou víru nevyznává, v sobě ukrývá jistý stupeň druhotně misijního rázu, i když se o něm nikde výslovně nemluví. Při vysokém stupni náboženské svobody, zaručeném Listinou základních práv a svobod, a zárukách, že každý může přijmout náboženské vyznání podle svého vlastního výběru, nelze vyloučit pozdější přijetí určité náboženské víry některými z těch, kdo byli předmětem uvedené péče. Také zákonná záruka, že každý může své náboženské vyznání změnit, může být uplatněna. Nikdo však nesmí být žádným způsobem nucen ani k přijetí náboženského vyznání, ani k jeho změně, ani k opuštění

náboženského vyznání. Zkušenost ukazuje, že podstatná část z těch, kteří pomoc náboženských společenství přijmou, se k víře neobráť. Náboženská společenství s tím počítají, neboť na prvním místě v jejich úsilí je pomoc člověku, nikoliv získávání nových členů. Konečným cílem ve většině náboženských společenství je ovšem věčná spása všech lidí.

Duchovní péče ve veřejných institucích je sama o sobě velkým dobrem jak pro nábožensky věřící, tak pro ty, kdo víru nevyznávají. To, co zástupci náboženských společností vykonají tímto pro všechny, kdo se dostávají ve veřejných institucích do osobní tísně, jen obtížně může za ně vykonat někdo jiný. Jejich služba je v této oblasti nezastupitelná.

Duchovní péče ve veřejných institucích má ještě několik dalších vedlejších důsledků. Za prvé usnadňuje náboženským společenstvím vyjít za hranice ghetta, do kterého jsou v důsledku zvyšující se sekularizace společnosti automaticky zatlačována. Za druhé navrácí náboženským společenstvím dobrou pověst, na níž bylo intenzivně útočeno v minulosti, za totalitních režimů, a na níž se, za docela jiných okolností, nově útočí v současnosti.

Možnost náboženských společenství vyjít za hranice svého náboženského prostoru má velký význam především pro velké množství malých náboženských společenství, která jsou v České republice stále nově zakládána a získávají členy především z těch částí obyvatel, kteří náboženství až dosud nevyznávali, ale pocítí ují jistou duchovní vyprahlost dnešní konzumentské společnosti. Patří k nim i jiné menší vyznavačské církve, založené již dříve, které ale v posledních desetiletích dvojnásobily až ztrojnásobily počet svých členů a svých farních sborů, jako je Církev bratrská nebo Jednota bratrská.

Má to však velký význam i pro nejpočetnější církve v české společnosti, tj. katolickou, evangelickou a husitskou, v nichž se sice projevuje tendence k poklesu účasti na náboženských obřadech ve farnostech a sborech, avšak vzrůstá počet jimi zřizovaných vlastních charit, diakonií, církevních škol a sociálních ústavů. Vycházejí takto za hranice nejen svých farností, ale i specializovaných církevních zařízení. Překonávají dřívější strach svých představených z odčerpání části kněží a kazatelů z vnitřní pastýřské služby a začínají podporovat jejich zařazení spolu s řádně připravenými laiky do duchovní péče ve veřejných institucích.

Pokud jde o druhý shora naznačený vedlejší důsledek, tj. dobrou pověst náboženských společenství, je dobré si uvědomit, jaké důvody vedly v minulosti a vedou v současnosti k jejímu poklesu.

V minulosti byla jejich pověst pošramocena jak ideologickými, tak věcnými zásahy komunistického režimu. Jako příklad lze uvést ateistickou a protináboženskou výchovu mládeže ve školách, v mládežnických organizacích a v armádě. Podobně ke strachu účastnit se náboženského života přispívaly stálé prověrky na pracovišti, kterými zaměstnanci museli procházet nejméně jednou za dva roky. Kdo neprokázal svým prohlášením při prověrkách, že se již „vyrovnal s náboženskými předsudky“, jak byla veškerá náboženská víra označována, a o němž se vědělo, že nadále chodí do kostela nebo nábožensky vychovává své děti, měl potíže při svém kariéřním postupu v zaměstnání a často i při vyměřování platu. Měl omezený přístup ke vzdělání nebo mu bylo vyhrožováno, že se jeho děti nedostanou na studia.

Dobrá pověst náboženských společenství je v současné době napadána protináboženskými štvanicemi ze strany některých méně soudných novinářů ve službách těch politických a hospodářských kruhů, které v činnosti náboženských společenství vidí konkurenci ke svému podílu na ovládnutí společnosti nebo trpí iracionálními předsudky proti náboženství.

Zdůraznění dvou skupin adresátů duchovní péče ve veřejných institucích v České republice je umocněno realitou, že v zemi došlo za násilného čtyřicetiletého přerušování historického vývoje totalitní ateistickou mocí v letech 1948–1989 k odloučení velké části obyvatel od církevních společenství. Jde tedy o model vysoce vhodný pro společnost, v níž je více než polovina obyvatel sekularizována a odcírkevněna.

Dlouhou dobu po převratu z konce roku 1989 nebyla duchovní péče mimo náboženská společenství právně ani personálně dostatečně zajištěna a k vytváření právních nástrojů ve většině odvětví dochází až od roku 1994 a v některých až od roku 2011.

Ani v odvětvích, která měla svou dlouhodobou tradici již před nástupem totalitního režimu v roce 1948, jako je armáda a vězeňství, nebylo možno na staré tradice navázat, ale bylo nutno budovat novou duchovní péči od bodu nula. Případně od bodu minus pět, jak uvádí v interview pro časopis *Revue církevního práva kapitán* v záloze Mgr. Jakub Holík, který vykovával

po šest let službu vojenského kaplana a v současné době je generálním vikářem plzeňské diecéze.⁹

V současné době patří právní zajištění duchovní péče ve veřejných institucích k oblastem českého konfesního práva, které se značně rozvíjejí. Avšak v oblasti zdravotnictví a zejména v oblasti, která je přednostním zájmem naší dnešní konference, jsme stále ještě v začátcích a právní úprava zdaleka ještě nedosahuje té úrovně, jaká byla dosažena v oblasti vězeňství a armády.

4 DUCHOVNÍ PÉČE VE PROSPĚCH POLICIE, HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU, OBĚTÍ TRESTNÝCH ČINŮ, KATASTROF A OSOB PROPUŠTĚNÝCH Z VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY V ČESKÉ REPUBLICE

V návaznosti na příspěvek, který na konferenci Církve a stát přednesl před rokem prof. Jiří Rajmund Tretera, bych zde rád zopakoval i dnes několik faktů a znovu na ně upozornil.¹⁰ Bylo to v září roku 2000, kdy vznikla myšlenka požádat náboženská společenství o účast na posttraumatické intervenční péči ve prospěch policistů a jejich rodin. Tehdy se v Praze konalo na pozvání české vlády zasedání Mezinárodního měnového fondu. Do Prahy se sjely více než dva tisíce finančníků z celého světa, ale různými cestami se tam dostali také odpůrci Mezinárodního měnového fondu, kteří se za podpory českých anarchistů a komunistů dopustili velkého množství násilností. Policii České republiky se sice podařilo zasedání v Kongresovém centru ochránit, ale na šedesát policistů bylo zraněno dlažebními kostkami a zápalnými lahvemi a dalšími předměty, které na ně útočníci házeli. Také asi dvacet útočníků bylo při zákroku zraněno.

Dne 14. listopadu 2001 byl vydán závazný pokyn policejního prezidenta č. 129/2001, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie České republiky, kteří prožili traumatizující

⁹ TRETERA, Štěpán. Rozhovor s vojenským kaplanem v záloze kapitánem Mgr. Jakubem Holíkem. In: *Revue církevního práva*, Praha, 2019, roč. 76, č. 3, s. 104.

¹⁰ TRETERA, Jiří Rajmund. Duchovní péče v ozbrojených silách jako služba náboženských společenství veřejnosti. Teoretický úvod. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2019. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 16–18. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2019/cirkevastat2019.pdf>

událost v souvislosti s plněním služebních úkolů. Druhou událostí, která přispěla k přizvání náboženských společenství k posttraumatické intervenční péči ve prospěch policistů a členů jejich rodin, byla katastrofální povodeň v srpnu 2002. Celé oblasti v Čechách, včetně některých čtvrtí hlavního města Prahy a pražského metra, byly zaplaveny, zničeno bylo množství domů a povodeň připravila o život 17 lidí. Spolu s policií a hasičským záchranným sborem pomáhali jak hmotně, tak zejména uklidňováním postižených především zástupci náboženských společenství a jejich složek. Byly to zvláště jejich instituce určené k sociální službě, jako jsou katolické charity a protestantské diakonie. Ty se již dříve osvědčily při pomoci potřebným jak v České republice, tak při svém vyslání do zahraničí (např. při pomoci obětem zemětřesení v Gruzii v květnu 2002).

První dohoda o účasti náboženských společenství při poskytování posttraumatické intervenční péče o příslušníky Policie ČR a členy jejich rodin a civilní zaměstnance ve složkách taktéž podřízených ministerstvu vnitra, byla uzavřena mezi Ministerstvem vnitra, Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví dne 17. října 2002.¹¹ Dohoda byla uzavřena na dobu tří let a prodloužena dvakrát: 10. října 2005 a 24. září 2008. Na dohody navazovaly závazné pokyny ministra vnitra, které je prováděly.

Na základě této dohody byli vybraní duchovní zařazeni do týmů, pomáhajících policistům řešit psychicky zátěžové situace (setkání se smrtí, závažné dopravní nehody, použití služební zbraně s nevratnými následky).

Duchovní pověřeni svými náboženskými společenstvími se účastnili rovněž činnosti psychosociálních intervenčních týmů, spolu s psychology, sociálními pracovníky a pracovníky neziskových organizací. Všichni členové těchto týmů včetně duchovních procházeli zvláštním ročním výcvikem. Jejich práce byla zaměřena také na pomoc obětem

- trestných činů,
- teroristických útoků,
- katastrof.¹²

¹¹ Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu na systému poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie České republiky. In: *Věstník Ministerstva vnitra*, ze dne 25. listopadu 2002, roč. 2002, částka 96.

¹² Blíže k tomu viz KOZÁK, Jaroslav. Posttraumatická intervenční péče v Policii. In: OPATRŇY, KOZÁK, LAŇKA, MÍČKA, op. cit., s. 88–100.

Účast náboženských společenství na posttraumatické intervenční péči byla rozšířena i na zraněné a stresem postižené hasiče a jejich rodiny. Tato péče byla zřízena pokynem ředitele Hasičského záchranného sboru a náměstka ministra vnitra ze dne 8. září 2003. Pokyn z 25. července 2008 rozšířil působnost na občanské zaměstnance a na oběti požárů, záplav a jiných katastrofických událostí.

Další podrobnější úpravu přinesla komplexní Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu v systému poskytování posttraumatické intervenční péče ze dne 6. října 2011, která spojila úpravu účasti náboženských společenství na posttraumatické intervenční péči ve prospěch policie i hasičského záchranného sboru. Tato dohoda byla uzavřena mezi Ministerstvem vnitra, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí.¹³

Na základě dohody byla péče poskytována také osobám z řad veřejnosti, které se staly obětmi mimořádných událostí nebo trestných činů. Náboženská společenství poskytují uvedené služby bezplatně. Jimi pověřeni duchovní a pomocníci měli však podle dohody právo, aby Policie ČR resp. Hasičský záchranný sbor zajistily jejich dopravu na místo poskytnutí intervenční péče bezplatně.

V roce 2014 došlo k nešťastnému selhání: účinnost komplexní dohody nebyla tohoto roku již prodloužena a dohoda nebyla nahrazena žádnou novou. Je to jediný případ v celé oblasti zajišťování duchovní péče ve veřejných institucích, kdy došlo k přerušení takové dohody mezi církvemi a příslušnou veřejnou institucí.

Bude jistě ještě v budoucnosti předmětem právněhistorického bádání zjistit, do jaké míry došlo k uvedenému přerušení z iniciativy velitelů policejních sborů a do jaké míry z iniciativy církevních představitelů. Informace, které jsou nám zatím v polovině roku 2020 dostupné, nedávají jednoznačnou odpověď a interpretace ze strany jednotlivých aktérů se navzájem liší.

Od konce roku 2018 došlo k pozitivnímu obratu, jehož výsledkem byl pokyn o poskytování duchovních služeb, který policejní prezident vydal 7. června

¹³ Dohoda byla zveřejněna ve Věstníku Ministerstva vnitra, v částce 106/2011 a v *Revue církevního práva*, Praha, 2012, roč. 51, č. 1, s. 63–66. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/42-56/51-cele.pdf>

2019.¹⁴ Na jeho základě vykonávají duchovní službu policisté nebo zaměstnanci policie, kteří jsou zároveň duchovními ve svém vlastním náboženském společenství, jakožto službu uvnitř policie.¹⁵ Tím se tento typ duchovní péče liší od účasti duchovních v posttraumatické intervenční péči, do níž byli zvaní duchovní jako externisté. Společně oběma typům je její bezplatné poskytování. Podle zprávy policejního kaplana mjr. Jiřího Ignáce Laňky vykonávají tuto službu zatím pouze dvě osoby, z níž jednou je on. To zatím je věru ještě opravdu málo.

Dne 14. dubna 2020 podepsali zástupci České biskupské konference a Ekumenické rady církví mezicírkevní Dohodu o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie České republiky a u ostatních bezpečnostních sborů,¹⁶ která upravuje jejich vzájemnou spolupráci při poskytování duchovní péče, a to v ekumenickém duchu.

Věříme, že dosavadní akty ke znovuzřízení duchovní péče u policejních sborů v České republice povedou k uzavření nové dohody a vybudování celého systému této péče. Postrádáme ovšem novou dohodu o duchovní péči ve prospěch hasičského záchranného sboru, ačkoliv některé dohody na diecézní úrovni zřejmě uzavřeny jsou.¹⁷

Nadále jsme nuceni upozorňovat, že v České republice nedošlo dosud ke smluvnímu zajištění pomoci orgánů veřejných institucí k zajištění pravidelné duchovní péče o osoby, které jsou oběťmi trestných činů, přírodních katastrof a požárů a k postpenitenciární duchovní péči ve prospěch osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, které o tuto péči projeví zájem. Zatím je tato péče poskytována jen nahodile, individuálně a díky péči farní duchovní správy různých církví.

¹⁴ Pokyn policejního prezidenta ze dne 7. června 2019, o poskytování duchovních služeb č. 121/2019. In: *Revue církevního práva*, Praha, 2019, roč. 77, č. 4, s. 105–106.

¹⁵ LAŇKA, Jiří. K pokynu policejního prezidenta o poskytování duchovních služeb ze 7. června 2019. In: *Revue církevního práva*, Praha, 2019, roč. 77, č. 4, s. 104.

¹⁶ Viz *Revue církevního práva*, Praha, 2020, roč. 79, č. 2, s. 117–120.

¹⁷ O tom svědčí např. oznámení v *Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis* č. 10/2020 na s. 9: „Mgr. Vojtěch Mátl byl na základě čl. 5 bod 3 Dohody o spolupráci uzavřené mezi Arcibiskupstvím pražským a Hasičským záchranným sborem České republiky zastoupeným Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky s účinností od 1. října 2020 jmenován zmocněncem za Arcibiskupství pražské.“

5 ZÁVĚR

K výzvám pro duchovní péči ve veřejných institucích v České republice do budoucna patří péče ve prospěch obětí dopravních nehod a duchovní péče na železnici.¹⁸ Jedna kaple vybudovaná v blízkosti Plzně na dálnici D5 jistě nestačí. Stále více vystupuje do popředí, a to také v souvislosti s nákazou, která vznikla v Číně a je katastrofou pro celý svět, potřeba *naplnit skutky duchovní péči v nemocnicích a sociálních ústavech a celková humanizace českého zdravotnictví*.

Literature

- BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018, 176 s. ISBN 978-80-210-9136-8 (tisk), 978-80-210-9137-5 (online).
- HORÁK, Záboj. Duchovní péče v necírkevních institucích jako typ služeb, které náboženská společenství poskytují široké veřejnosti. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2017. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 18–26. ISBN 978-80-210-8830-6 (online). Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/cirkevastat2017.pdf>
- HORÁK, Záboj. Spiritual Care in Public Institutions in the Czech Republic. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK (eds.). *Spiritual Care in Public Institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, 2019, s. 119–140. ISBN 978-3-8305-3991-9 (tisk), 978-3-8305-4152-3 (online).
- LAŇKA, Jiří. K pokynu policejního prezidenta o poskytování duchovních služeb ze 7. června 2019. In: *Revue církevního práva*, Praha, 2019, roč. 77, č. 4, s. 103–104. ISSN 1211-1635 (tisk), ISSN 2336-5609 (online).
- OPATRŇÝ, Michal, Jaroslav KOZÁK, Jiří LAŇKA a Roman MÍČKA. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, 188 s. ISBN 978-80-7394-391-2.
- TRETERA, Jiří Rajmund. West and East: New Trends in Spiritual Care in Public Institutions in Europe. An Introductory Overview. In: TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK (eds.). *Spiritual Care in Public Institutions in Europe*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, 2019, s. 7–11. ISBN 978-3-8305-3991-9 (tisk), 978-3-8305-4152-3 (online).

¹⁸ Na nádražích v Německu je tato duchovní a sociální péče zajišťována organizací Bahnhofsmission, která je zařízením evangelické a katolické církve působícím na eku-
menických zásadách.

TRETERA, Jiří Rajmund. Duchovní péče v ozbrojených silách jako služba náboženských společenství veřejnosti. Teoretický úvod. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). *Církev a stát 2019. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 7–20. ISBN 978-80-210-9490-1 (online). Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cirkevastat/2019/cirkevastat2019.pdf>

TRETERA, Jiří Rajmund a Zábaj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, 416 s. ISBN 978-80-7502-118-2.

TRETERA, Štěpán. Rozhovor s vojenským kaplanem v záloze kapitánem Mgr. Jakubem Holíkem. In: *Revue církevního práva*, Praha, 2019, roč. 76, č. 3, s. 97–104. ISSN 1211-1635 (tisk), ISSN 2336-5609 (online).

Contact – e-mail

borakz@prf.cuni.cz

Duchovní péče u policie v USA

Tomáš Tuza

Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek pojednává o duchovní péči v USA. Je zde zmíněn historický vývoj kaplanské služby ve Spojených státech, vznik Mezinárodní konference policejních kaplanů, jakož i pojetí kaplanské služby a její úkoly.

Keywords in original language

Duchovní péče; Mezinárodní konference policejních kaplanů; náboženská svoboda; první dodatek Ústavy Spojených států; policejní inspektor; Policejní sbor města New York; Theodor A. Bingham; policejní kaplan; Joseph Dooley; školící programy; pomoc policistům a podpora policistů; podpora obětí trestných činů; dobrovolnické programy; ekumenický charakter; etický kodex; náboženská společenství; Alvin Kass.

Abstract

The article discusses spiritual care in the US. It mentions the historical development of chaplaincy service in the United States, the founding of the International Conference of Police Chaplains, as well as the conception of the chaplaincy service and its duties.

Keywords

Spiritual Care; International Conference of Police Chaplains (ICPC); Religious Freedom; First Amendment of the United States Constitution; Police Inspector; New York City Police Department (N.Y.P.D.); Theodor A. Bingham; Police Chaplain; Joseph Dooley; training programs; help and support for police officers; support for crime victims; volunteer programs; ecumenical character; a code of ethics; religious communities; Alvin Kass.

1 ÚVOD

Náboženská víra hraje v životě obyvatel Spojených států velkou roli¹, přičemž náboženská svoboda byla pro všechny státy Unie zakotvena prvním dodatkem Ústavy Spojených států amerických z roku 1791. Díky dlouholeté tradici náboženské svobody mohlo dojít též k rozvoji duchovních služeb, a to ať již jde o oblast zdravotnictví, armády, policie či vězeňství. V USA má kaplanská služba v policii velmi silné postavení. Protože v jednotlivých státech fungují samostatné policejní složky s často velmi rozdílnou organizační služební činností, vede tento stav ke vzniku místních duchovních služeb, které jsou bez přímé návaznosti na kaplany z okolních států.²

Tak jako existuje značná míra rozmanitosti policejních složek v jednotlivých státech Unie, tak i historický vývoj kaplanské služby v jednotlivých státech byl rozdílný, a nelze tak nalézt konkrétní okamžik, který by znamenal vznik organizované duchovní péče u americké policie pro celé území Spojených států.

Kupříkladu u Policejního sboru města New York (New York City Police Department, zkráceně N.Y.P.D.) byl významným okamžikem 8. únor roku 1906, kdy tehdejší policejní komisař Theodor A. Bingham vydal rozkaz, kterým zavedl titul „*Policejní kaplan newyorského policejního sboru*“ a založil tak tradici, která trvá do dnešních dnů. Pokud jde o samotnou osobu policejního komisaře Bingham, tento muž po absolvování prestižní vojenské akademie West Point sloužil v armádě, kde dosáhl hodnosti brigádního generála. Po opuštění armády byl v letech 1906–1909 policejním komisařem Policejního sboru města New York.³ Je více než pravděpodobné, že právě služba v armádě, kde se komisař Bingham setkal s činností vojenských kaplanů, jej inspirovala ke konstituování kaplanské služby u newyorské policie. Se zavedením titulu „*Policejní kaplan newyorského policejního sboru*“ na základě nařízení vydaného v únoru roku 1906 byla spojena hodnost policejního

1 TRETERA, Jiří Rajmund a Zábor HORÁK. *Konfesi právo*. Praha: Leges, 2015, s. 278.

2 OPATRŇNÝ, Michal, Jaroslav KOZÁK, Jiří LANĀKA a Roman MÍĀKA. *Východiška a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, s. 151.

3 Pozice policejního komisaře je vrcholnou pozicí, které podléhá celá struktura policejního sboru.

inspektora, která byla přímo podřízena policejnímu komisaři. Uvedeným nařízením byla rovněž dána policejním kaplanům určitá oprávnění umožňující plnění jejich poslání. Policejní kaplani tak byli například oprávněni navštěvovat a hovořit s jakýmkoli příslušníkem policejní sboru a navštěvovat stanice ve všech okrscích.⁴

O úspěchu a účelnosti zavedení kaplanské služby u newyorského policejního sboru svědčí hodnocení, které se této službě dostalo s mnohaletým odstupem, a to ve výroční zprávě Policejního sboru města New York za rok 1920. Tato zpráva konstatuje:

„Kaplani policejního oddělení nejsou jen duchovní poradci, ale též sociální pracovníci v nejlepším slova smyslu. Ve velké kvazi-armádní organizaci, například policejním sboru, slouží kaplan takřka stejným způsobem jako kaplan v armádě. Díky svému blízkému vztahu s muži při plnění jejich služebních povinností se nachází v situaci, ve které jim může udělat z víry praktickou, každodenní záležitost. Navíc je pro mužstvo přítelem v nouzi a jeho postavení ve vztahu k policistovi a jeho rodině zajišťuje rozmanité sociální služby.

Kaplani coby duchovní poradci navštěvují nemocné, zraněné a umírající. O rozsahu této části práce si můžeme udělat jistou představu, pokud zvážíme, že v roce 1920 bylo 5 757 policejních příslušníků přijato do pracovní neschopnosti. Ovšemže ne každý z tohoto počtu byl navštíven, neboť mnoho z nich se vrátilo do služby po krátké nemoci, avšak procento návštěv je vysoké. Kaplani vykonali 2 550 návštěv v nemocnici; 300 návštěv v důsledku úmrtí v rodině policistů, mnozí kaplani též sloužili na 85 zádušních mší za zemřelé členy sboru.

Je přijímaným faktem, že výkonnost velké organizace se odvíjí od podmínek, ve kterých její zaměstnanci žijí a pracují. Velké korporace dnes zaměstnávají personální ředitele, aby mohly studovat a napomáhat tělesnému zdraví a sociálnímu blahu svých zaměstnanců. Policejní oddělení se svým velkým počtem pracovníků, kteří pro svou výkonnost potřebují naprosté zdraví, a to jak tělesné, tak i duševní, nemá zatím žádný prostředek, jak tuto službu svým zaměstnancům poskytnout. To představuje široké pole pro budoucí rozvoj.

Kaplani v omezené míře rovněž vykonávají část personální práce. Kaplani například působí jako poradci v situacích, kdy policisté řeší rodinné a jiné osobní problémy. Policejní kaplan je také policistovým důvěrníkem, kdykoliv policista vyžaduje podporu, radu či pomoc.

⁴ Dostupné z: <http://nypdhistory.com/whats-the-deal-with-the-genesis-of-the-nypds-police-chaplains/> [cit. 9. 9. 2020].

Prostřednictvím dohledu nad těmi, kteří mohou být v pokušení porušit pravidla oddělení, kaplan často zachrání zaměstnance před chybami a možnou výpovědí. Slouží jako probační úředník pro toho, kdo porušil některé pravidlo. Jako součást tohoto aspektu práce se kaplani účastní soudu před soudními komisaři, zkoumají příčiny kriminality a často dávají doporučení.

Práce kaplanů při organizaci náboženských setkání, přednášek apod. je rozhodným krokem ke konstruktivní práci se zaměstnanci.

Policejní oddělení se neustále snaží zdokonalovat svou organizaci a zvyšovat její standardy; v tomto směru mu značně pomohla skvělá pomoc jeho kaplanů.⁵

2 MEZINÁRODNÍ KONFERENCE POLICEJNÍCH KAPLANŮ

Za určitý mezník v podpoře činnosti policejních kaplanů v USA lze považovat vznik Mezinárodní konference policejních kaplanů (International Conference of Police Chaplains – ICPC) v roce 1973. Podnětem ke vzniku této organizace byla tragická událost, ke které došlo v únoru roku 1973 ve městě Washington, kdy při dopravní nehodě byli smrtelně zraněni tři agenti. Místní policejní kaplan Joseph Dooley byl zklamán, že nemá možnost kontaktovat policejní kaplany mimo oblast Washingtonu, kteří by asistovali při oznámení úmrtí blízkým usmrčených agentů, neboť tito agenti pocházeli z různých koutů USA. Tato bezradnost jej motivovala k sepsání dopisu a jeho adresování 175 prezidentům policejních asociací, náčelníkům policie hlavních oddělení po celých Spojených státech a policejním kaplanům.⁶ V dopise nastínil záměr vzniku organizace sdružující policejní kaplany ze Spojených států a Kanady za účelem vzájemné kooperace, předávání informací o kaplanské službě a v neposlední řadě též vytvoření adresáře policejních kaplanů s kontaktními informacemi. Již v říjnu roku 1973 se ve Washingtonu shromáždila první skupina policejních kaplanů a zamýšlená organizace byla založena.⁷

⁵ Dostupné z: <http://nypdhistory.com/whats-the-deal-with-the-genesis-of-the-nypds-police-chaplains/> [cit. 9. 9. 2020].

⁶ Dostupné z: <http://www.icpc4cops.org/about-us/index.html> [cit. 9. 9. 2020].

⁷ Ibid.

Mottem, které stručně vyjadřuje poslání Mezinárodní konference policejních kaplanů, je „Rozvoj profesionálních kaplanů prostřednictvím dynamického vzdělávání a podpory“. Jak naznačuje citované motto, v současné době je hlavním posláním této organizace školení kaplanů, zakládání a vylepšování existujících školících programů, zlepšování dovedností kaplanů při plnění kaplanské služby a vzájemná výměna zkušeností mezi kaplany.

Za účelem udržení profesionální úrovně policejního kaplanství, Mezinárodní konference policejních kaplanů definuje odbornost a osobnostní vlastnosti, které by měl policejní kaplan splňovat. Dle takto definovaných požadavků policejní kaplan:

- nesmí být osobou odsouzenou za trestný čin nebo čin či přestupek morálního charakteru,
- měl by být církevně pověřenou osobou dobré pověsti s doporučením pro vykonávání policejního kaplanství od uznávané náboženské autority; měl by mít nejméně pětiletou zkušenost z praxe,
- měl by mít zvláštní zájem o policejní kaplanství, nabytý prostřednictvím výcviku a pracovních zkušeností,
- měl by být k dispozici 24 hodin denně,
- měl by být vybaven širokou základnou zkušeností, profesionalitou, emoční stabilitou a osobní flexibilitou,
- měl by být schopen jednat s lidmi taktně a ohleduplně bez ohledu na jejich rasu, pohlaví, vyznání nebo náboženství,
- měl by být ochoten zapojit se do výcvikových programů, které zlepšují jeho schopnosti pomáhat lidem v nouzi,
- měl by být obeznámen s možnostmi zdravotní a psychiatrické pomoci ve svém působišti.⁸

3 PŘEDMĚT ČINNOSTI POLICEJNÍCH KAPLANŮ V USA A CHARAKTER JEJICH SLUŽBY

Hlavní předmět činnosti policejních kaplanů ve Spojených státech by se dal rozdělit do dvou základních rovin, a sice do roviny jejich působení uvnitř policejních sborů ve vztahu k policistům a jejich rodinným příslušníkům na straně jedné, a do roviny jejich působení ve vztahu k veřejnosti na straně druhé.

⁸ Dostupné z: <http://www.icpc4cops.org/about-us/index.html> [cit. 9. 9. 2020].

Do první skupiny patří pomoc a podpora policistům, kteří se potýkají s problémy jako je vyhoření, stres nebo trauma utrpěné při výkonu služby. Ve vztahu k veřejnosti pak jde o asistenci policistům při oznamování smrti příbuzným obětí trestných činů, podpora obětí trestných činů či kontakt s bezdomovci.⁹

Značný počet kaplanů se pohybuje společně s policisty přímo „v první linii“, na ulicích, kde poskytují poradenskou činnost a posttraumatickou intervenci ve prospěch policistů, podpůrného personálu a rodinných příslušníků.¹⁰

Pokud jde o pracovní zařazení policejních kaplanů, v současné době mnoho kaplanů pracuje na plný úvazek¹¹. Kaplan je tak běžně považován za zaměstnance oddělení, který je na stejné úrovni jako řadoví pracovníci.¹² Existují však i dobrovolnické programy policejních kaplanů, kdy kaplani působí u policejního oddělení na částečný úvazek.

Při výkonu kaplanské služby je zdůrazňován její ekumenický charakter. Policejní kaplani jsou sice přijímáni jakožto řádně vysvěcení představitelé své konfese, nicméně výkon jejich služby je ekumenického charakteru a vede nejen napříč vyznáními, ale i napříč náboženskými společenstvími. Dle etického kodexu již zmíněné Mezinárodní konference policejních kaplanů se předpokládá, že policejní kaplan je obeznámen s vyznáními a náboženskými praktikami různých náboženských společenství zastoupených v policejním sboru, ve kterém vykonává službu.¹³

Jako zajímavost a důkaz takového mezináboženského charakteru policejního kaplanství ve Spojených státech lze uvést, že nejdéle sloužícím policejním kaplanem ve Spojených státech je 83letý rabín Alvin Kass, který vykonává službu u newyorského policejního sboru od roku 1966.¹⁴

⁹ Dostupné z: <https://www.police1.com/evergreen/articles/5-things-to-know-about-police-chaplains-V0y3RpfC20zSOm6i/> [cit. 9. 9. 2020].

¹⁰ OPATRŇNÝ, Michal, Jaroslav KOZÁK, Jiří LANKA a Roman MÍČKA. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012, s. 151.

¹¹ Ibid.

¹² Dostupné z: <http://www.icpc4cops.org/> [cit. 9. 9. 2020].

¹³ Ibid.

¹⁴ Dostupné z: <https://www.foxnews.com/faith-values/rabbi-nypd-longest-serving-officer> [cit. 9. 9. 2020].

4 ZÁVĚR

Více jak sto let trvající tradice kaplanské služby u policejních sborů ve Spojených státech svědčí o vysoké míře jejího přínosu pro činnost těchto sborů, jakož i přínosu ku prospěchu jejich příslušníků. Již v prvních deseti letech organizace duchovní služby u policejních sborů v USA se této službě dostávalo pozitivního hodnocení, jak mimo jiné vyplývá i z výše citované výroční zprávy Policejního sboru města New York za rok 1920. Její další rozvoj, který svým způsobem vyvrcholil založením Mezinárodní konference policejních kaplanů, kdy došlo k formulování základních principů této služby, posílení spolupráce kaplanů a podpoře vzájemné výměny zkušeností, může být přínosným inspiračním zdrojem pro organizaci kaplanské služby u policie v zemích, ve kterých v důsledku nepříznivých politických okolností a existence totalitních režimů v průběhu dvacátého století nemohla být tato služba realizována.

Literature

TRETERA, Jiří Rajmund a Záboj HORÁK. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015, 416 s. ISBN 978-80-7502-118-2.

OPATRŇÝ, Michal, Jaroslav KOZÁK, Jiří LAŇKA a Roman MÍČKA. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012.

<http://nypdhistory.com/whats-the-deal-with-the-genesis-of-the-nypds-police-chaplains/>

<http://www.icpc4cops.org/about-us/index.html>

<https://www.police1.com/evergreen/articles/5-things-to-know-about-police-chaplains-VOy3RpFC20zSOM6i/>

<https://www.foxnews.com/faith-values/rabbi-nypd-longest-serving-officer>

Contact – e-mail

Tomas.tuzar@seznam.cz

Služobná zbraň u duchovných v ozbrojených silách a v ozbrojených zboroch Slovenskej republiky

Maroš Pavlovič

Právnická fakulta, Univerzita Komenského
v Bratislave, Slovenská republika

Abstract in original language

V rámci ozbrojených síl a ozbrojených zložiek v Slovenskej republike pôsobí duchovná služba, ktorej úlohy spočívajú najmä v starostlivosti o duchovný rozvoj a duševné zdravie príslušníkov ozbrojených síl, ozbrojených zborov a ich rodín. Vzhľadom na špecifickosť úloh, medzinárodné dokumenty a zákony, ktoré túto problematiku upravujú pripúšťajú pre osoby vykonávajúce duchovnú službu rad výnimiek. Problematika pridelenia služobnej zbrane však aj naďalej zostáva v kompetencii národných štátov.

Keywords in original language

Ozbrojené sily; ozbrojené zbory; duchovní; služobná zbraň; pridelenie zbrane; používanie zbrane.

Abstract

Within the Military Forces and Armed Forces in the Slovak Republic, there is a spiritual service, whose tasks consist mainly in caring for the spiritual development and mental health of members of the armed forces, armed corps and their families. Due to the specific nature of the tasks, international documents and laws governing this issue allow a number of exceptions for persons performing spiritual service. However, the issue of the assignment of a service weapon remains within the competence of nation states.

Keywords

Armed Forces; Armed Corps; Clergy; Service Weapon; Weapon Assignment; Weapon Use.

1 ÚVOD

V rámci ozbrojených síl a ozbrojených zborov v Slovenskej republike vo veciach duchovnej služby pôsobí Ordinariát ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky (ďalej len „Ordinariát“) a Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v Ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky (ďalej len „Ústredie“). Duchovnú službu poskytuje dovedna 88 duchovných, pričom v rámci Ordinariátu pôsobí 65 duchovných¹ a v rámci Ústredia pôsobí 23 duchovných². Prioritnou úlohou Ordinariátu a Ústredia je poskytovať duchovnú službu príslušníkom a rodinám príslušníkov ozbrojených síl, ozbrojených a neozbrojených zborov. Od zriadenia Ordinariátu a Ústredia prebieha diskusia o pridelovaní a používaní služobnej zbrane duchovnými, ktorí sú zároveň aj v služobnom pomere. Jednotný názor na problematiku nemajú ani Ordinariát a Ústredie, kým Ordinariát presadzuje zrušenie pridelovania a používania zbraní duchovnými, Ústredie je za ponechanie tejto kompetencie príslušným orgánom ozbrojených síl a ozbrojených zborov. V posledných rokoch sa prostredníctvom poslanckej iniciatívy v Národnej rade Slovenskej republiky poslanci pokúsili vyriešiť tento názorový konflikt, ale neúspešne. V súčasnosti tak aj naďalej platí stav, že príslušníkom ozbrojených síl a jednotlivých zborov sú pridelované zbrane, nosiť ich nemusia, no povinne ich používajú v rámci jednotlivých cvičných streliieb, ktoré musí absolvovať každý príslušník ozbrojených síl, respektíve ozbrojených zborov, ktorému bola služobná zbraň pridelená. Akým spôsobom upravuje vo svojich interných predpisoch problematiku Ordinariát a akým Ústredie? Aká je zákonná úprava v danej veci? Čo hovorí o duchovnej službe medzinárodné humanitárne právo? Akým spôsobom sa pokúšali poslanci Národnej rady Slovenskej republiky riešiť túto problematiku? Na položené otázky sa pokúšame nájsť odpoveď v nasledujúcich kapitolách.

2 ORDINARIÁT OZBROJENÝCH SÍL A OZBROJENÝCH ZBOROV SLOVENSKEJ REPUBLIKY

V zmysle čl. 1 štatútu Ordinariátu Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR (ďalej len „štatút O OS a OZ SR“): „*Svätá stolica zriadila v Slovenskej republike*

¹ Informáciu poskytol dňa 20. 10. 2020 ordinár OS a OZ SR Mons. František Rábek.

² Informáciu poskytol dňa 20. 10. 2020 generálny duchovný Ústredia ekumenickej pastoračnej služby v OS SR a OZ SR plk. Mgr. Viktor Sabo.

20. januára 2003 *Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky (ďalej len „Ordinariát“)*, ktorý bol kánonicky zriadený 1. marca 2003.³ Ordinariát bol zriadený na základe Apoštolskej konštitúcie *Spirituali militum curae* z 21. apríla 1986, Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou podpísanej 22. decembra 2000⁴ a Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky z 21. augusta 2002. V zmysle čl. 2 štatútu O OS a OZ SR je Ordinariát: „*samostatným cirkevným útvarom podľa kánonického práva a podľa Apoštolskej konštitúcie „Spirituali militum curae“. Je právne postavený na úroveň diecéz a je zároveň samostatnou inštitúciou v štruktúrach ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky.*“ Jeho cieľom je „*zabezpečiť poskytovanie duchovnej služby katolíckym veriacim v ozbrojených silách, ozbrojených zboroch a v záchranných zboroch (basičský zbor, horská služba) a ich rodinným príslušníkom.*“ Ordinariát je rozdelený na tri vikariáty: Vikariát Ozbrojených síl SR, Vikariát Ministerstva vnútra SR a Vikariát Zboru väzenskej a justičnej stráže. V čl. 7 ods. 1 Zmluvy medzi SR a Svätou stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky je ustanovené, že „*Kňazi a diakoni, trvale poverení duchovnou službou v ordinariáte, budú mať tie isté práva a povinnosti, ktoré stanovuje kánonické právo diecéznym kňazom a diakonom, a budú tiež v služobnom pomere v štruktúrach ozbrojených síl a ozbrojených zborov.*“⁵ Podrobnosti o právach a povinnostiach klerikov určuje štatút O OS a OZ SR, podľa ktorého čl. 27 ods. 1: „*Právne postavenie klerikov ordinariátu je garantované predpismi kánonického práva, predpismi Apoštolskej konštitúcie „Spirituali militum curae“⁶, Zmluvou medzi SR a Svätou*

³ Štatút Ordinariátu Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR. *Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR* [online]. [cit. 14. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/statut-ordinariatu-ozbrojenych-sil-a-ozbrojenych-zborov-sr/>

⁴ Bližšie pozri Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou. In: *Slov-lex* [online]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/326/20010823>

⁵ Zmluva medzi SR a Svätou stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky. *Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR* [online]. [cit. 14. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/zmluva-o-duchovnej-sluzbe/>

⁶ Bližšie pozri *Spirituali Militum Curae – Apoštolská konštitúcia pápeža Jána Pavla II. s novou kanonickou úpravou vojenskej duchovnej správy. Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR* [online]. [cit. 14. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/spirituali-militum-curae/>

stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky a právnymi predpismi Slovenskej republiky, pričom sa absolútne rešpektuje ich osobitný klerický stav.“ Podľa ods. 4 tohto článku štatútu O OS a OZ SR „Klerici Ordinariátu nesmú mať pridelené služobné zbrane, ani ich nosiť a používať.“ Ak sú klerici Ordinariátu v služobnom pomere v jednotlivých zložkách ozbrojených síl alebo ozbrojených zborov podľa čl. 28 štatútu O OS a OZ SR, „zachovávajú všetky predpisy, zodpovedajúce ich služobnému pomeru podľa článku 27 tohto štatútu.“

3 EKUMENICKÁ PASTORAČNÁ SLUŽBA V OZBROJENÝCH SILÁCH SLOVENSKEJ REPUBLIKY A V OZBROJENÝCH ZBOROCH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

V zmysle rozkazu ministra obrany SR zo 14. februára 2006 o opatreniach súvisiacich so zriadením a pôsobením štátnej rozpočtovej organizácie⁷ minister obrany SR nariadil prijať opatrenia súvisiace so zriadením a pôsobením štátnej rozpočtovej organizácie – Ústredia ekumenickej pastoračnej služby v Ozbrojených silách SR a v ozbrojených zboroch SR. Urobil tak na základe Dohody medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o výkone pastoračnej služby ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky z 28. apríla 2005⁸. Túto dohodu so SR uzatvorili zástupcovia Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku; Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku; Pravoslávnej cirkvi na Slovensku; Evanjelickej cirkvi metodistickej, Slovenská oblasť; Bratskej jednoty baptistov v Slovenskej republike; Cirkvi adventistov siedmeho dňa, Slovenské združenie; Apoštolskej cirkvi na Slovensku; Ústredného zväzu Židovských náboženských obcí v Slovenskej

⁷ Bližšie pozri Rozkaz ministra obrany Slovenskej republiky zo 14. februára 2006 o opatreniach súvisiacich so zriadením a pôsobením štátnej rozpočtovej organizácie. *Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v Ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky* [online]. [cit. 14. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.ustreps.sk/rozkaz-ministra-obrany-sr/>

⁸ Bližšie pozri Dohoda medzi SR a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. *Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v Ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky* [online]. [cit. 14. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.ustreps.sk/dohoda-medzi-sr-a-registrovanymi-cirkvami-a-nabozenskymi-spolocnostami/>

republike; Starokatolíckej cirkvi na Slovensku a Cirkvi československej husitskej na Slovensku (ďalej ako „zúčastnené cirkvi a náboženské spoločnosti“). Výsledkom bolo zriadenie Ústredia ekumenickej pastoračnej služby v Ozbroyených silách SR a ozbrojených zboroch SR. Ústredie zriadila dňa 24. júna 2005 Ekumenická rada cirkví v SR na základe Zmluvy medzi SR a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami z 11. apríla 2002, uverejnenej v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 250/2002 (ďalej len „Zmluva“) a z nej vyplývajúcej Dohody medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o výkone pastoračnej služby ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch SR z 28. apríla 2005, publikovanej v Zbierke zákonov SR pod č. 270/2005 (ďalej len „Dohoda“). Podrobnosti o Ústredí sú upravené v štatúte Ústredia ekumenickej pastoračnej služby v Ozbroyených silách SR a v ozbrojených zboroch SR. (ďalej len „štatút ÚEPS“)⁹.

V zmysle čl. 2 štatútu ÚEPS: „*Ústredie je osobitnou inštitúciou v štruktúrach ozbrojených síl a ozbrojených zborov registrované podľa zákona 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení zákona 394/2000 Z. z. ako právnická osoba s odvodenou právnou subjektivitou od zúčastnených cirkví a náboženských spoločností. Ústredie je právnickou osobou podľa právnych predpisov Slovenskej republiky.*“ Jeho cieľom je organizačne a odborne riadiť ekumenickú pastoračnú službu v OS a OZ SR a poskytovať pastoračnú starostlivosť veriacim RCNS, zúčastneným na Dohode. Podľa čl. 5 štatútu ÚEPS sa pôsobnosť Ústredia vzťahuje na Ozbroyené sily, Policajný zbor, Slovenskú informačnú službu, Zbor väzenskej a justičnej stráže, Železničnú políciu, Hasičský a záchranný zbor, Horskú záchrannú službu a Colnú správu Slovenskej republiky. Ústredie sa organizačne člení na Úrad EPS v Ozbroyených silách SR, Úrad EPS Ministerstva vnútra SR, Referát EPS Zboru väzenskej a justičnej stráže SR a Referátu duchovnej služby vo Finančnom riaditeľstve SR.

Základný rámec práv a povinností duchovných a diakonov, ktorí vykonávajú pastoračnú službu v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch, je upravený

⁹ Bližšie pozri Štatút ústredia EPS v OS SR a OZ SR. *Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v Ozbroyených silách Slovenskej republiky a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky* [online]. [cit. 14. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.ustreps.sk/statut-ustredia-eps-v-os-sr-a-oz-sr/>

v čl. 8 Dohody. Podľa písm. a) predmetného článku majú duchovní a diaconi „*práva a povinnosti podľa vnútorných predpisov svojich cirkví a náboženských spoločností a pôsobnosti ústredia a sú v služobnom pomere v štruktúrach ozbrojených síl a ozbrojených zborov.*“ Podľa čl. 23 štatútu ÚEPS sa právne postavenie duchovných Ústredia zaručuje Zmluvou a Dohodou, pri čom sa plne rešpektuje ich duchovný stav. Štatút ÚEPS v čl. 23 bod 5 vyslovene upravuje aj nosenie zbrane duchovným: „*Rozhodnutie o nosení zbrane duchovnými zostáva v kompetencii OS a OZ SR.*“

4 ZÁKONNÁ ÚPRAVA

V rámci analýzy zákonnej úpravy sa zameriame na tie ozbrojené zložky, kde pôsobí najvyšší počet duchovných. Konkrétne ide OS SR, PZ SR a ZVJS SR. Do úvahy budeme brať právne predpisy, ktoré upravujú postavenie jednotlivých ozbrojených zložiek, a právne predpisy, ktoré v týchto zložkách upravujú služobný pomer.

Postavenie OS SR je upravené v zákone č. 321/2002 Z. z. o Ozbrojených silách Slovenskej republiky. Služobný pomer v OS SR je upravený v zákone č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zákon o ozbrojených silách vymedzuje vojenskú zbraň a vojenský zbraňový systém a upravuje ich použitie, ako aj použitie donucovacích prostriedkov. Vojenská zbraň, vojenský zbraňový systém a ich použitie je upravené v § 13 zákona. V zmysle ods. 1 predmetného ustanovenia je vojak povinný použiť vojenskú zbraň alebo vojenský zbraňový systém na účely zaručovania obrany Slovenskej republiky pred napadnutím cudzou mocou, plnenia úloh zachovania jej bezpečnosti, plnenia úloh prípravy ozbrojených síl a plnenia záväzkov SR vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv vojenskej povahy. Vojenská zbraň je definovaná ako palná zbraň, bodná zbraň a sečná zbraň. Zákon o štátnej službe profesionálnych vojakov prierezovo upravuje niektoré osobitosti, ktoré sa týkajú duchovnej služby. Napríklad ustanovuje výnimky pri ustanovovaní do štátnej služby v prípade funkcie vojenskej duchovnej služby, povyšovanie, postup pri disciplinárnych konaniach či špecifikáciu označenia profesionálnych vojakov ustanovených do funkcie vojenskej duchovnej služby.

Podľa poslednej zmienenej oblasti označovanie profesionálnych vojakov v zmysle § 206 ods. 5 zákona o štátnej službe profesionálnych vojakov: „*Profesionálny vojak ustanovený do funkcie vo vojenskej odbornosti vojenská duchovná služba nenesí na vojenskej rovnošate hodnostné označenie.*“ K tejto výnimke sa pristúpilo na základe „Konceptie rozvoja duchovnej služby v Ozbrojených silách Slovenskej republiky“, ktorá bola schválená ministrom obrany SR 25. novembra 2005 (ďalej len „konceptia“). Konceptia okrem výnimky v označovaní príslušníkov OS SR pôsobiacich vo vojenskej duchovnej službe riešila aj otázku pridelenia a nosenia služobnej zbrane. V zmysle bodu 3.4.4 konceptie: „*Duchovní ordinariátu na funkciách v ozbrojených silách nebudú mať pridelenú a nebudú nosiť služobnú zbraň. Duchovní ordinariátu sa nezaraďujú do výkonu celodennej zmeny.*“¹⁰ A v zmysle bodu 4.4.4 konceptie: „*Duchovní ústredia na funkciách v ozbrojených silách nebudú mať pridelenú a nebudú nosiť služobnú zbraň. Duchovní ústredia sa nezaraďujú do výkonu celodennej zmeny.*“¹¹ Táto konceptia bola ministrovi obrany predložená ordinárom ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR a náčelníkom Generálneho štábu OS SR. Časť týkajúca sa pridelenia a nosenia zbrane duchovnými nebola do dnes implementovaná. Zákon neupravuje ani pridelenie služobnej zbrane vo všeobecnosti. Táto problematika je riešená v podzákonných právnych predpisoch.

Postavenie PZ SR je upravené v zákone č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore. Postavenie ZVJS je upravené v zákone č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej strážie. Služobný pomer v oboch spomínaných zboroch je upravený v zákone č. 73/1998 o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej strážie Slovenskej republiky a Železničnej polície. Zákon o Policajnom zbore vymedzuje Policajný zbor ako ozbrojený bezpečnostný zbor a neupravuje osobitné podmienky pre duchovnú službu. Použitie zbrane v zmysle tohto zákona je upravené v § 59 až § 61. V zmysle § 61 ods. 2 sa zbraňou rozumie strelná zbraň vrátane doplnkov zbrane a streliva, bodná zbraň a zbraň hromadnej účinnosti. Rovnako ako v zákone o Policajnom zbore je zbraň definovaná aj v § 15 ods. 2 v zákone o ZVJS. Tento zákon okrajovo upravuje osobitný

¹⁰ Konceptia rozvoja duchovnej služby v ozbrojených silách Slovenskej republiky. *Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR* [online]. [cit. 14. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/data/files/425.pdf>

¹¹ Ibid.

režim vstupu do chránených objektov pre duchovnú službu. Použitie strelnej zbrane v rámci zákona o ZVJS je upravené v § 41 až § 43. Regulácia upravujúca použitie strelnej zbrane je veľmi podobná s reguláciou upravujúcou túto problematiku v rámci zákona o Policajnom zbere. Isté osobitosti sa týkajú najmä výkonu špecifických úloh ZVJS. Použitie zbrane duchovným nie je v tomto predpise nijakým spôsobom upravené.

Zákon o štátnej službe upravujúci štátnu službu príslušníkov Policajného zboru, príslušníkov Slovenskej informačnej služby, príslušníkov Národného bezpečnostného úradu a príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky osobitosti duchovnej služby neupravuje. Neupravuje taktiež ani pridelenie služobnej zbrane.

5 HUMANITÁRNE PRÁVO A DUCHOVNÝ PERSONÁL

Ženevské mierové konvencie (ďalej len „konvencie“) a humanitárne právo upravuje režim ochrany duchovného personálu približne podobne ako režim ochrany zdravotníckeho personálu. Podľa konvencií je duchovnému personálu poskytovaná špeciálna ochrana. Zaujímavosťou konvencií je status kombatanta. Kombatant je osoba, ktorá je v zmysle medzinárodného práva oprávnená priamo sa zúčastňovať na konflikte vo forme použitia zbrane proti protivníkovi. Podľa obyčajových noriem medzinárodného humanitárneho práva kombatantmi sú všetci členovia ozbrojených síl strany konfliktu s výnimkou zdravotníckeho personálu a duchovného personálu. Duchovný personál určený výhradne k duchovným úkonom musí byť za všetkých okolností rešpektovaný a chránený. O právo na ochranu príde vtedy, keď koná nad rámec svojej humanitárnej funkcie. V zmysle zásady rozlišovania útok na duchovný personál nie je prípustný.¹²

6 POKUS O REGULÁCIU PRIDELENIA A NOSENIA ZBRANE DUCHOVNÝM V PODMIENKACH OZBROJENÝCH SÍL A OZBROJENÝCH ZBOROV SR

V posledných rokoch bola dvakrát iniciovaná novela príslušných predpisov, ktorá by priniesla reguláciu v tejto oblasti. Išlo o dva poslancecké návrhy,

¹² Bližšie JUKL. M. Ženevské úmluvy, obyčaje a zásady humanitárneho práva (stručný prehľad). In: *Červený kríž* [online]. 2020 [cit: 19. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.cervenýkriz.eu/cz/edicehnutí/Konvence20.pdf>

ktoré však v Národnej rade Slovenskej republiky (ďalej len „NR SR“) nezískali dostatočnú podporu. Obidva návrhy boli predložené v 7. volebnom období NR SR (2016–2020) s číslom parlamentnej tlače 1222 a 1669. V obidvoch prípadoch išlo o zmenu a doplnenie zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore, zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráža a zákona č. 321/2002 Z. z. o Ozbroyených silách Slovenskej republiky. Druhý predložený návrh zákona (číslo parlamentnej tlače 1669) bol, čo sa obsahu a spôsobu navrhovanej legislatívnej zmeny týka, orientovaný na zmenu predpisov, ktoré upravovali použitie zbrane príslušníkmi ozbrojených zborov a ozbrojených síl.

V prípade zákona o Policajnom zbore išlo o doplnenie § 61 novým odsekom 5, ktorý mal znieť: *„Osoba poverená duchovnou a pastoračnou službou podľa osobitných predpisov (ďalej len „policajný duchovný“) môže mať pridelenú alebo môže použiť zbraň iba so súhlasom príslušnej cirkevnej autority. Ak to okolnosti vyžadujú, je policajnému duchovnému bez pridelenej zbrane poskytnutá primeraná ochrana.“* Takúto zmenu v osobitnej časti dôvodovej správy zákonodarca odôvodnil nasledovne: *„Navrhovaným doplnením § 61 novým odsekom 5 vznikne príslušnej cirkevnej autorite možnosť rozhodnúť o pridelení a používaní zbrane osobe poverenej duchovnou a pastoračnou činnosťou. Zároveň sa navrhuje, aby bola osobe poverenej duchovnou a pastoračnou činnosťou bez pridelenej zbrane poskytnutá primeraná ochrana zo strany Policajného zboru Slovenskej republiky, ak to okolnosti budú vyžadovať. Na tieto okolnosti môže upozorniť aj sám duchovný a požiadať o poskytnutie primeranej ochrany v zmysle tohto ustanovenia. O rozsahu a spôsobe poskytnutia primeranej ochrany rozhoduje príslušný veliteľ.“*¹³

V prípade zákona o Zbore väzenskej a justičnej stráža išlo o doplnenie § 43 novým odsekom 6, ktorý mal znieť: *„Osoba poverená duchovnou a pastoračnou službou podľa osobitných predpisov (ďalej len „väzenský duchovný“) môže mať pridelenú alebo môže použiť strelnú zbraň iba so súhlasom príslušnej cirkevnej autority. Ak to okolnosti vyžadujú, je väzenskému duchovnému bez pridelenej strelnej zbrane poskytnutá primeraná ochrana.“* Argumentácia v osobitnej časti dôvodovej správy je totožná s argumentáciou v predchádzajúcom odseku.

¹³ Národná rada Slovenskej republiky (2016–2020), parlamentná tlač 1669 – Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Antona HRNKÁ na vydanie zákona, ktorým sa doplnia zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

V prípade zákona o Ozbrojených silách Slovenskej republiky išlo o doplnenie § 13 novým odsekom 6, ktorý mal znieť: „*Osoba poverená duchovnou a pastoračnou službou podľa osobitných predpisov (ďalej len „vojenský duchovný“) môže mať pridelenú alebo môže použiť vojenskú zbraň iba so súhlasom príslušnej cirkevnej autority. Ak to okolnosti vyžadujú, je vojenskému duchovnému bez pridelenej vojenskej zbrane poskytnutá primeraná ochrana.*“ Aj tu zákonodarca v osobitnej časti dôvodovej správy používa totožnú argumentáciu.

Z hľadiska úmyslu zákonodarcu je v tomto prípade zaujímavá všeobecná časť dôvodovej správy, podľa ktorej primárnym cieľom novelizácie predmetných zákonov „*je vytvorenie zákonnej možnosti pre osoby poverené duchovnou a pastoračnou službou pôsobiace v Policajnom zbore Slovenskej republiky, Zbore väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky alebo v Ozbrojených silách Slovenskej republiky spočívajúcej v nepridelení a nepoužívaní zbrane.*“¹⁴ Cieľom návrhu bolo aj zosúladenie legislatívy SR so ženevskými konvenciami, v ktorých sa na osoby poverené duchovnou službou hľadí ako na nekombatantov, pričom zákonodarca poukazuje aj na odlišné úlohy osôb poverených duchovnou službou oproti ostatným osobám v služobnom pomere v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch. Podľa navrhovateľov sa služobná zbraň neprideliuje duchovným „*napríklad v Nemecku, Taliansku, Chorvátsku či Spojených štátoch amerických*“.¹⁵

Vzhľadom na odlišné vnímanie možnosti použiť zbraň osobami poverenými duchovnou a pastoračnou činnosťou zákonodarca vytvára zákonný predpoklad pre osobitné upravenie si danej problematiky príslušnou cirkevnou autoritou. Zatiaľ čo z interných aktov Ordinariátu je možné vnímať tendencie o zamedzenie prístupu duchovných k zbraňam, v prípade interných aktov Ústredia bola táto oblasť ponechaná v kompetencii ozbrojených síl, respektíve ozbrojených zložiek. V dôvodovej správe sa k tejto dispozícii uvádza: „*Predkladaná novela generálne nezakazuje osobám povereným duchovnou a pastoračnou službou v ozbrojených zboroch a v ozbrojených silách držať zbrane. Bude na rozhodnutí príslušnej cirkevnej autority, či svojim osobám povereným duchovnou a pastoračnou službou umožní mať pridelenú zbraň a používať zbraň, alebo nie. V praxi*

¹⁴ Národná rada Slovenskej republiky (2016–2020), parlamentná tlač 1669 – Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Antona HRNKA na vydanie zákona, ktorým sa doplnia zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

¹⁵ Ibid.

môže nastat' situácia, keď príslušná cirkevná autorita generálne neudelí súhlas s pridelením a používaním zbrane vo vzťahu k všetkým jej osobám povereným duchovnou a pastoračnou službou v ozbrojených zboroch a ozbrojených silách, ale aj situácia, keď takýto súhlas nebude udelený len individuálne konkrétnej osobe poverenej duchovnou a pastoračnou službou, napríklad na základe jeho žiadosti vo vzťahu k jeho cirkevnej autorite z dôvodu výhrady vo svedomí.“

Častým argumentom v neprospech právnej úpravy, ktorá by zamedzovala pridelenie a držanie zbrane duchovnými, bolo najmä ohrozenie osoby poverenej duchovnou a pastoračnou činnosťou počas výkonu služby. Pre tento prípad bola zaradená posledná veta navrhovaných doplnení zákonov, ktorá znie: „*Ak to okolnosti vyžadujú, je ... duchovnému bez pridelennej vojenskej zbrane poskytnutá primeraná ochrana.*“¹⁶ Pod primeranou ochranou zákonodarca rozumie: „*pridelenie nepriestrelnej vesty, zavedenie režimových opatrení či pridelenie iného príslušníka so zbraňou na ochranu, alebo iné vhodné ochranné opatrenie v závislosti od závažnosti možného ohrozenia osoby poverenej duchovnou a pastoračnou službou bez pridelennej zbrane.*“¹⁷

S legislatívnou konštrukciou predkladanej novely vyjadrilo Ministerstvo vnútra SR nesúhlas. Pre spravodajskú agentúru SITA na danú problematiku reagovalo nasledovne:

„Činnosť duchovných v Policajnom zbore je však tak špecifická, že je len veľmi málo pravdepodobné reálne uplatnenie týchto donucovacích oprávnení. Obdobné princípy sa vzťahujú aj na ostatné ozbrojené zložky.

Považujeme preto za oveľa vhodnejšie danú problematiku upraviť v zákonoch upravujúcich služobný pomer, v ktorých sú upravené aj iné odlišnosti pre duchovných vyplývajúce z ich postavenia.“¹⁸

K postaveniu duchovných v prípade prijatia navrhovanej novely rezort vnútra ďalej uvádza: „*Takéto ustanovenie nemusí byť ani zo strany samotných*

¹⁶ Národná rada Slovenskej republiky (2016–2020), parlamentná tlač 1669 – Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Antona HRNKA na vydanie zákona, ktorým sa dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ SITA. Duchovní pôsobiaci v silových zložkách by už nemuseli nosiť zbraň, navrhuje poslanec Hrnko. In: *webnoviny.sk* [online]. 29. 9. 2019 [cit: 18. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.webnoviny.sk/duchovni-posobiaci-v-silovych-zlozkach-by-uz-nemuseli-nosit-zbran-navrhuje-poslanec-hrnko/>

duchovných vnímané pozitívne, keďže ich stavia do pozície nerovnocenných príslušníkov s ostatnými kolegami. Príslušníci ozbrojených bezpečnostných zborov sú povinní vykonať služobný zárok v zákonom daných situáciách, profesionálni vojaci sú povinní použiť zbraň na základe vojenského rozkazu. Z hľadiska plnenia zákonných úloh, zabezpečenia prípravy a výcviku na ich plnenie a efektívnosti riadenia a velenia v jednotlivých ozbrojených zložkách sa navrhovaná právna úprava javí ako kontraproduktívna. Hoci postavenie a pôsobenie duchovných je v každej ozbrojenej zložke špecifické od ostatných príslušníkov, každý duchovný, ktorý má záujem o službu v ozbrojených zložkách, musí byť stotožnený s tým, že môže prísť do kontaktu so zbraňou a s jej pridelením na vlastnú ochranu, čo vyplýva zo samotnej podstaty činnosti ozbrojených zložiek“¹⁹. Za problematické taktiež považuje navyšovanie počtu príslušníkov OS a OZ SR, ktorí by museli vykonávať osobnú stráž osobám vykonávajúcim duchovnú službu, čo by malo vplyv na rozpočet verejnej správy. V tejto súvislosti však treba uviesť, že Ministerstvo financií SR vplyv na rozpočet verejnej správy vylúčilo.

7 ZÁVER

Problematika pridelenia a držania služobnej zbrane osobami vykonávajúcimi duchovnú a pastoračnú činnosť v podmienkach ozbrojených síl a ozbrojených zborov sa v bezpečnostnom prostredí rieši niekoľko rokov. Spúšťáčom intenzívnejšej diskusie bolo schválenie Koncepcie rozvoja duchovnej služby v OS SR a OZ SR v roku 2005. Na základe tejto koncepcie sa napríklad prestalo používať hodnotné označenie príslušníkov OS a OZ SR, ktorí vykonávajú duchovnú službu. Hlavným dôvodom na pristúpenie k takémuto opatreniu bolo zvýraznenie nevojenskej podstaty duchovnej služby. Ďalším z krokov v zmysle koncepcie malo byť prijatie opatrení, ktoré by zamedzili prístup k zbraňam osobám, ktoré duchovnú službu vykonávajú. K tejto zmene sa však doposiaľ nepristúpilo.

Za prioritný dôvod považujeme ideový rozpor medzi Ordinariátom a Ústredím, ktorý sme popísali v úvode. Ten bolo možné pozorovať aj v čase, kedy sa predkladané zákony prerokovávali v pléne Národnej rady Slovenskej republiky. Zatiaľ čo Ordinariát vykonával podporné kroky

¹⁹ Ibid.

pre prijatie tejto úpravy, Ústredie sa k tejto novele postavilo kriticky. Ideový rozdiel je identifikovateľný aj v interných predpisoch Ordinariátu a Ústredia, ktorými sa riadia. Z toho dôvodu sa v predkladanej novele vytvárala zákonná možnosť a nie povinnosť, ktorá mala individuálny, ale aj kolektívny charakter, a to v závislosti od príslušnej cirkevnej autority.

Pripomienky Ministerstva vnútra SR je možné brať do úvahy v časti kritiky systematického zaradenia úpravy mimo predpisov upravujúcich služobný pomer. Systematika predkladanej novely bola zameraná na zákony, ktoré hovoria o používaní zbrane, keďže pridelenie zbrane nie je riešené ani v jednom zo spomínaných predpisov. Za problematiku možno považovať argumentáciu rezortu vnútra vo vzťahu k používaniu zbraní duchovnými, a to najmä v konfrontácii s medzinárodným humanitárnym právom, kedy sa na duchovných hľadí ako na non-kombatantov a požívajú mnohé výnimky. V rozpore s touto argumentáciou je aj prax v štátoch s vyspelou armádou, ako napríklad Nemecko alebo Spojené štáty americké, kde vojenski duchovní nemajú pridelenú zbraň a ani ju nepoužívajú. Je potrebné podotknúť, že čo sa týka medzinárodných vojenských misií, tak duchovní opúšťajú tábor iba sporadicky.

V súčasnosti sa táto problematika javí byť skôr ideovým než praktickým sporom vychádzajúcim z vierouky jednotlivých náboženstiev. Na jednej strane sú pochopiteľné tendencie Ordinariátu, ktorý sa snaží zamedziť kontaktu duchovných so zbraňami, no na druhej strane sú pochopiteľné aj tendencie Ústredia, ktoré apeluje na možnosť sebaobrany.

Ako možný ideový základ a inšpirácia na riešenie problému sa javí úprava v zákone č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zákon rozlišuje ozbrojených a neozbrojených príslušníkov finančnej správy. Takéto rozlišovanie by však mohlo mať za následok napríklad zmeny v systéme odmeňovania jednotlivých príslušníkov a ich zaradenia do služobného pomeru, respektíve sociálneho systému. Následkom takejto zmeny by neozbrojení príslušníci, vzhľadom na to, že nevykonávajú nebezpečné úlohy, mohli prísť o sociálne výhody, ktoré požívajú dnes. Zmena by taktiež bola generálna a nenechávala by možnosť jednotlivým cirkevným autoritám upraviť si pridelenie a držbu služobnej zbrane podľa svojho náboženského učenia.

Literature

- JUKL. M. Ženevské úmluvy, obyčaje a zásady humanitárneho práva (stručný prehľad). In: *Červený kríž* [online]. 2020. ISBN 978-80-87729-31-1. Dostupné z: <https://www.cervenkykriz.eu/cz/edicehnuti/Konvence20.pdf>
- Dohoda medzi SR a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. *Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v Ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.ustreps.sk/dohoda-medzi-sr-a-registrovanymi-cirkvami-a-nabozenskymi-spolocnostami/>
- Koncepcia rozvoja duchovnej služby v ozbrojených silách Slovenskej republiky. *Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR* [online]. Dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/data/files/425.pdf>
- Národná rada Slovenskej republiky (2016–2020), parlamentná tlač 1669 – Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Antona HRNKA na vydanie zákona, ktorým sa dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.
- Rozkaz ministra obrany Slovenskej republiky zo 14. februára 2006 o opatreniach súvisiacich so zriadením a pôsobením štátnej rozpočtovej organizácie. *Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v Ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.ustreps.sk/rozkaz-ministra-obrany-sr/>
- SITA. Duchovní pôsobiaci v silových zložkách by už nemuseli nosiť zbraň, navrhuje poslanec Hrnko. In: *webnoviny.sk* [online]. 29. 9. 2019 [cit. 18. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.webnoviny.sk/duchovni-posobiaci-v-silovych-zlozkach-by-uz-nemuseli-nosit-zbran-navrhuje-poslanec-hrnko/>
- Spirituali Militum Curae – Apoštolská konštitúcia pápeža Jána Pavla II. s novou kanonickou úpravou vojenskej duchovnej správy. *Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR* [online]. Dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/spirituali-militum-curae/>
- Štatút Ordinariátu Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR. *Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR* [online]. Dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/statut-ordinariatu-ozbrojenych-sil-a-ozbrojenych-zborov-sr/>

Štatút ústredia EPS v OS SR a OZ SR. *Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v Ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.ustreps.sk/statut-ustredia-eps-v-os-sr-a-oz-sr/>

Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou. In: *Slov-lex* [online]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/326/20010823>

Zmluva medzi SR a Svätou stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky. *Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR* [online]. Dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/zmluva-o-duchovnej-sluzbe/>

Contact – e-mail

maros.pavlovic@flam.uniba.sk

Duchovní služba v prostoru Policie ČR

Jiří Ignác Laňka

Policie České republiky

Abstract in original language

Duchovní služba v prostoru Policie ČR vznikla vydáním interního aktu řízení policejního prezidenta v roce 2019. Do té doby byla již několik let neoficiálně vykonávána duchovními, kteří jsou zároveň policisty. Jedná se o formu kategoriální pastorační péče ve specifickém prostředí. Inspirací pro její vykonávání byla a je služba vojenských duchovních a služba policejních kaplanů zahraničních sborů. Článek pojednává o vývoji, charakteristice a současném stavu služby policejních kaplanů české policie.

Keywords in original language

Duchovní služba; kaplan; policie; kategoriální pastorační péče; duchovní péče.

Abstract

The service of chaplains in the area of the Police of the Czech Republic was established by issuing an order of the police president in 2019. Until then, for several years it had been unofficially performed by clergy, who are also police officers. It is a form of categorical pastoral care in a specific space. The inspiration for this duty was and still is the service of military chaplains and the service of police chaplains of foreign corps. The article deals with the development, characteristics and current state of the service of police chaplains of the Czech police.

Keywords

Chaplaincy; Chaplain; Police; Categorical Pastoral Care; Spiritual Care.

1 ÚVOD

Od června roku 2019 působí v prostoru Policie ČR (dále též P ČR) duchovní, a to na základě interního aktu řízení policejního prezidenta. Jedná

se o historické novum, kdy duchovní působí přímo uvnitř policejního sboru. Tak tomu v našich zemích nebylo ani za monarchie, ani za 1. republiky. Nicméně „civilní“ duchovní křesťanských církví pro policii již v nedávné minulosti sloužili, a to formou externí duchovní služby, kdy do policejního prostředí přistupovali jaksi „zvenku“, na vyžádání pověřených pracovníků posttraumatických intervenčních týmů policie. V roce 2001 byla Závazným pokynem policejního prezidenta č. 129/2001 zřízena Posttraumatická intervenční péče, později upravená Závazným pokynem policejního prezidenta č. 21/2009. V návaznosti na ni byla v roce 2002 podepsána dohoda o účasti duchovních, a to mezi Ministerstvem vnitra ČR, Českou biskupskou konferencí (dále též ČBK) a Ekumenickou radou církví (dále též ERC). Dohoda byla uzavřena na dobu tří let a opakovaně prodloužována. Naposledy byla uzavřena 27. září 2011. Po uplynutí platnosti již prodloužena nebyla. V té době totiž již probíhalo jednání o možném zavedení interní duchovní služby.

2 JEDNOTLIVÉ KROKY VZNIKU DUCHOVNÍ SLUŽBY

Dne 9. května 2013 proběhla schůzka na Policejním prezidiu, které se zúčastnil předseda ČBK Dominik kardinál Duka, místopředseda ERC Daniel Fajfr, policejní prezident plk. Martin Červíček a mjr. Jiří Laňka. Zde bylo navrženo vytvoření pracovní skupiny pověřených zástupců ČBK, ERC a policie, kteří by provedli průzkum možnosti zavedení duchovní služby v prostoru policie, a to primárně na krajských ředitelstvích. Tuto aktivitu krátce nato převedl pod své vedení ministr vnitra Jan Kubice. Průzkum proběhl a P. Miloš Szabo, kněz pražské arcidiecéze pověřený za ČBK, k němu vypracoval zprávu. Další jednání v této linii se však neuskutečnila.

Dne 12. prosince 2014 proběhlo setkání ministra vnitra Milana Chovance, předsedy Výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Romana Váni, policejního prezidenta brig. gen. Tomáše Tuhého a mjr. Jiřího Laňky. Ten funkcionáře seznámil s návrhem zavedení duchovní služby v prostoru policie. Všichni přítomní se shodli na podpoře projektu. Policejní prezident vyslovil zásadní připomínku, a to, že není možné navyšovat tabulková místa, a tedy zřizovat služební místa pro „profesionální“ kaplany. Jeho návrh byl rozšířit služební náplň určených policistů, kteří splňují požadavky na funkci kaplana. Funkci duchovního by tedy policista

vykonával jako specializaci nad rámec svého služebního působení. S tímto režimem má policie bohaté a dobré zkušenosti. Tento návrh byl plně v souladu s návrhem předkladatele.

Následné setkání s policejním prezidentem Tuhým proběhlo až 16. února 2015. Byl mu předložen upravený „Návrh řešení Duchovní služby Policie České republiky“, zpracovaný vedoucím výcvikového oddělení Útvaru rychlého nasazení P ČR a jáhnem Římskokatolické církve mjr. Jiřím Laňkou a tiskovým mluvčím Krajského ředitelství policie Zlínského kraje a knězem Starokatolické církve mjr. Pavlem Benediktem Stránským. Tento návrh mj. stanovil, že policejním kaplanem může být pouze policista v činné službě, který je ustanoveným duchovním ve své církvi nebo náboženské společnosti a tuto činnost vykonává nejméně dva roky. Ke službě policejního kaplana jej vyšle jeho církev se společným souhlasem České biskupské konference a Ekumenické rady církví. Kaplan zůstává primárně policistou, zařazeným na svém služebním místě, a funkci kaplana vykonává jako specializací, a to dobrovolně a bez nároku na finanční odměnu. Zmíněný návrh předpokládal dohodu mezi ČBK a ERC a poté dohodu mezi ČBK, ERC a Ministerstvem vnitra ČR či Policejním prezidiem ČR.

Policejní prezident pověřil Analyticko-legislativní odbor Policejního prezidia (dále také ALO) vypracováním stanoviska k předloženému návrhu. ALO na základě vlastního posouzení nedoporučil vznik duchovní služby v prostoru P ČR, a to pro „rozpor s právními i vnitřními předpisy“. Konkrétně s čl. 2 Listiny základních práv a svobod, s § 45 odst. 1. písm. g) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, s § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech a konečně s nařízením vlády č. 104/2005 Sb., kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech. K tomuto vyjádření poskytl své stanovisko JUDr. Jakub Kříž, Ph.D., které však nebylo ALO nikterak akceptováno.

Duchovní služba pro policisty tedy schválena nebyla, nicméně již od roku 2012 de facto probíhala. Její poskytování bylo ze strany služebních funkcionářů i samotných policistů akceptováno a vyžadováno. Nicméně dosavadní jednání, přestože nepřinesla hmatatelné výsledky, přispěla značnou měrou k profilování projektu. Zásadní průlom ve vývoji přinesl až rok 2018.

Dne 28. listopadu toho roku byl mjr. Laňka přijat 1. náměstkem policejního prezidenta brig. gen. Martinem Vondráškem, v té době zastupujícím policejním prezidentem. Ten vyjádřil myšlenku duchovní služby podporu a zároveň sympatie k aktivitám, které v této oblasti v P ČR již dlouhodobě probíhaly a se kterými měl možnost se vícekrát osobně seznámit. Souhlasil s vizí existence duchovní služby v podobě dobrovolnické aktivity uvnitř sboru, prováděné dobrovolnými kaplany z řad policistů. Podle jeho pokynu a po konzultaci s mjr. Laňkou a s jeho kolegou Grzegorzem Zywczokem, pracovníkem Operačního odboru Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje a starokatolickým knězem, připravil vedoucí ALO návrh interního aktu řízení (dále též IAŘ), který však bylo nutné na dalším jednání s 1. náměstkem upravit. Výsledný návrh dokumentu má podle pokynu generála Vondráška „pouze“ deklaratorní povahu. Tedy legalizuje přítomnost duchovních v prostoru P ČR a poněkud vymezuje jejich působení. Policie v této fázi nechce vstupovat do kontaktu s církvemi formou dohody, požaduje pouze hotový „materiál“ v podobě policisty, který je zároveň duchovním a má pověření své církve vykonávat duchovní službu v P ČR. Tento návrh IAŘ byl rozeslán na všechna krajská ředitelství a útvary s celorepublikovou působností k připomínkám. Po jejich vyhodnocení byl schválený návrh vydán ve Sbírce interních aktů řízení policejního prezidenta jako „Pokyn policejního prezidenta č. 121 ze dne 7. června 2019, o poskytování duchovních služeb“.

Pokyn upravuje podmínky poskytování duchovních služeb duchovními příslušníky nebo zaměstnancům P ČR v souvislosti s výkonem služby nebo práce a některé věci s tím související. Duchovním se podle znění IAŘ rozumí policista, který je v členském vztahu k registrované církvi nebo náboženské společnosti a který je podle jejích vnitřních předpisů oprávněn poskytovat duchovní služby. Toto oprávnění je policista povinen doložit nadřízenému. Duchovními službami se pak rozumějí takové úkony, které jsou za duchovní nebo obdobné služby pokládány příslušnou registrovanou církví nebo náboženskou společností. IAŘ dále stanoví, že duchovní služby může duchovní poskytnout pracovníkovi pouze na jeho žádost a zpravidla v době mimo službu nebo pracovní dobu. Nadřízený, který souhlasí s poskytnutím duchovních služeb, má pro jejich poskytnutí vytvořit přiměřené nemateriální podmínky, a přitom musí dodržovat rovný přístup k jednotlivým

duchovním. Duchovní pak nesmí propagovat náboženství ani církev nebo náboženskou společnost ani přesvědčovat pracovníky k přijetí náboženství nebo ke vstupu do církve nebo náboženské společnosti. Pracovníci nesmí být přímo ani nepřímo nuceni k aktivní nebo pasivní účasti na náboženském obřadu nebo úkonu. Policejní kaplani mají možnost být zařazeni do seznamu duchovních vedeným na intranetových stránkách P ČR.

Na základě schváleného IAŘ byla dne 14. dubna 2020 podepsána mezi ČBK a ERC „Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie ČR a u ostatních bezpečnostních sborů“. Dohodu podepsal předseda ČBK Dominik kardinál Duka, předseda ERC Daniel Ženatý a generální sekretář ERC Petr Jan Vinš. Jejím účelem je stanovit v souladu s právními předpisy podmínky pro vzájemnou spolupráci při zajišťování dotčené služby. Podle dikce dohody bude duchovní služba poskytována na ekumenickém základě a budou ji vykonávat osoby pověřené jednotlivými církvemi a vyslané ČBK a ERC. Smluvní strany se rovněž dohodly na zřízení Rady pro duchovní péči v P ČR a ostatních bezpečnostních sborech, která zajišťuje jejich vzájemnou spolupráci. Členy rady jsou dva zástupci ČBK, dva zástupci ERC a s poradním hlasem koordinátor duchovní služby. Tato rada zasedá podle potřeby, nejméně však jedenkrát ročně.

Současná situace je tedy taková, že policie akceptuje činnost duchovních, kteří mají příslušné pověření své církve, ve svém prostoru. Církev pak garantuje jejich odborné i osobnostní kvality. Duchovní služba tak, jak je v policii vykonávána, je nabídkou pro všechny policisty a občanské zaměstnance, nikoli pouze pro věřící. Zároveň je zde závazek nemisijního působení a závazná nabídka důvěry. Tyto zásady vytváří rámec pro pojetí služby policejního kaplana. Jedná se o činnost, která je založena na službě každému člověku a motivací pro ni je víra ve smysluplnost této služby kolegům. Policejní kaplani svou víru nedistribuuji a nezískávají nové členy církvím. Víra je však disponuje sloužit druhým, a tak přispívá k naplňování lidského rozměru jinak drsné a neosobní služby.

3 CHARAKTERISTIKA POLICEJNÍ DUCHOVNÍ SLUŽBY

Duchovní služba v ozbrojených složkách jako jeden ze základních a tradičních druhů kategoriální pastorače je ve smysluplnosti a efektivnosti významným způsobem závislá na pečlivém posouzení prostředí, ve kterém jsou kaplani pastoračně aktivní, tedy na poznání a zhodnocení důležitých aspektů policejního prostředí. Z tohoto pohledu je důležitých několik charakteristik. Policie je ve své podstatě hierarchicky strukturovaná komunita s pevně daným řetězcem velení, kde se komunikace mezi jednotlivými služebními stupni odehrává na přísně pragmatické rovině a má převážně funkční charakter s často represivní formou. Policisté jsou již ve vstupním výcviku připravováni na situace, kdy bude v extrémní míře ohrožen jejich život či oni sami budou ohrožovat jiného člověka. Policejní prostředí je ve velké míře neosobní, drsné a stále převážně maskulinní, přičemž se policisté v průběhu své služby velmi často setkávají s násilím, bolestí a smrtí jak od pachatelů vůči obětem či svým kolegům, tak v případech dopravních nehod či jiných fatálních událostí, nebo naopak to násilí, bolest či smrt musí sami působit. Důležitým prvkem služebního života je jeho určitá ritualizace a významné je i strukturální rozdělení personálu policejního aparátu. Policejní útvary jsou již z logiky věci rozptýleny po celém území republiky. Základní organizační součástí je sice krajské ředitelství, jeho podřízené složky jsou územní odbory a služebny s menším či malým počtem personálu. V potaz je rovněž nutné brát i rozdílné nastavení vztahů uvnitř různých složek policie. Například u zásahových jednotek je kladen důraz na týmovou spolupráci a záměrně je zde pěstován duch kamarádství a důvěry. Naopak v některých operativních složkách to tak z logiky věci není. Vzhledem k charakteru služební činnosti i k osobám „klientů“ zde panuje ovzduší obezřetnosti až nedůvěry. Z výše uvedeného vyplývá, že v policejním prostředí je jasně otevřený prostor pro působení pomáhajících profesí, které by vyvažovaly nutnou tvrdost a neosobnost policejní struktury. Tento prostor je primárně nenáboženský. Základní formou služby policejního kaplana je služba přítomností. Tato forma je naprosto zásadní. Její naplňování znamená být s lidmi, důvěrně znát jejich prostředí, všechny starosti a problémy, které sebou přináší policejní služba. Znamená to být připraven k hovoru, pomáhat kolegům při

hledání duchovní sebereflexe, cest pro chápání profesních dilemat a pomáhat hledat cestu při řešení obtížných sociálních či rodinných situací. Druhou formou služby, navazující na předchozí, je služba diskrétních rozhovorů. Jejich četnost a hloubka závisí na důvěře a autoritě, kterou si kaplan získal. Jejich forma je různá, mnohé začínají zcela neformálně například při společně strávených chvílích odpočinku či ve službě. Jejich obsah se rovněž různí, jedná se většinou o témata osobní povahy či existenciálních problémů, náboženství se dotýkají zřídka nebo až následně. Náboženské otázky neotevřít kaplan nikdy jako první. Další službou je služba oznamování mimořádných událostí. Děje se tak v součinnosti s policejním funkcionářem a dalšími odborníky, převážně psychology. Jedná se o aktivitu v rámci krizové intervence, ke které by měl být každý kaplan kvalifikován. Rovněž sem patří následná péče podle aktuálních požadavků ve spolupráci s příslušnými pracovníky policie ve prospěch dotčených policistů a jejich rodin. Není možné opominout ani pomoc policii při vzdělávání. V současné době vystupuje do popředí zvláště poptávka po religionistice. Na závěr je pak nutné zmínit službu liturgických úkonů, která se koná pouze na vyžádání služebního funkcionáře nebo jednotlivého policisty v případě privátního prostoru.

4 AKTIVITY POLICEJNÍCH KAPLANŮ

Jak již bylo řečeno výše, duchovní služba v prostoru P ČR je vykonávána interními duchovními, byť neoficiálně, již dlouhou dobu, konkrétně od roku 2012. Krom osobní pomoci jednotlivým policistům, což je složka nejdůležitější, zásadní, ale také nejméně viditelná, se jedná o pomoc s organizováním služebních pohřbů a intervence pozůstalých v součinnosti s policejními psychology. Významná je i složka liturgických úkonů. Od roku 2012 byla provedena žehnání policejní techniky, nově vydaných knih, otevřených výstav, policejních praporů, pamětních míst či nově otevřených policejních stanic. Poskytován je i osobní servis jednotlivým policistům v případě svateb či křtů, ať již dětí či dospělých. Kaplani rovněž slouží jako spojovací článek mezi policií a církevním prostředím.

Duchovní služba v Policii ČR je na začátku své cesty. Zda bude dlouhá, či krátká, úspěšná, či neúspěšná, závisí v prvé řadě na samotných kaplanech,

kterí ji budou vykonávat. Pokud se dobře etablují, získají si důvěru jak policejního vedení, tak i samotných policistů.

Literature

Dohoda o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v prostoru Policie ČR a u ostatních bezpečnostních sborů.

Pokyn policejního prezidenta č. 121 ze dne 7. června 2019, o poskytování duchovních služeb. Sbírka interních aktů řízení policejního prezidenta.

Contact – e-mail

lanka.jiri@gmail.com

Právní rozbor prostoru kostela jako prostoru veřejného/soukromého z pohledu platného práva ČR a kanonického práva

Ronald Němec

Česká advokátní komora, Česká republika

Abstract in original language

Výkon práva v rámci náboženské svobody. Není většího práva než svobodně projevit svoje názory a mít právo vyjadřovat své názory. Svůj názor vyjadřuji i svojí vírou. Žádný stát nemá právo omezit výkon práva na vyznání víry. Česká republika deklarovala, že za COVID-19 neomezí právo na shromáždění občanů. Každý má právo vyjádřit svůj názor. Není tedy možné připustit, aby vláda ČR omezila právo na bohoslužby. Biskupové musí být odvážní a hlásat evangelium. Zavíráním kostelů pak mohou jít proti evangeliu a proti CIC 83.

Keywords in original language

Církev; stát; evangelium; COVID-19; čínský vir; kostel; svoboda; shromáždování; biskup; statečnost; právo; povinnost; veřejný prostor; soukromý prostor; CIC 83; právo obecné; civilní; občanský zákoník.

Abstract

Exercise of rights under religious freedom. There is no greater right than the right to express one's opinions. I also express my opinion through my religion. No state has a right to restrict the exercise of religion. The Czech Republic has declared that, under COVID-19, it will not restrict the right to assembly. Everyone has the right to express their opinion. It is therefore not possible for the government of the Czech Republic to restrict the right to worship. The bishops must be courageous and preach the Gospel. By closing churches, they can go against the Gospel and against the CIC 83.

Keywords

Church; State; Gospel; COVID-19; Chinese Virus; Church; Freedom; Assembly; Bishop; Bravery; Law; Duty; Public Space; Private Space; CIC 83; General Law; Civil Law; Civil Code.

1 ÚVOD

Vládní nařízení v roce 2020 ohledně COVID-19 je nutné podrobně zkoumat, protože každá totalita odkazuje na vyšší závažný důvod. To mne vedlo k napsání příspěvku v Bulletinu Advokacie Online.¹ Článek zaujal některé biskupy, a proto byl i rozeslán všem ostatním biskupům Čech a Moravy.

Protože dochází k opětovnému omezování náboženských práv a lze očekávat, že omezení budou trvalejší, dovolil jsem se nad tématem opětovně zamyslet a komparovat s jinými právy dle Listiny základních práv a svobod a s jinými omezeními ve světě.

Pokud jsem se zeptal, zdali je kostel prostorem veřejným, pak mnozí respondenti odpověděli, že ano. Odůvodňovali to tak, že do kostela může každý. Pokud jsem se zeptal, zdali může do mešity žena, již si nebyli jistí. Dodávám, že žena může jen do určitých prostor. Pokud se zeptáte, zdali může nemusím do mešity, pak odpověď zná většina – může mu to být zakázáno. Pražská židovská obec dne 12. 9. 2017 dokonce zakázala jedné osobě vstup do synagogy. Ptám se tedy, jaký je rozdíl mezi mešitou, kostelem a synagogou z pohledu práva České republiky.

V reakci na požadavky Milionů chviliek pro demokracii, kdy vláda ČR umožnila s odkazem na Listinu základních práv a svobod shromáždění bez omezení, je nutné kriticky zkoumat i jiná nařízení, která silně zasahují do intimních práv občanů ČR. Byť se hovoří v souvislosti s Českou republikou o ateistické zemi, kostely a bohoslužby každý týden navštěvují desítky tisíc osob. Nejde tedy o marginální výkon práva, pokud se někdo chce účastnit bohoslužby a je mu to zakázáno, ale o silný zásah do jeho intimních základních práv. Proto si dovoluji zamyslet se nad tím, zda je kostel soukromý,

¹ Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/06/19/pravni-rozbor-prostoru-kostela-jako-prostoru-verejneho-soukromeho-z-pohledu-platneho-prava-cr-a-kanonicko-prava/>

či veřejný prostor. Tedy zdali má vláda právo dění v kostele kontrolovat a regulovat a jaký dopad má tento zásah do vyznání víry. A to z důvodu, že žádné nařízení vlády ČR nepřikazovalo uzavřít kostel. Ale mnohá regulovala veřejný prostor.

Pro odpověď je nutné definovat

- a) jakou povahu má kostel jako budova z pohledu občanského práva;
- b) jakou povahu má kostel jako budova z pohledu katastrálního práva a stavebního zákona;
- c) jakou povahu má kostel jako sakrální prostor z pohledu kanonického práva;
- d) soukromý a veřejný prostor z pohledu platného práva ČR.

Pro právní rozbor jsem zvolil jako vzorovou stavbu (kostel) kostel sv. Maří Magdalény v Karlových Varech. Dle výpisu z katastru nemovitostí se k němu řadí tyto údaje – typ: budova s číslem popisným; způsob využití: objekt občanské vybavenosti; způsoby ochrany: vnitřní území lázeňského místa, rozsáhlé chráněné území, nemovitá kulturní památka, památková zóna – budova, pozemek v památkové zóně, nemovitá národní kulturní památka. Vlastnické právo: Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, Platněrská 191/4, Staré Město, 110 00 Praha 1.

2 JAKOU POVAHU MÁ KOSTEL JAKO BUDOVA Z POHLEDU OBČANSKÉHO PRÁVA

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), dělí věci na nemovité a movité. Dle § 498 odst. 1 o. z. jsou nemovitými věcmi pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li jiný právní předpis, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá. Ostatní věci jsou movité, a to bez ohledu na to, zda je jejich podstata hmotná nebo nehmotná.

Občanský zákoník o stavbách hovoří v § 1083 a nedefinuje rozdíl. Komentářová literatura pak uvádí: „*Stejně jako občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ani občanský zákoník č. 89/2012 Sb. nepodává výklad pojmu stavby. Pro účely*

soukromého práva si vystačí se superficiální zásadou, a pokud bude skutečně potřeba zohlednit i veřejnoprávní aspekt, použije se stavební zákon.“

Částečný závěr:

Z pohledu občansko-právních předpisů nelze určit legální charakter budovy, zvláště pokud jde o kostel. Zásadní pro určení charakteru bude skutečnost, zdali vlastníkem budovy je veřejnoprávní korporace, či soukromý subjekt.

3 JAKOU POVAHU MÁ KOSTEL JAKO BUDOVA Z POHLEDU KATASTRÁLNÍHO PRÁVA A STAVEBNÍHO ZÁKONA

Výčet způsobů využití stavebního objektu, který se nabízí v ISÚI, vychází z přílohy č. 4 katastrální vyhlášky č. 357/2013 Sb.

Pojem objekt občanské vybavenosti dnes již neexistuje, jde o chybu v zápisu v katastru nemovitostí. Příloha č. 4 vyhlášky pak uvádí novou kategorii: „*Stavba pro shromažďování většího počtu osob. Jde o stavbu, ve které se nachází prostor určený pro shromažďování osob, v níž počet a hustota osob převyšují mezní normové hodnoty a je určena ke kulturním, sportovním a obdobným účelům [§ 3 písm. b) vyhlášky č. 268/2009 Sb.]*.“

Z pohledu katastrálních předpisů není určeno, zdali se jedná o veřejnou, či soukromou stavbu (prostor). Z dostupné judikatury, která je k tomuto novému pojmu velmi skoupá, lze dojít k závěru, že kostel není veřejný prostor [srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. 4 As 132/2015–102 (ASPI ID: JUD316713CZ)], resp. takto není zmíněn.

Stavební zákon č. 183/2006 Sb. v § 2 odst. 1 písm. k) bod 3 definuje veřejnou stavbu takto: „*Občanské vybavení, kterým jsou stavby, zařízení a pozemky sloužící například pro vzdělávání a výchovu, sociální služby a péči o rodiny, zdravotní služby, kulturu, veřejnou správu, ochranu obyvatelstva; 4. veřejné prostranství zřizované nebo užívané ve veřejném zájmu*.“

Kostel ale nelze definovat jako stavbu sloužící pro kulturní či sportovní shromáždění ani jako stavbu určenou pro obdobné účely či stavbu pro vzdělávání a výchovu nebo budovu užívanou ve veřejném zájmu. Kostel, jakožto vysvěcený prostor, je primárně stánek Boha, kde se věřící scházejí,

aby (z pohledu ŘKC) byli v jednotě s Kristem a církví, přijímali „tělo a krev Páně“. Jde tedy o stavbu, kdy účel nedefinuje stavba, ale oltář.

Částečný závěr:

Kostel, jako sakrální stavba, není z pohledu katastrálních předpisů, ale ani stavebního zákona definován. Oba předpisy definují veřejný prostor (veřejnou stavbu) z pohledu účelu, kdy účel můžeme charakterizovat jako veřejný prospěch, který by měl být dostupný nediskriminačně z pohledu antidiskriminačního zákona.

4 JAKOU POVAHU MÁ KOSTEL JAKO SAKRÁLNÍ PROSTOR Z POHLEDU KANONICKÉHO PRÁVA

Kostel, jakožto sakrální stavba, je upraven předně v CIC 83 Hlava I, Kánon 1214, kdy přesná definice zní: „*Kostelem se rozumí posvátná budova, určená pro boboslužby, do níž jsou věřící oprávněni přijít, aby zde konali boboslužby, především veřejně.*“

Komentářová literatura² předně poukazuje na rozdíl mezi kostelem a kaplí, kdy kaple je z povahy spíše rázu soukromého. Poukazuje na charakter veřejný, ale z pohledu práva kultu veřejného, tedy práva vstupu věřícího do tohoto prostoru. „Veřejný“ tak neznamená dostupnost pro jakoukoliv veřejnost, tedy každého, ale pro každého věřícího, kdy kostel je „dům Boží“.

Taktéž druhý komentář³ tvrdí, že jde o prostor veřejný, ale z pohledu práva věřícího vejít dovnitř a veřejně kult vykonávat.

Částečný závěr:

Kostel, jakožto liturgická budova, je stánek Boží. Zde má právo svobodně každý veřejně vyznat, že v Krista věří. Kodex 83 však nezakládá právo vstupu kdykoliv a komukoliv a za jakýmkoliv účelem. Zatímco do veřejného parku či jiného prostoru může vejít jakákoliv osoba, téměř jakkoliv oblečená, do kostela nikoliv. Církev má právo stanovit řadu omezení pro vstup,

² Codice di Diritto Canonico e laggi complementari commentato, Pamplona 2007, v překladu: Wolter Kluwer Poslak Sp. z.o.o., 2011, Kán. 1214, s. 903–904.

³ BEAL, John P. *New Kommentary of the code of canon law*. Mahwad: Paulist Press, 2000, Kán. 1214.

či dokonce některým osobám vstup zakázat nebo je vykázat. Má právo kostel uzavřít na neomezenou dobu či jej „desakralizovat“, jen s ohledem na vnitřní předpisy církve. Naproti tomu veřejný prostor má řadu limitů pro omezení veřejného charakteru.

5 DEFINOVÁNÍ SOUKROMÉHO A VEŘEJNÉHO PROSTORU Z POHLEDU PLATNÉHO PRÁVA ČR

Veřejný prostor je prostor, který je přístupný veřejnosti. Jak zákon předpokládá, jde o „stavby“, které vlastní společnost – veřejnost. Ať již obec, či stát. Jako synonymum se často používá např. veřejně přístupné místo.

Pojmy ve vztahu k veřejnému prostoru se v právních předpisech ČR používají často nesourodě. Pojem „veřejný prostor“ je užít ve více než 100 předpisech.⁴ Atkison tvrdí, že jde o takový prostor, kam má každý zákonný přístup.⁵

V roce 2016 vydal Institut pro rozvoj a plánování Prahy Manuál tvorby veřejného prostoru hlavního města Prahy, kde je detailně popsáno, co je to veřejný prostor, jeho znaky a předpoklady. „*Základní osnovu struktury veřejných prostranství města tvoří tradiční typy: ulice, náměstí, nábřeží a parky. Ostatní specifická veřejná prostranství, která doplňují obraz města a zpravidla se fyzicky i významově vážou ke určitým stavebním objektům či urbanistickým typům, jsou pasáže a příchody, veřejná prostranství okolo veřejných budov a dopravní infrastruktury nebo například sídliště.*“ Společným znakem veřejného prostranství, tedy prostoru, je pak vlastnictví obcí či státem. Nikdy nejde o soukromý prostor.

Český zákonodárce používá pojem „veřejný prostor“ různě a jeho definice není vždy společná. Poměrně přesná je pak např. v zák. č. 128/2000 Sb., o obcích, ze dne 12. dubna 2000, kdy § 34 uvádí: „*Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví ke tomuto prostoru.*“

⁴ Srov. Nález Ústavního soudu – pléna ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 21/02 [ASPI ID: JUD33349CZ].

⁵ Srov. ATKINSON, Rowland. Urban Studies. Domestication by Cappuccino or a Revenge on Urban Space? *Control and Empowerment in the Management of Public Spaces*, 2003, roč. 40, č. 9, s. 1829–1843. ISSN 0042-0980.

Definice veřejného prostoru je tedy spíše územ, který není legálně definován co do maximality, spíše nese určité znaky. Tyto znaky můžeme najít v zákoně o obcích, ale např. i ve stavebním zákoně. Veřejné prostory: a) jsou přístupné každému bez omezení; b) slouží obecnému užívání; c) veřejnost má aktivní legitimaci k dožadování se užívání; d) jsou vlastněné veřejnoprávním subjektem.

Kanonické právo má řadu omezení pro pohyb v sakrálním prostoru. Mezní omezení je úcta či respekt k prostoru sakrální stavby a svatostánku, kdy tento postoj není většinový postoj veřejnosti ke kostelům a obsahu v nich. Většina lidí bere kostel jako stavbu svého druhu, podobně muzeu či divadlu. Nebere ji jako stánek Boží, jak odkazuje komentářová literatura ke Kodexu 83.

Částečný závěr:

Veřejnost nemá aktivní legitimaci, aby se dožadovala vstupu do kostela, pokud je trvale uzavřen. Ani se nemůže dožadovat konání bohoslužeb či vpuštění na bohoslužbu. Kostel je sakrální stavba ve vlastnictví diecéze/farnosti/řehole. Je svébytným právem vlastníka určit, kdo bude vpuštěn a za jakých podmínek. Určitou aktivní legitimaci mají jen pokřtění v ritu daného kostela se vztahem k sakrálnímu objektu.

Z pohledu veřejného, soukromého a kanonického práva lze uzavřít, že většina prostor ve většině kostelů bude mít vždy soukromý charakter, a pokud bude docházet k setkávání lidí v kostele, nejde o setkávání na veřejných místech, ale na soukromých, za účelem veřejně (bez omezení) vyznat svoji víru.

6 ZÁKLADNÍ PRÁVO SHROMAŽĎOVAT SE A VYZNÁVAT SVOJI VÍRU

Nyní si dovolím odhalit, proč se domnívám, že je nutné hájit kostel jako soukromý prostor, kde věřící mají právo se scházet kdykoliv a nikdo je nemůže omezit. Pokud zmiňuji zájmeno nikdo, pak jde nejen o vládu či samosprávu, ale ani o samotnou církev, pokud k tomu nemá kanonicko právní legitimaci. Jak jsem již zmínil, vláda ČR ustoupila od svých restriktivních omezení ve vztahu k čínskému viru a právu shromažďovacímu.

Dne 3. 6. 2020 Policie na Twitteru uvedla, že nebude za žádných okolností omezovat výkon shromažďovacího práva ve prospěch mimořádného opatření ministerstva zdravotnictví. Pokud shledá, že dochází k porušování hygienických podmínek, věc zdokumentuje a odešle příslušné krajské hygienické stanici k vyřízení.

Původně MVČR zastávalo názor, že vzhledem k mimořádným opatřením je právo shromažďovací omezeno, tedy nelze se shromažďovat.⁶ Pod silnou kritikou a rozsudkem obecného soudu pak zcela změnilo postoj, kdy usnesení vlády ze dne 23. dubna 2020 č. 452 o přijetí krizového opatření k omezení práva pokojně se shromažďovat a práva na svobodu pohybu a pobytu („krizové opatření vlády“) již žádný zákaz volného pohybu a pobytu na veřejně dostupných místech neobsahuje.⁷ Zároveň uvádí: „*Dle čl. 4 odst. 4 LZPS je nutné všechna omezení základních lidských práv a svobod vykládat restriktivně, musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.*“

Právo na vyznání víry je zakotveno v čl. 16 Listiny: „(1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.“

Není jediný důvod, aby toto právo mělo slabší ochranu než právo shromažďovací. Naopak, domnívám se, že je nutné toto právo je vyzdvihnout. G. Washington mj. uvedl: „*Praktická zásada zní, že pokrok na cestě ke štěstí závisí výlučně na morálce.*“⁸ Je to právě Bůh, který nám dává základní morální postuláty. Jak učí sv. Tomáš Aq., objevit Boha znamená objevit morálku.

21. století je časem mnoha utrpení. A i nyní prožíváme utrpení, byť ne ve formě fyzických zranění. Rozpad rodiny a vztahů, nenávist táborů nesoucích své názory je větším utrpením, než se může zdát. O morálce dnes hovoří málokdo, protože si vždy koleduje o kritiku, že sám není dost dobrý. Kristus církvi nenabídl procházku růžovým sadem, ale kříž. Hlavním úkolem církve je hlásat evangelium. Evangelium obsahuje často i morální pravidla. Návštěvníkem bohoslužeb je často i člověk hledající nebo úplně

⁶ Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/informace-ministerstva-vnitra-k-oznamovani-shromazdeni-v-dobe-trvani-omezeni-pohybu-osob-a-nouzoveho-stavu.aspx>

⁷ Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/aktualizovana-informace-ministerstva-vnitra-k-shromazdenim-v-dobe-nouzoveho-stavu.aspx>

⁸ G. Washington Letter to the Protestant Epis. Church, August 19, 1789.

nevěřící. Ale každý z nás může slyšet o životě Krista a jeho morálním učení. To ovlivňuje duši každého z nás, tedy naše chování.

Ze zkušenosti kněží a biskupů vím, že ani věřící příliš nečtou Písmo, natož něco o morálce. Bohoslužba tak často zůstává jediným pramenem poznání morálky. Ústavní soud často žádá test proporcionality. Ptám se, kde je limit, kdy vláda/biskup, může zakázat a pak povolit bohoslužbu? 1 000 nakažených denně? 100? 50? Nebo 10/100 mrtvých na 100 000 obyvatel? Pokud pro právo shromážděvací limit neplatí, nesmí ani platit pro náboženskou svobodu. Není snad shromáždění věřících totéž jako shromáždění občanů? Myslím si dokonce, že výkon náboženského práva, ať křesťanů, židů, muslimů, ale i hinduistů či ateistů, je více než právo na demonstraci.

Francouzský správní soud rozhodl, že vláda musí do osmi dnů zrušit plošný zákaz setkání na bohoslužbách.⁹ V USA se řada církví soudními procesy domáhá zrušení omezení ve vztahů k bohoslužbám. Tvrdí, že stát nemá právo omezit konání bohoslužeb.¹⁰

Církev obecně brojí proti omezením práv konat bohoslužby. Proto musí být zdrojem neklidu, pokud někteří biskupové a představení sami o sobě jsou iniciátoři omezení bohoslužeb a poutí. Je povinností biskupa a představeného bojovat za maximalitu účasti na bohoslužbě či pouti s tím, že udělá vše proto, aby bylo zamezeno možné nákaze. Nikdo nikoho do kostela nenutí, ale každý pokřtěný má právo na vstup do kostela a k přijímání svátostí, jak stanoví evangelium i CIC 83. Pokud se představení sami mediálně prezentují jako ti, kteří kostely zavírají či omezují poutě a bohoslužby, pak je otázkou, zdali se tím zavděčují Bohu a duším.

Budu parafrázovat Písmo svaté: Raději vyzvat k zakrytí rukou a obličeje, než k zakrytí duše.

Contact – e-mail

nemec@nemelegal.cz

⁹ Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-52716729>

¹⁰ Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/right-worship-church-state-clash-over-religious-services-coronavirus-era-n1201626>

Rozhodování Spolkového ústavního soudu v souvislosti s pandemií Covid-19

Jiří Dvořáček

Teologická fakulta, Katolická univerzita Eichstätt-Ingolstadt, Německo

Abstract in original language

Článek představí tři rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu týkajících se omezení náboženské svobody během pandemie Covid-19. Z této judikatury lze dovodit, že ochrana života a zdraví má přednost před zásahem do svobody vyznání. Nařízení omezující osobní svobody jsou ústavně konformní, pokud je jejich cílem ochrana života a zdraví osob, umožňují výjimky, jsou dočasná a při jejich přestoupení berou ohled na konkrétní situaci.

Keywords in original language

Pandemie Covid-19; Spolkový ústavní soud SRN; náboženská svoboda; koronavirová opatření.

Abstract

The article presents three decisions of the German Federal Constitutional Court concerning restrictions on religious freedom during the Covid-19 pandemic. It can be deduced from this case law that the protection of life and health takes precedence over interference with freedom of religion. Regulations restricting personal liberty are in accordance with the Constitution if they aim to protect the life and health of individuals, allow exceptions, are temporary and take into account the specific situation when they are violated.

Keywords

Covid-19 Pandemic; Federal Constitutional Court of Germany; Religious Freedom; Coronavirus Measures.

1 ÚVOD

Ve svém ústním příspěvku na 26. ročníku konference Církev a stát jsem se věnoval obecně důsledkům pandemie Covid-19 ve Spolkové republice Německo. Nejprve jsem stručně shrnul chronologii opatření v jednotlivých spolkových zemích a v druhé části pak představil tři rozhodnutí Spolkového ústavního soudu, jejichž předmětem je omezení náboženské svobody během této pandemie. V písemném příspěvku se podrobněji zaměřím právě na tato rozhodnutí.

Za dobu od prvních pořádkových opatření v souvislosti s pandemií koronaviru na jaře 2020 se ve Spolkové republice Německo vytvořila rozsáhlá judikatura. Dosud bylo vydáno přes 200 rozhodnutí jak zemských soudů, tak i Spolkového ústavního soudu.¹ Tato rozhodnutí vykazují jisté společné znaky: V téměř všech případech soudy prohlásily úřední opatření omezující svobodu a vydaná pořádková opatření v souladu s právem. Roste počet soudních rozhodnutí, která nabádají úřady, aby více dbaly na konkrétní situaci. A nakonec, roste počet vyhovění předběžným opatřením.²

2 ROZHODNUTÍ SPOLKOVÉHO ÚSTAVNÍHO SOUDU Z 7. DUBNA 2020 O ZAMÍTNUTÍ NÁVRHU NA POZASTAVENÍ ÚČINNOSTI NAŘÍZENÍ SVOBODNÉHO STÁTU BAVORSKO TÝKAJÍCÍHO SE PROTIINFEKČNÍCH OPATŘENÍ³

V tomto usnesení soud zamítl žádost o zatímní pozastavení bavorských nařízení⁴ o opatřeních pro kontrolu infekce a o dočasném omezení vycházení

1 Srov. <https://www.etl-rechtsanwaelte.de/aktuelles/erste-gerichtsentscheidungen-zum-coronavirus> [cit. 28. 9. 2020].

2 Ibid.

3 Srov. 1 BvR 755/20. Dostupné z: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2020/04/rk20200407_1bvr075520.html [cit. 28. 9. 2020].

4 Šlo o tato nařízení: 1. Bavorské nařízení týkající se protiinfekčních opatření v souvislosti s pandemií Covid-19 (Bayerische Infektionsschutzmaßnahmenverordnung – BayIfSMV) z 27. března 2020 (BayMBl 2020 Nr. 158), 2. Bavorské nařízení týkající se předběžného omezení vycházení v souvislosti s pandemií Covid-19 z 24. března 2020 (BayMBl 2020 Nr. 130), 3. Všeobecné opatření bavorského ministerstva zdravotnictví z 20. března 2020, 4. Všeobecné opatření bavorského ministerstva zdravotnictví a bavorského ministerstva pro rodinu, práci a sociální věci z 16. března, ve znění Všeobecného opatření z 17. března 2020.

v souvislosti s pandemií koronaviru. Stěžovatel považoval zákaz setkávání s přáteli, návštěvy rodičů či hudební produkce za příliš rozsáhlý.

Soud vyhodnotil stížnost jako přípustnou a závažnou: Stěžovatel není vázán principem subsidiarity, neboť dovolávat se v této situaci pomoci u specializovaných soudů nemá šanci na úspěch, protože tyto soudy dříve žádosti o vydání předběžných opatření zamítaly. Stěžovatel je mimoto v časové tísní. Soud při zvažování důsledků posuzoval dopad na všechny, kterých by se zrušení napadeného nařízení týkalo. Negativní dopady, vyplývající z aplikace napadených nařízení v případě, že by se tato nařízení dodatečně ukázala jako protiústavní, by sice byly značné, nepřevažují ale nad negativními dopady, které by nastaly, kdyby napadená opatření byla zrušena, později by však byla prohlášena za ústavně konformní. Nebezpečí pro život a zdraví jsou podle soudu závažnější než omezení osobních svobod.

Je pravda, že napadená opatření značně omezují základní práva osob pobývajících v Bavorsku. Pokud by ale nebylo vydáno požadované předběžné opatření a ústavní stížnost by byla úspěšná, byla by všechna tato omezení s jejich významnými a pravděpodobně nevratnými sociálními, kulturními a ekonomickými důsledky uložena protiprávně a jejich porušení by bylo trestáno v rozporu s právem.

Pokud by však předběžné opatření soud vydal a ústavní stížnost by nebyla úspěšná, chovalo by se velké množství lidí normálně, tedy v rozporu s tím, jak nařízení předpokládala, ačkoli by omezení byla v souladu s ústavou. Tím by se ale značně zvýšilo nebezpečí virové nákazy, rostl by počet nemocných, hrozilo by přetížení zdravotnického systému i případy úmrtí. Stěžovatel musí proto snést omezení svobod, i když by nakonec se žalobou uspěl.

Platné nařízení lze pozastavit pouze ve výjimečných případech, a to za použití přísnějších měřítek: Podle nich se sice důsledky napadaných nařízení jeví jako závažné, ne však jako nepřiměřené. Není neakceptovatelné tato nařízení dočasně strpět a umožnit tak ochranu života a zdraví, k níž se stát i podle ústavy zavazuje. Vzhledem k těmto nebezpečím pro život a zdraví se jeví omezení osobních svobod jako méně závažné.

Soudci ve své argumentaci kromě toho vzali v potaz, že nařízení jsou dočasná, že pro zákaz vycházení existuje množství výjimek a při stíhání přešupků se bere ohled na posouzení konkrétní situace.

Tímto rozhodnutím se německý Spolkový ústavní soud poprvé obsahově vyjádřil k omezením svobod v souvislosti s pandemií Covid-19. V dalších podobných případech nicméně ústavní soud návrhy odmítal právě z důvodů nedodržení zásady subsidiarity nebo neodůvodněné potřeby právní ochrany. Rozhodnutí se týká sice jen nařízení v Bavorsku; protože jsou však přísná, je rozhodnutí významné i pro další spolkové země.

3 ROZHODNUTÍ SPOLKOVÉHO ÚSTAVNÍHO SOUDU Z 10. DUBNA 2020 O ZAMÍTNUTÍ NÁVRHU NA ZRUŠENÍ USNESENÍ HESENSKÉHO SPRÁVNÍHO SOUDU ZE DNE 7. DUBNA 2020 A O POZASTAVENÍ VÝKONU NAŘÍZENÍ HESENSKÉ VLÁDY KE COVID-19⁵

Předmětem této ústavní stížnosti bylo zrušení usnesení hesenského správního soudu ze dne 7. dubna 2020⁶ a nařízení hesenské vlády proti pandemii koronaviru⁷ upravujícího mj. zákaz shromažďování v kostelích, mešitách a synagogách.

Stěžovatel, praktikující katolík, s odvoláním se na Druhý vatikánský koncil (Dogmatickou konstituci o církvi *Lumen gentium*, č. 11) a Katechismus katolické církve (č. 1324 až 1327), přesvědčivě prokázal, že společné slavení eucharistie je ústřední událostí katolické víry, jejíž nedostatek nelze nahradit alternativními formami náboženské praxe, jako je vysílání bohoslužeb po internetu nebo individuální modlitba. To bylo pro senát důvodem posoudit napadené nařízení jako závažný zásah do svobody vyznání. Jde o zásah

⁵ Srov. 1 BvQ 28/20. Dostupné z: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2020/04/qk20200410_1bvq002820.html [cit. 28. 9. 2020].

⁶ Viz č.j. 8 B 892/20.N. Dostupné z: <https://www.rv.hessenrecht.hessen.de/bshe/document-/LARE200000554> [cit. 28. 9. 2020].

⁷ Jde o § 1 odst. 5 Čtvrtého nařízení upravujícího boj proti koronaviru hesenské vlády ze dne 17. března 2020 (CoronaVV HE4), ve znění Nařízení o úpravě předpisů týkajících se boje proti koronaviru ze dne 20. března 2020.

o to závažnější, neboť se vztahuje i na slavení eucharistie během Velikonoc. Tím jsou újmy pro případ, že by předběžné opatření nebylo vydáno, avšak ústavní stížnost by byla úspěšná, závažné a podle náboženského přesvědčení stěžovatele i nevratné.

Soud nicméně odmítl návrh na pozastavení výkonu zákazu shromažďování v kostelích z těchto důvodů: Kdyby stížnosti vyhověl, zvýšilo by se především o Velikonocích nebezpečí nákazy, nemocnost osob a hrozilo by přetížení zdravotnických zařízení a v nejhorsím případě i smrt lidí, i když by tomu právě tímto zákazem bohoslužeb v případě neúspěchu ústavní stížnosti bylo možno zabránit. Tato nebezpečí by se poté neomezovala jen na osoby, které se účastnily bohoslužeb, ale rozšířila by se na podstatně větší skupiny lidí.

Pro soud měla tedy ochrana života a zdraví přednost před ochranou základního práva na svobodu vyznání, a to navzdory extrémně závažnému zásahu do této svobody, který je s ní spojen. Při zvažování důsledků vzal soud v potaz i lhůtu uvedenou v tomto nařízení (do 19. dubna 2020). Tím je zaručeno, že při prodloužení účinnosti uvedeného nařízení s ohledem na extrémně závažný zásah do svobody vyznání je třeba provést test proporcionality a přísně zvažovat jeho dopady na svobodu vyznání, a případně zda nebude stačit jen regionální – nikoli plošné – omezení bohoslužeb.

Závěrem soud upozornil na to, že totéž platí i pro ostatní náboženské společnosti, které jsou podobně vážně zasaženy zákazem shromažďování, protože i pro ně jsou společná shromáždění věřících ústřední součástí víry.

4 ROZHODNUTÍ SPOLKOVÉHO ÚSTAVNÍHO SOUDU Z 29. DUBNA 2020 O DOČASNÉM POZASTAVENÍ ZÁKAZU BOHOSLUŽEB V KOSTELÍCH, MEŠITÁCH A SYNAGOGÁCH PODLE NAŘÍZENÍ VLÁDY DOLNÍHO SASKA KE COVID-19⁸

V tomto případě byl stěžovatelem registrovaný spolek s 1 300 členy, který chtěl praktikovat páteční modlitby v měsíci ramadánu v mešitě, již používá. U dolnosaského Vrchního správního soudu podal nejprve žalobu

⁸ Srov. 1 BvQ 44/20. Dostupné z: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2020/04/qk20200429_1bvq004420.html [cit. 28. 9. 2020].

na přezkoumání „koronavirového“ nařízení Dolního Saska⁹ s žádostí o jeho dočasné pozastavení, pokud budou dodržena ochranná opatření vztahující se na prodejny a obchody. Stěžovatel argumentoval mj. tím, že protože členy své komunity zná, umožňuje mu to zvát je k pátečním modlitbám individuálně, a zabránit tak tvoření front před mešitou.

Dolnosaský vrchní správní soud po přezkoumání nařízení návrh na jeho dočasné pozastavení dne 23. dubna 2020 zamítl.¹⁰ Jako důvod uvedl, že plošný zákaz společných pátečních modliteb v ramadánu sice je vážným zásahem do ústavně zaručené náboženské svobody, zákaz je nicméně i přes zásadní význam pátečních modliteb v ramadánu nutný pro prevenci infekce. Ohrožující potenciál bohoslužeb je značně vyšší než na prodejních místech či v obchodech, protože na rozdíl od obchodů se bohoslužby vyznačují trvalými aktivitami, kdy během společných modliteb a zpěvu je potřeba počítat s vysokou koncentrací viru. S tímto závěrem se ústavní soud ztotožnil.

Ústavní soud nicméně stěžovateli vyhověl a zatímně pozastavil výkon uvedeného nařízení. Jako důvod uvedl, že čekání na výsledek ústavní stížnosti by s největší pravděpodobností zmařilo stěžovateli uskutečnit páteční modlitby v měsíci ramadán a na delší dobu by mu znemožnilo podstatné praktikování jeho víry, i když by ústavní stížnost proti zamítavému rozhodnutí dolnosaského vrchního správního soudu zřejmě měla úspěch.

Z důvodů závažného zásahu do svobody vyznání v případě napadeného nařízení lze však sotva ospravedlnit, že nařízení neumožňuje povolit takové bohoslužby v jednotlivých případech, kdy by po přezkoumání konkrétních okolností bylo možno spolehlivě omezit nebezpečí infekce. Z vyjádření stěžovatele přitom jasně vyplývá, jaké možnosti se v tomto ohledu nabízejí: povinnost věřících nosit roušky, vyhrazená místa pro každého jednoho věřícího a zvětšení bezpečného odstupu oproti nákupním prostorám

⁹ Šlo o zákaz shromažďování v kostelích, mešitách a synagogách, jakož i o zákaz shromažďování jiných náboženských komunit za účelem kultu, upravený v § 1 odst. 5, věta 1, č. 3 Dolnosaské vyhlášky o ochraně před novými infekcemi virem Corona ze dne 17. dubna 2020, ve znění ze dne 24. dubna 2020.

¹⁰ Viz usnesení Vrchního správního soudu Dolního Saska z 23. dubna 2020, č. j. 13 MN 109/20. Dostupné z: <https://oberverwaltungsgericht.niedersachsen.de/aktuelles/presseinformationen-/cilantra-gegegen-regelungen-der-nds-verordnung-uber-die-beschränkung-sozialer-kontakte-zur-eindämmung-der-corona-pandemie-vom-7-april-2020-erfolglos-187759.html> [cit. 29. 9. 2020].

čtyřnásobně. Ústavní soud vzal v potaz i tvrzení stěžovatele, že při pátečních modlitbách se nezpívá a nahlas se modlí jen imám, dále že lze uspořádat více pátečních modliteb s menším počtem věřících.

Ústavní soud tedy vrchnímu správnímu soudu vytkl, že při vyhodnocení rizik nevzal dostatečně v potaz zvláštnosti konkrétního případu (velikost a strukturu dané komunity, místní dispozici mešity a konkrétní chování komunity) a že nedostatečně vyhodnotil návrhy stěžovatele (vzdání se společného zpěvu a hlasitých modliteb).

Závěrem ústavní soud výslovně upozornil, že jeho rozhodnutí se netýká otázky obecné zákonnosti zákazu bohoslužeb, ale výlučně předběžného a mimořádného umožnění bohoslužeb na základě specifických okolností konkrétního případu.

5 ZÁVĚR

V tomto článku jsem představil tři rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ve věci nařízení spolkových zemí Bavorska, Hesenska a Dolního Saska omezujících osobní svobody, tedy i náboženskou svobodu, v době pandemie koronaviru. Zatímco dvě z těchto rozhodnutí byla zamítavá, ve třetím ústavní soud stěžovateli vyhověl. Na základě analýzy těchto rozhodnutí můžeme konstatovat, že soud při posuzování napadených nařízení postupoval podle těchto principů: Ochrana života a zdraví má za určitých přesně daných podmínek přednost před zásahem do osobních svobod, tedy i do svobody vyznání. Princip subsidiarity ustupuje v případě časové tísně a je-li zjevné, že u obecných soudů není reálná šance na dosažení právní ochrany. Ze zde představené judikatury též zcela jasně vyplývá, že „koronavirová“ nařízení omezující osobní svobody jsou oprávněná, pokud je jejich cílem ochrana života a zdraví osob, umožňují výjimky na základě posouzení konkrétního případu, jsou dočasná a při stíhání jejich přestoupení berou ohled na posouzení konkrétní situace.

Contact – e-mail

jdvoracek@web.de

Odluka štátu od cirkví? Limity štátnej moci vo vzťahu k cirkvám vo svetle pandémie koronavírusu

Roman Bisták, Ľudovít Máčaj

Právnická fakulta, Univerzita Komenského
v Bratislave, Slovenská republika

Abstract in original language

Príspevok sa zameriava na otázky vzťahu štátu a jednotlivých cirkví pôsobiach na jeho území, a to najmä s ohľadom na mimoriadne opatrenia na ochranu zdravia, prijaté v snahe zabrániť šíreniu koronavírusu. Práve mimoriadna situácia priniesla do života cirkví mnohé výrazné zásahy, a preto vznikajú mnohé otázky o slobode a nezávislosti cirkví.

Keywords in original language

Odluka; cirkví; štát; nezávislosť; opatrenia.

Abstract

The paper focuses on the relationship between the state and the churches operating in its territory, especially with regard to the extraordinary health protection measures taken in order to prevent the spread of coronavirus. It is the extraordinary situation that has brought many significant interventions into the life of churches, and therefore many questions arise about their freedom and independence.

Keywords

Separation; Churches; State; Independence; Measures.

1 ÚVOD

Spolunažívanie štátu a jednotlivých cirkví a náboženských spoločností (ďalej len „cirkví“) pôsobiach na jeho území predstavovalo historicky

potenciálne konfliktný vzťah. Obzvlášť vo feudálnom období spôsobovali snahy (na našom území predovšetkým) katolíckej cirkvi o dosiahnutie značného stupňa nezávislosti od štátu, prejavenej či už v otázke financovania, rovnako z hľadiska právneho postavenia cirkevných predstaviteľov, ako aj mnohých ďalších súvisiacich otázok, častý problém pre štátnych predstaviteľov. Na druhej strane sa však rovnako objavovali výrazné snahy niektorých predstaviteľov štátu priamo zasahovať do života cirkví, a to nielen po stránke organizačnej, ale nie raz aj vieroučnej.

Nebolo by však správne, keby sme otázku postavenia a úloh cirkví v spoločnosti považovali dnes za vyriešenú. Pravda, bol dosiahnutý značný stupeň osamostatnenia cirkví, a to ako z hľadiska vierouky, tak aj organizácie či ich vnútorného fungovania, do ktorých štát v prípade súčasných demokracií, ako je aj Slovensko alebo Česká republika, takmer nezasahuje. Na druhej strane sú však dodnes vo verejnej diskusii prítomné názory, podľa ktorých je potrebné dosiahnuť odluku cirkví od štátu, ktorou sa myslí finančné osamostatnenie jednotlivých cirkví od príspevkov zo štátneho rozpočtu. Mnohokrát je však táto argumentácia využívaná len ako prvoplánová kritika cirkví, v realite Slovenska pred verejnosťou najčastejšie reprezentovaných katolíckou cirkvou. Uskutočnenie „odluky cirkvi od štátu“ sa v médiách často mylne spomína ako „posledná nesplnená požiadavka novembra 1989“¹. Pri týchto diskusiách na Slovensku sa však zväčša jedná buď len o bezobsažnú kritiku postavenia cirkví v spoločnosti a štáte, alebo o snahu o začatie spoločenskej a politickej diskusie na túto tému, takmer vždy však bez predstavenia konkrétnych návrhov, ako by bolo možné tieto požadované zmeny prakticky zrealizovať.

¹ Autori tohoto tvrdenia sa zväčša odvolávajú na dokument s názvom „Programové vyhlásenie občianskej iniciatívy Verejnosti proti násiliu a koordinačného výboru slovenských vysokoškolákov“ z 25. 11. 1989, ktorý vznikol v prostredí Verejnosti proti násiliu (ďalej len „VPN“). To, že je to zjavný nezmysel, je zrejme z dvoch dôvodov: V prvom rade, stotožniť November 1989 len s VPN je, hoci aj len v slovenských reáliách, veľmi nepresné – hoci sa jednalo o v tom čase najvplyvnejšiu iniciatívu, mnohé ďalšie skupiny, ako napr. kresťanskí disidenti boli paralyzovaní uväznením svojich predstaviteľov (J. Čarnogurský). Po druhé, medzi ďalšie požiadavky zo spomínaného dokumentu patria napríklad uprednostnenie odbornosti pred straníckou príslušnosťou, či skutočná nezávislosť nezávislých inštitúcií štátu – hovoriť preto v tejto súvislosti o odluke cirkví od štátu ako poslednej nesplnenej požiadavke je viac ako cynické.

V názve nášho príspevku sme stanovili trochu provokačnú otázku: (je možná) odluka štátu od cirkví? Je to, samozrejme, narážka na časté diskusie o tom, že cirkvi je potrebné od štátu „odlúčiť“, oddeliť“. Ak majú obyvatelia, zastávajúci názor, že je potrebné štát zbaviť bremena financovania cirkví, právo dožadovať sa takejto odluky, nemôže to platiť aj naopak? Nemôžu sa predstavitelia jednotlivých cirkví, rovnako ako aj ich členovia a sympatizanti, domáhať „odluky štátu od cirkví“, teda presného vymedzenia oprávnení štátu voči cirkvám a ich aktivitám? Túto otázku sa snažíme zodpovedať v tomto príspevku.

Tieto otázky boli, a naďalej aj sú zvýraznené v období zavádzania mimoriadnych opatrení na úseku ochrany verejného zdravia za účelom boja proti súčasnej pandémie koronavírusu, kedy štát vo výraznej miere zasiahol do všetkých foriem výkonu združovacieho práva na svojom území. Zhromaždenia organizované cirkvami (bohoslužby, modlitebné stretnutia, a mnohé iné), štát svojimi opatreniami obmedzil. Mnohokrát rozporuplne, mnohokrát nejednoznačne, čo bolo vzhľadom na nečakanosť a náhlosť vzniknutej situácie pochopiteľné, no na druhej strane to vyvolalo mnohé otázky. Do akej miery môže štát takýmto spôsobom priamo zasahovať do vnútorných záležitostí cirkví, ktorými je napríklad aj organizovanie bohoslužieb? Môže zasahovať dokonca do ich obsahu a priebehu? V dôsledku mimoriadnej situácie a núdzového stavu boli tieto obmedzenia prijímané bezvýhradne, v súčasnosti a rovnako aj pre budúcnosť je však už tento postoj neprijateľný. Vzťah štátu a cirkví musí mať v oveľa väčšej miere vymedzené práva a povinnosti jednotlivých subjektov, než je tomu v súčasnosti, kedy je táto situácia neprehľadná. Preto sa na účely nášho príspevku snažíme tému „odluky štátu od cirkví“ prezentovať práve na príklade obmedzení slobody zhromažďovania, ktoré sa činnosťou cirkví dotkli mimoriadne a zabránili im vykonávať väčšinu ich úloh.

2 „DVOJJEDINÉ“ POSTAVENIE CIRKÍ

Nezávislosť postavenia cirkví má svoj ústavnoprávny základ. V zmysle Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava“) má sloboda vyznania nielen svoj individualistický rozmer, ale aj inštitucionálny, vyjadrený práve vo forme združovania v cirkvách.

Podľa Ústavy predsa: „Každý má právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru buď sám, buď spoločne s inými, súkromne alebo verejne, boboslužbou, náboženskými úkonmi, zachovávaním obradov alebo zúčastňovať sa na jeho vyučovaní. Cirkvi a náboženské spoločnosti spravujú svoje záležitosti samy, najmä zriaďujú svoje orgány, ustanovujú svojich duchovných, zabezpečujú vyučovanie náboženstva a zakladajú rehoľné a iné cirkevné inštitúcie nezávisle od štátnych orgánov.“² Obdobnú formuláciu v tejto súvislosti uvádza aj Listina základných práv a slobôd, prijatá ešte za trvania československej federácie, ktorá podnes tvorí základ vymedzenia ľudských práv nielen na Slovensku, ale aj v Českej republike.³ Zaujímavo sa k tejto otázke vyjadril Drgonec: „Úprava čl. 24 ods. 3 napriek zaradeniu do druhej hlavy nepriznáva základné právo alebo slobodu. Inštitucionálne sa ňou zabezpečuje uplatnenie práv priznaných v čl. 24 ods. 2. Zároveň sa ňou určuje samosprávne postavenie právnických osôb – cirkvi a náboženských spoločností. Toto postavenie sa v ústave vymedzuje demonštratívne. Ustanovenie čl. 24 ods. 3 nemá povahu ústavnej normy zakladajúcej odluku cirkvi od štátu.“⁴

Inak povedané, predmetné ustanovenie Ústavy by malo smerovať k vymedzeniu toho, akým spôsobom sa predmetné „religiózne“ práva obyvateľov majú realizovať. V rámci slobody vyznania je možné identifikovať viacero z nej vyplývajúcich slobôd, ako napríklad sloboda myslenia, sloboda svedomia, sloboda náboženského vyznania a sloboda viery.⁵ Vo všetkých prípadoch sa jedná o slobody, teda tzv. negatívne práva, pre ktoré je charakteristické, že svoje opodstatnenie a realizáciu dosiahnu vtedy, keď do ich výkonu nebude štát, rovnako ako ani žiadna ďalšia vonkajšia entita zasahovať. Preto vzniká najmä negatívny záväzok štátu, ale zároveň aj jeho povinnosť v prospech možnosti uplatnenia týchto slobôd patrične zasiahnuť. Aj keď sloboda vyznania a všetky z nej vyplývajúce slobody a práva sú hlboko individuálne a týkajú sa vnútorného rozhodovania každého jednotlivca, ich realizácia je vo väčšine prípadov priamo súvisiaca s uplatňovaním jednak zhromažďovacieho, ako aj združovacieho práva.

² Čl. 24 ods. 2 a 3 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.

³ Čl. 15–16 ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza LISTINA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.

⁴ DRGONEC, Ján. Čl. 24. In: DRGONEC, Ján. *Ústava Slovenskej republiky*. 2. vyd. Bratislava: Nakladateľstvo C. H. Beck, 2019, s. 583.

⁵ Ibid.

Cirkvi predstavujú určitý druh subjektu – právnickej osoby pôsobiacej na území štátu, ktorá podlieha úprave štátnej legislatívy, ktorá sa vzťahuje aj na ich činnosť. Zaujímavo sa v tejto súvislosti vyjadril Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd“): „*Ustanovenie čl. 24 ods. 3 ústavy predstavuje ústavnú garanciu inštitucionálnej nezávislosti cirkví a náboženských spoločností spočívajúcu v nezávislosti od rozhodovania alebo ingerencie štátnych orgánov v otázkach duchovného a vnútrocirkevného života, najmä pokiaľ ide o doktrínálne a vieroučné otázky, rozhodovanie o otázkach organizačnej štruktúry a poriadku, zakladanie cirkevných inštitúcií, rozhodovanie o personálnych otázkach týkajúcich sa ustanovovania duchovných a obsadzovania funkcií v cirkevných inštitúciách, ako aj pokiaľ ide o vyučovanie náboženstva v cirkevných inštitúciách a ustanovizniach v rámci vnútrocirkevného života. Účelom takto ústavne vymedzenej nezávislosti cirkví a náboženských spoločností je garantovať inštitucionálne podmienky pre reálne uplatnenie základného práva na slobodu vyznania a viery (čl. 24 ods. 1 Ústavy), ako aj základného práva slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru (čl. 24 ods. 2 Ústavy) garantovaných fyzickým osobám pod jurisdikciou Slovenskej republiky.*“⁶ Ústavný súd teda zaujal stanovisko, podľa ktorého nezávislosť cirkví sa v oblasti vzniku, právneho postavenia a rovnako aj všetkých práv, právom chránených záujmov a povinností cirkví prejavuje najmä z hľadiska aplikácie slobody vyznania (najmä teda vo veciach vierouky a kultu), avšak z hľadiska iných právnych vzťahov je ich postavenie rovnaké, ako v prípade akejkoľvek inej osoby.

Obdobne zaujímavým pohľadom na danú problematiku je aj ďalší nález Ústavného súdu, v ktorom sa zameril na problematiku aplikácie noriem pracovného práva v pracovnoprávnom vzťahu duchovného, ako zamestnanca cirkví. V pozícii zamestnávateľa v tomto prípade vystupovalo Rímskokatolícke biskupstvo v Nitre, pričom podnecovateľ sa sťažoval na nezákonný postup pri skončení jeho pracovného pomeru, kedy sa svojich práv dožadoval aj na všeobecných súdoch. Tieto súdy pri tom ale pri aplikácii noriem pracovného práva poukázali na skutočnosť, že sa na predmetný prípad vzťahujú aj normy kánonického práva. Ústavný súd sa preto zaoberal otázkou, do akej miery je tieto normy možné aplikovať. V tejto súvislosti preto uviedol: „*Podľa ústavného súdu nároky na zapltenie finančnej*

⁶ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 7. 10. 2004, sp. zn. III. ÚS 292/04.

čiasťky a vyplácanie mzdy, ktoré navrhovateľ uplatňoval pred všeobecnými súdmi, sa spravujú právnym poriadkom Slovenskej republiky. Podnecovateľ vykonával duchoven-skú činnosť v rámci právneho vzťahu medzi ním a Rímskokatolíckym biskupstvom v Nitre. Na tento právny vzťah sa plne vzťahuje právny poriadok Slovenskej republiky. Preto všeobecné súdy mali posudzovať všetky stránky právneho vzťahu podnecovateľa a Rímskokatolíckeho biskupstva v Nitre potrebné pre ich rozhodovanie podľa právneho poriadku Slovenskej republiky. Cirkevné právo malo byť pri ich rozhodovaní súčasťou skutkovej, a nie právnej stránky veci. Podľa povahy tohto právneho vzťahu podnecovateľa s rímskokatolíckym biskupstvom sa tento spravuje príslušnou časťou právneho poriadku Slovenskej republiky.“⁷ Ústavný súd sa preto v tomto prípade priklonil k názoru, podľa ktorého normy kánonického práva (analogicky v prípade ostatných cirkví sa jedná o ich vlastné interné normy, niekedy označované aj ako cirkevné právo) majú len vnútorno-organizačný charakter, ale nepredstavujú v žiadnom prípade pramene práva platného a účinného na území štátu. Hoci sa teda vyššie uvedené uznesenie primárne zameriava na otázky pracovnoprávných vzťahov v cirkvi, veľmi pekne nám demonštruje rozdiely pri aplikácii noriem kánonického práva a právneho poriadku daného štátu. Akoby sa tu teda jednalo o aplikáciu známeho evanjeliového princípu: „Dávajte teda, čo je cisárovo, cisárovi, a čo je Božie, Bohu.“⁸ V tomto prípade sa jedná o praktické vymedzenie rozdielov medzi kánonickým právom, ako právnym poriadkom katolíckej cirkvi, ktorá je jeho autorom a jej členovia aj (jedinými) adresátmi, a právom štátno-cirkevným, prípadne právom konfesným, ktoré predstavuje štátnu normotvorbu vo veciach cirkevných, a ktorá obsahovo zapadá zväčša do úpravy právnych noriem ústavného práva, ale vo veciach ich precíznejšieho vykonania sa už stretávame primárne s normami správneho práva.⁹ Preto v tejto súvislosti musíme uviesť, že pri otázkach postavenia cirkví v štáte nie je vhodné, a ani možné argumentovať právnou úpravou či už kánonického práva v prípade katolíckej cirkvi, prípadne aj akýchkoľvek iných vnútroorganizačných predpisov jednotlivých cirkví.

Uvedené skutočnosti preto v podstate vyjadrujú podstatu existencie a fungovania cirkví v súčasnej spoločnosti: ich nezávislosť sa má dotýkať otázok

⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 31. 1. 2001, sp. zn. III. ÚS 64/00.

⁸ Matúš 22,21.

⁹ HRDINA, Antonín. *Kánonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 66-67.

ich vierouky, ich vyučovania a prípadného šírenia, rovnako tak sa dotýka aj otázok kultu a vnútorných slávení. Sloboda cirkví sa týka aj ich právneho postavenia: „*Vo svojej vnútornej činnosti a správe svojich záležitostí (duchovnej aj administratívnej povahy) sú cirkvi od štátu celkom nezávislé, slobodne prijímajú a vykonávajú svoje vnútorné predpisy (musia byť v súlade so všeobecne záväznými predpismi), zriaďujú svoje orgány, posudzujú podľa svojich noriem spôsobilosť osôb na výkon duchovenskej činnosti a ustanovujú duchovných do cirkevných úradov, zabezpečujú vyučovanie náboženstva a prípravu (výchovu) duchovných, podľa svojich vnútorných noriem zakladajú rehole a prijímajú do nich uchádzačov (novicov) a zakladajú iné inštitúcie, ktoré sú administratívne nezávislé od štátu a jeho orgánov. Menovanie všetkých cirkevných hodnostárov je vnútornou záležitosťou každej cirkvi. Cirkvi (NS) môžu vlastniť a nadobúdať majetok a majetkové práva (hmotné aj nehmotné) a majú právo s ním disponovať podľa svojho uváženia (predaj, prenájom ap.).*“¹⁰ Na druhej strane, v aktivitách, ktoré vykonávajú cirkvi vo vzťahu k verejnosti, sa k veci pristupuje z iného pohľadu: v tomto prípade sa považujú za bežný subjekt právnych vzťahov, za nositeľa takých istých práv, právom chránených záujmov a povinností, ako akákoľvek iná fyzická alebo právnická osoba. Tieto povinnosti sa prejavujú v prvom rade v nevyhnutnosti podrobiť sa všetkým povinnostiam vyplývajúcim z platnej a účinnej legislatívy.

Takto „idealizovaný“ vzťah vyzerá pomerne jasne a jednoznačne. Problémom však je, že štát pri svojich reguláciách neraz vážne zasahuje do vnútorných vecí cirkví, a rovnako tak opačne – vnútorné pravidlá cirkví neraz zasahujú aj do iných oblastí, než sme spomenuli. Postavenie cirkví je naozaj dvojité – jednak v rámci uplatňovania slobody vyznania, no rovnako ako subjektov združovacieho práva.

3 PROBLEMATIKA VEREJNÝCH ZHROMAŽDENÍ VO SVETLE PANDÉMIE KORONAVÍRUSU

Jedna zo špecifických otázok spolunažívania cirkví a štátu a ich vzájomného vzťahu sa otvorila práve v súvislosti so zavádzaním mnohých opatrení proti šíreniu pandémie šírenia koronavírusu. Jednotlivé štáty, v snahe zabrániť jeho nekontrolovateľnému šíreniu a ohrozeniu prístupu k zdravotnej starostlivosti

¹⁰ NEMEC, Matúš. Právne postavenie a činnosť cirkví v Slovenskej republike. In: *Revue cirkevného práva*, 1996, roč. 5, č. 3, s. 152.

začali zavádzať opatrenia s cieľom zamedziť stretávaniu sa zvýšeného počtu osôb. Medzi prvé oblasti, ktoré boli predmetnými opatreniami zasiahnuté, boli práve verejné zhromaždenia, pri ktorých sa v prvom rade uvažovalo o ich obmedzení, neskôr o úplnom zrušení. Verejné zhromaždenia však rovnako vytvárali polemiku aj v prípadoch postupného rušenia obmedzení, podobne aj pri ich opätovnom zavádzaní na jeseň roku 2020.

Jedna z podstatných a dôležitých otázok z hľadiska života cirkví na našom území bola, či môžeme právnu úpravu vzťahujúcu sa na organizáciu verejných zhromaždení rovnakou mierou aplikovať aj na zhromaždenia organizované cirkvami – nielen na mimoriadne zhromaždenia konané v exteriéroch neraz aj mimo nehnuteľností vo vlastníctve jednotlivých cirkví, ale rovnako aj na bohoslužby a iné stretnutia konané priamo v budovách patriacich cirkvám. Môže ich štát zrušiť len so súhlasom cirkví, alebo môže zasiahnuť aj bez ohľadu na názor jednotlivých cirkevných predstaviteľov? Nejedná sa len o otázky samotnej organizácie, ale aj o ich priebeh, kde štát začal dbať na aplikáciu rôznych obmedzení.

Tu je potrebné uviesť, že hlavne v období tzv. prvej vlny pandémie cirkvi obmedzenia rešpektovali, a tento rešpekt nesprievádzala takmer žiadna polemika. Istou výnimkou bolo neskôr korigované vyhlásenie arcibiskupov Pravoslávnej cirkvi na Slovensku, v ktorom reagovali na snahy štátu, ale aj niektorých jednotlivcov v rámci tejto cirkvi o zmenu tradičného spôsobu podávania sv. Eucharistie aj spoločne zo sv. Kalicha, ako aj zamedziť bozkávaniu ikon v snahe o zabránenie šíreniu koronavírusu. Biskupi uviedli: „... sv. Eucharistia nebola, nie je a nikdy nebude príčinou choroby a smrti, ale práve naopak – je ustavičným zdrojom nového života v Christovi, odpustenia hriechov a uzdravenia duše a tela. Spôsob podávania sv. Prijímania duchovenstvu a veriacim z jedného kalicha sa v dobe prípadnej pandémie nebude meniť a každí vhodným spôsobom vysvetlia veriacim, že takýto spôsob prijímania sv. Eucharistie nikdy nepredstavoval a nebude predstavovať pre nikoho žiadne nebezpečenstvo.“¹¹ Táto iniciatíva však predstavovala výnimku z „poslušného“ postoja cirkví voči opatreniam štátu. Na druhej strane je však potrebné povedať, že predstavitelia štátu komunikovali s predstaviteľmi jednotlivých cirkví, aj keď len internou formou a môžeme

¹¹ Vyhlásenie v súvislosti s epidémiou koronavírusu. In: *Orthodox.sk – Oficiálna stránka Pravoslávnej cirkvi na Slovensku* [online].

predpokladat', že vzhľadom na okolnosti mala táto komunikácia zo strany štátu direktívny charakter.

Už v tej dobe sa však začali objavovať názory, podľa ktorých môže o tom, či budú verejné slávenia bohoslužieb prebiehať, rozhodnúť len tá-ktorá cirkev, pričom opačný prístup by bol narušením ako slobody vyznania, tak rovnako aj nezávislosti cirkví od štátu. Tento prístup však nabral na sile najmä v kontexte najnovších opatrení, ktoré by mali zabrániť šíreniu koronavírusu v tzv. druhej vlne na jeseň roka 2020. Dňa 28.09.2020 ohlásil predseda vlády Slovenskej republiky plán nových opatrení, v rámci ktorých malo dôjsť aj ku všeobecnému zákazu organizácie verejných zhromaždení, vrátane tých, ktoré organizujú jednotlivé cirkvi. Tento krok bol oznámený bez toho, aby bol vopred komunikovaný s predstaviteľmi cirkví a na rozdiel od opatrení prijímaných v rámci tzv. prvej vlny bol prijatý s oveľa väčšou nevôľou. V spoločenskej diskusii, ktorú to vyvolalo, vzbudil pozornosť vyjadrenie hovorca Konferencie biskupov Slovenska Martina Kramaru, podľa ktorého: „*Snažíme sa komunikovať s predstaviteľmi štátu, aby sa daná vec objasnila. Nariadiť kňazom, aby sa prestalo verejne sláviť, samozrejme, môžu len biskupi. Takú vec štát nemôže urobiť bez ich súhlasu.*“¹² Tento postoj je zaujímavý z dvoch dôvodov: jednak je to celkom odlišný prístup, než v rámci „prvej vlny“, kedy mohla mať verejnosť dojem, že cirkvi (a najmä katolícka cirkev ako predstaviteľka najväčšieho počtu veriacich) neboli v obrane slobody veriacich zúčastňovať sa bohoslužieb dost' aktívne. Zaujímavé je však spomenuté tvrdenie aj z iného dôvodu, ktorý v ňom bol naznačený, a podľa ktorého nemá štát oprávnenie rozhodovať o zrušení bohoslužieb bez súhlasu cirkví. Je to ale naozaj tak?

Základom zhromažďovacieho práva v zmysle Ústavy je čl. 28 ods. 1, v zmysle ktorého sa zaručuje právo slobodne sa zhromažďovať. Zhromažďovacie právo sa tak, ako je chápané jednak pri výkladoch uvedeného článku Ústavy, ako aj v judikatúre a mnohých iných právnych zdrojoch, vykladá najmä v zmysle politickom, ako prostriedok na prejavenie politických názorov v tom najširšom slova zmysle. Základným predpisom na tomto úseku je zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovacom práve v znení neskorších

¹² Hovorca KBS k ohlásenému rušeniu verejného slávenia bohoslužieb. In: *Tlačová agentúra Konferencie biskupov Slovenska* [online]. 29. 9. 2020 09:00.

predpisov. Tento zákon však výkon zhromažďovacieho práva ďalej špecifikuje, a to nasledovným spôsobom: „*Výkon tohto práva slúži občanom na využívanie slobody prejavu a ďalších ústavných práv a slobôd, na výmenu informácií a názorov a na účasť na riešení verejných a iných spoločných záležitostí vyjadrením postojov a stanovísk.*“¹³ Aj vo svojich ďalších ustanoveniach predmetný predpis vylučuje zo svojho právneho režimu niektoré typy podujatí, ako napr. zhromaždenia usporadúvané cirkvami alebo náboženskými spoločnosťami v kostole či v inej modlitebni, procesie, púte a iné sprievody a zhromaždenia slúžiacich na prejavy náboženského vyznania.¹⁴ Na druhej strane, je otázkou, či môžeme aj zhromažďovacie právo v zmysle Ústavy chápať len takto, v zmysle striktno politickom. Zhromažďovacie právo môže, naopak, vo svojej podstate smerovať aj ku uplatneniu iných práv. V tejto súvislosti sa vo vedeckej literatúre spomína aj tzv. poľská doktrína, podľa ktorej musia byť splnené dve podmienky, aby bolo možné tvrdiť o zhromaždení: jednak sa musí jednať o stretnutie najmenej troch ľudí na jednom mieste s určitou psychickou väzbou, a na druhej strane, zväzok medzi nimi musí vychádzať z vôle výmeny názorov alebo pohľadov.¹⁵ Čo je však podstatné, práve zhromažďovacie právo môže a má predstavovať spojenie s inými právami, resp. slobodami, a to práve s ohľadom na ich výkon.¹⁶ Nemyslíme si preto, že by zhromažďovacie právo podľa Ústavy bolo možné zredukovať len na prejavenie politických názorov, naopak, môže predstavovať aj prostriedok pre uplatnenie slobody vyznania v kolektívnom slova zmysle. Ako uvádza aj komentár k Ústave: „*Tak, ako sa ťažko a skôr intuitívne dá určiť rozhranie medzi slobodou prejavu a petičným právom, ťažko a intuitívne možno vymedziť aj rozhranie medzi slobodou prejavu a právom pokojne sa zhromažďovať. Kolektívne prejavenie názoru, postoja, vôle je účelom uplatnenia práva pokojne sa zhromažďovať; účel slobody prejavu sa dosiahne prezentáciou názoru, postoja, vôle navonok bez ohľadu na to, či sa vôľa prejaví individuálne alebo hromadne. Právo pokojne sa zhromažďovať*“

¹³ § 1 ods. 2 zákona č. 84/1990 Zb.

¹⁴ § 4 ods. 1 písm. b) zákona č. 84/1990 Zb.

¹⁵ LALÍK, Tomáš. Politické práva. In: FRIDRICH, Branislav a kol. *Ústavné garancie ľudských práv*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013, s. 107 s poukazom na Rozhodnutie Ústavného tribunálu Poľskej republiky z 10. 7. 2008, P 15/2008 č. 105/6/A/2008, bod 3.3.2, s. 12.

¹⁶ Ibid.

*nemožno uplatniť individuálne. V prípade slobody prejavu sa individuálne prejavenie vôle predpokladá.*¹⁷

Áká je však následne zákonná realizácia predmetného práva? Keďže spomínaný zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovanom práve v znení neskorších predpisov sa v danej veci neuplatní, musíme vychádzať z iného osobitného predpisu. Tým je v tomto prípade zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov. V zmysle jeho ustanovení má každý právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru sám alebo spoločne s inými, súkromne alebo verejne, bohoslužbou, vyučovaním, náboženskými úkonmi alebo zachovávaním obradov.¹⁸ Takisto, veriaci má právo sláviť sviatky a obrady podľa požiadaviek vlastnej náboženskej viery v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi,¹⁹ a cirkvi a náboženské spoločnosti môžu na plnenie svojho poslania organizovať bez oznámenia svoje zhromaždenia.²⁰ Zákonodarca teda ponecháva v prípade organizovania verejných zhromaždení cirkvám pomerne voľnú ruku, keďže ich nie sú povinné ani len oznamovať. Navonok je preto možné nadobudnúť dojem, že štát, resp. subjekty územnej samosprávy sa vzdali svojich právomocí na danom úseku a do uplatňovania zhromažďovacieho práva v súvislosti so slobodou vyznania nechcú – a ani nemôžu zasahovať. Takýto výklad je však trochu nesprávnym dojmom.

V zásade môžeme uviesť, že právny poriadok Slovenskej republiky v súčasnosti prenecháva cirkvám vo veciach organizácie verejných zhromaždení úplnú slobodu. Je zaujímavosťou, že organizácia cirkevných verejných zhromaždení je v zásade voľná aj v prípadoch, kedy sa jedná o veľké zhromaždenia organizované na verejných priestranstvách, dokonca aj mimo pozemkov vo vlastníctve jednotlivých cirkví. Prečo však štát zaujal vo vzťahu k cirkvám takéto stanovisko?

Najlepšie vysvetlenie sa nám ponúka práve s vyššie uvedeným výkladom ustanovením Ústavy o zhromažďovanom práve. Zhromažďovacie právo

¹⁷ DRGONEC, Ján. Čl. 28. In: DRGONEC, Ján. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. 2. vyd. Bratislava: Nakladateľstvo C. H. Beck, 2019, s. 709.

¹⁸ § 1 ods. 1 zákona č. 308/1991 Z. z.

¹⁹ § 2 ods. 2 zákona č. 308/1991 Z. z.

²⁰ § 6 ods. 1 písm. f) zákona č. 308/1991 Z. z.

v tomto zmysle predstavuje akýsi prostriedok výkonu iných práv a slobôd, to teda platí aj o uplatňovaní slobody vyznania. Sloboda vyznania má v danej súvislosti natoľko silné postavenie, že aj podmienky výkonu zhromažďovacieho práva v tomto prípade nemusia podliehať ustanoveniam zákona č. 84/1990 Z. z. o zhromažďovacom práve v znení neskorších predpisov. Na druhej strane však táto skutočnosť nevyklučuje možnosť štátu regulovať organizáciu verejných zhromaždení absolútne. Aj v tomto prípade sa jedná o zhromaždenia v zmysle Ústavy.

V tejto súvislosti sa dostávame aj k vyššie zmienenej možnosti štátu rozhodnúť o zákaze verejných zhromaždení. Ak sa zhodneme na tom, že sa jedná o zhromaždenia v zmysle Ústavy, aj v tomto prípade musíme trvať na skutočnosti, že štát má oprávnenie do jeho regulácie zasiahnuť. V tomto prípade sa však jedná bezpochyby o stret dvoch práv, resp. práva a slobody: jednak je to právo na ochranu verejného zdravia a na druhej strane sa jedná o slobodu vyznania. Práve v súvislosti s týmto stretom je nevyhnutné na ich posúdenie využiť test proporcionality. Ten je vymedzený vo viacerých súdnych rozhodnutiach, napríklad takýmto spôsobom: „*Ústavnoprávny prieskum namietaného zásahu do základného práva (resp. jeho obmedzenia) štandardne pozostáva z posúdenia jeho legality, teda či k nemu došlo zákonom alebo na základe zákona (čl. 13 ods. 1 a 2 Ústavy), a jeho proporcionality, teda či tento zásah obстоjí ako primeraný s ohľadom na účel, ktorý sleduje. V tejto súvislosti ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti štandardne aplikuje tzv. test proporcionality, ktorý sa skladá z týchto troch krokov: 1. identifikácie účelu zásahu do základného práva a testu vhodnosti tohto zásahu na jeho dosiahnutie, 2. testu nevyhnutnosti tohto zásahu a 3. testu proporcionality v užšom zmysle. Prvým krokom je identifikácia cieľa (účelu), ktorý zásah do základného práva sledoval a ktorý musí byť z ústavného hľadiska legitímny a legálny, čo znamená, že ústava musí obmedzenie predmetného základného práva z dôvodu dosiahnutia tohto cieľa pripúšťať (čl. 13 ods. 4 druhá veta ústavy). Súčasťou tohto kroku je aj skúmanie racionálnej väzby medzi týmto prostriedkom (zásahom) a sledovaným cieľom, teda či ním možno tento cieľ dosiahnuť. V druhom kroku bolo potrebné posúdiť, či nebolo možné použiť na dosiahnutie sledovaného cieľa prostriedok, ktorý by bol vo vzťahu k predmetnému základnému právu šetrnejší. Tretím a posledným krokom je posúdenie proporcionality v užšom zmysle.*

*Jeho podstatou je vyvažovanie dvoch v kolízii stojacich práv či hodnôt a následné uprednostnenie jednej z nich v konkrétnom prípade.*²¹

V prípade konfliktu medzi právom na ochranu zdravia a zhromažďovacím právom (na účely uplatnenia slobody vyznania) môžeme v prvom kroku posudzovať práve prípustnosť a legálnosť obmedzenia verejných zhromaždení organizovaných cirkvami. V tejto súvislosti je potrebné uznať, že štát takúto právomoc má. Musí to však byť uskutočnené zákonným spôsobom a to na základe právnych noriem obsiahnutých vo všeobecne záväznom predpise, v každom prípade vydanom na základe zákona. V druhom kroku sa skúma nevyhnutnosť takýchto opatrení. V tom prípade sa musí skúmať, či sú takéto zásahy do zhromažďovacieho práva nevyhnutné, a takisto, v akej intenzite. V tomto prípade je nevyhnutné preukázať príčinnú súvislosť medzi možnými negatívnymi dopadmi organizovania zhromaždení a rizikami a prípadnými následkami na verejnom zdraví. V tretom kroku, a teda teste proporcionality v užšom slova zmysle, sa vyvažujú už konkrétne práva a slobody, a teda zhromažďovacie právo na úseku kolektívneho uplatňovania slobody vyznania a právo na ochranu zdravia. V tejto súvislosti musíme uviesť, že uplatňovanie slobody vyznania má pomerne silnú pozíciu a nemalo by byť obmedzované, pokiaľ nie je možná iná alternatíva na dosiahnutie uvedeného cieľa. Nemalo by byť stavané na roveň pri uplatňovaní niektorých iných práv prostredníctvom verejných zhromaždení, ako napríklad prostredníctvom verejných kultúrnych podujatí alebo verejných športových podujatí. Na druhej strane, malo by mať rovnaké miesto, ako je napríklad uplatňovanie politických práv na verejných zhromaždeniach v zmysle zákona č. 84/1990 Z. z. o zhromažďovacom práve v zmysle neskorších predpisov.

Vo výsledku teda môžeme uviesť, že štát má možnosti a aj právomoci na obmedzenie, či dokonca zrušenie verejných zhromaždení organizovaných cirkvami, avšak len v prípadoch odôvodnených, tak ako vyššie. Cirkevné zhromaždenia musia byť navyše posudzované iným spôsobom, než je to v prípade kultúrnych alebo športových podujatí.

²¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 18. 4. 2013, sp. zn. IV. ÚS 492/2012.

4 ZÁVER

Na konci nášho textu by sme radi zodpovedali vo svetle skutočností uvedených v texte tohoto príspevku na otázky, ktoré sme v jeho úvode načrtli. Pri týchto odpovediach však budeme postupovať od konkrétnym otázkam (obmedzenie zhromažďovacieho práva na úseku cirkví) ku všeobecným (otázka vzťahu štátu a cirkvi, prípadnej organizačnej a nariadenia odľuky).

Je nepochybné, že v čase mimoriadnych situácií, prípadne až krízových situácií, pre ktorých zavedenie dáva dôvod súčasná pandémia, môže štát obmedziť práva a slobody svojich obyvateľov, rovnako tak aj všetkých fyzických osôb a právnických osôb vyskytujúcich sa na jeho území. Rovnako sa teda dotýka aj práva na zhromažďovanie, ktoré je vykonávané jednotlivými cirkvami. Takéto obmedzenia, ako vlastne akékoľvek obmedzenia ústavou zaručených práv a slobôd je možné vykonať len na základe zákona. V tejto záležitosti sa už opakovane vyjadril aj Ústavný súd, predsa je však zaujímavé sa zamerať na jeho stanovisko vo veci obmedzovania slobody zhromažďovania: „*V zmysle čl. 13 ods. 3 ústavy pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel, pričom takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ. Z citovaného čl. 28 ústavy a čl. 11 dohovoru a príslušnej judikatúry ústavného súdu (napr. I. ÚS 13/02, I. ÚS 36/02) alebo Európskeho súdu pre ľudské práva (napr. Ezélin v. Francúzsko, rozsudok z 26. apríla 1991) ďalej vyplýva, že ospravedlniť zasahovanie (obmedzenie) do základného práva pokojne sa zhromažďovať možno len vtedy, ak obmedzenie bolo ustanovené zákonom, zodpovedá niektorému ustanovenému legitímnemu cieľu a je nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na dosiahnutie sledovaného cieľa, t. j. ospravedlňuje ho existencia naliehajúcej spoločenskej potreby a primerane (spravidlo) vyvážený vzťah medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom (t. j. obmedzenie je v súlade so zásadou proporcionality).*“²²

V prípade zhromaždení organizovaných cirkvami sa situácia komplikuje aj v tom, že dochádza nielen k obmedzeniu práva na zhromažďovanie, ale zároveň aj slobody vyznania. Práve na základe tejto skutočnosti sme názoru, že zhromaždenia organizované cirkvami, ktoré sú prejavom slobody vyznania (najmä konanie samotných bohoslužieb, púťí a pod.) by nemali byť obmedzované v tej istej miere, ako je napr. pri verejných kultúrnych alebo

²² Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 193/03-35.

športových podujatiach. Zákonodarca, zrejme v úmysle prenechať cirkvám čo najväčšiu slobodu pri organizovaní takýchto podujatí, nestanovil v osobitných predpisoch podmienky, za ktorých splnenia by bolo možné verejné podujatia obmedziť, či dokonca zrušiť. Vyzerá to, samozrejme, ako ideálna situácia z hľadiska zabezpečenia slobodného postavenia a činnosti cirkví, ale práve v mimoriadnych situáciách a krízových situáciách sa ukazuje opak. Bolo by ideálne, keby zákonodarca stanovil presné podmienky, za ktorých splnenia by bolo možné obmedziť konanie bohoslužieb. Takéto podmienky by smerovali jednak k určeniu formy všeobecne záväzného predpisu, ktorý by ich mohol obmedziť (a na ktorého vydávaní by mali mať možnosť participovať aj predstavitelia minimálne registrovaných cirkví – aspoň vo forme pripomienkovania). Na druhej strane, z obsahového hľadiska by mali byť určené limity, v akých štát môže cirkevné zhromaždenia obmedziť – napr. z hľadiska maximálneho počtu zúčastnených osôb, spôsobu sedenia, či dodržiavania hygienických predpisov. Sme však presvedčení, že v záujme ústavne-konformného výkladu ustanovení o slobode vyznania štát svojimi právnymi predpismi nikdy nesmie zasahovať do záležitostí kultu – ako napr. určovať spôsoby podávania Eucharistie alebo Večery Pánovej, podávanie rúk a podobne. Všeobecne záväzný predpis štátu, ktoré zasahujú do týchto záležitostí, už idú „ďaleko za čiaru“ nezávislého a slobodného postavenia cirkví. Iste, štát má mať možnosť stanoviť hygienické predpisy, ku dodržiavaniu ktorých zaviazá jednak veriacich, ako aj cirkvi samotné. To, akými spôsobmi ich však na účely bohoslužieb vykonajú, je ale už záležitosťou cirkví a veriacich – vrátane zodpovednosti za ich prípadné porušovanie. Takisto, príslušný právny predpis by mal presne stanoviť, v akom prípade je bohoslužba verejným podujatím, a kedy naopak súkromným. Ako je známe, najmä v niektorých cirkvách sú duchovní viazaní konaním bohoslužieb či už každodenne, prípadne aspoň v nedeľu alebo iný určený sviatok. Súkromné bohoslužby nesmú byť obmedzované nikdy (okrem výnimočných prípadov), ani v prípadoch úplného zrušenia verejných zhromaždení či podujatí. Účasť na súkromnej bohoslužbe by mala byť zabezpečená jednak duchovným, ako aj nevyhnutnej asistenciou (miništranti, lektori, spevokol a pod.).

Tieto úvahy majú však len postavenie de lege ferenda, nakoľko dosiaľ neboli predmetom súdneho prieskumu. V každom prípade sme presvedčení,

že riešením predmetnej situácie je lepšia špecifikácia v zákone, ktorý by stanovil podmienky organizovania bohoslužieb ako verejných zhromaždení – slobode cirkví by to neuškodilo, ale naopak, prospelo.

Tým pádom sa dostávame k odpovediam na všeobecné otázky: teda, ako je možné sa vysporiadať s otázkou vzťahu štátu a cirkví a prípadnej organizačnej a nariaďovacej odľuky. V úvode textu sme sa zmienili, že v súčasnej dobe sa problematika odľuky cirkví od štátu zmieňuje len v súvislosti ukončenia, resp. podstatnej zmeny financovania činností cirkví zo štátneho rozpočtu. Keďže sa však v mnohých prípadoch jedná o prostriedok politického boja, najmä s ohľadom na súčasnú „ideologickú vojnu“ medzi liberálnymi a konzervatívnymi stranami, nezaobíde sa to bez argumentovania ad hominem a kritizovania cirkví en bloc. V súčasnej dobe sa však objavuje aj ďalší pohľad na danú záležitosť: v akej miere môže, a v akej miere by mal štát zasahovať do slobody cirkví na organizovanie verejných zhromaždení a iných podujatí, hoci aj vo verejnom záujme? Hoci sa marginálne objavili aj prípady nesúhlasu, cirkvi sa zväčša opatreniam štátu na ochranu verejného zdravia v boji proti pandémie koronavírusu podriadili. Bolo to určite spôsobené aj naliehavosťou situácie a potrebou riešiť situáciu, na ktorú nik nebol pripravený. Postupom času sa však začali vynárať rôzne problémy: ako napríklad skutočnosť, že štát určoval podmienky (ne)konania bohoslužieb vrátane niektorých liturgických úkonov, množili sa prípady priestupkových konaní kvôli bohoslužbám, ktoré sa konali napriek stanoveným zákazom. Ku koncu „prvej vlny“ pandémie už aspoň niektoré cirkvi vystupovali vo vzťahu ku štátnym predstaviteľom v postavení rovnocennejších partnerov, kedy ich predstavitelia rokovali s predstaviteľmi štátu o možnostiach uvoľňovania jednotlivých opatrení.

A práve na tomto úseku sa nám otvára otázka, ktorú sme načrtli už v úvode príspevku: nemôžu sa predstavitelia jednotlivých cirkví, rovnako ako aj ich členovia a sympatizanti, domáhať „odľuky štátu od cirkví“? Keď na ňu chceme odpovedať, musíme si najprv vymedziť to, čo by sme pod takouto odľukou rozumeli. Inštitút odľuky ako taký totiž vo svojej podstate nejednoznačný a v každej krajine je iný. V najširšom slova zmysle znamená, že vláda neuznáva žiadne náboženstvo ako štátne. V najčastejšom chápaní

súčasnosti pod takouto odlukou chápeme vzťah, v ktorom sa štát a cirkvi navzájom nevmiešavajú do svojich záležitostí.²³

Ak odluku chápeme ako absolútnu nezávislosť od právnych noriem štátu s predstavou, že „za múrmi“ kostola, kláštora, alebo akéhokoľvek modlitebného domu prestáva platiť právny poriadok štátu, tak to tak samozrejme platiť nemôže. Cirkvi pôsobia vo vonkajšom svete a musia sa podriadiť všeobecne záväzným právnym predpisom. Na druhej strane, ak by sme pod spomínaným odlúčením chápali presné vymedzenie kompetencií štátu vo vzťahu k cirkvám, nielen v oblasti financovania, ale rovnako aj organizácie verejných zhromaždení, takáto právna úprava by mohla len pomôcť. Taktiež by bolo vhodné zapojiť vo väčšej miere zapojiť aj zástupcov jednotlivých cirkví do rozhodovacích procesov na tomto úseku, a to nielen na neformálnej úrovni (ako to prebieha teraz pri ad hoc rokovaníach s predstaviteľmi štátu), ale aby ich úloha, najmä na úseku pripomienkovania, ale rovnako pri návrhu jednotlivých obmedzení, ich prijímaní či odmietnutí bola vymedzená v zákone.

Ako sme zhrnuli vo vyššie uvedenom texte, vzťah štátu a cirkví už v minulosti čelil rôznym výzvam, pričom vyriešenie týchto výziev si často vyžiadalo rôzne ústupky a to spravidla najmä zo strany cirkví. Na prvý pohľad sa zdá byť vhodným riešením zo strany lídrov jednotlivých cirkví tlačiť na čo najširšiu formu odluky štátu od cirkví. Avšak, akékoľvek oddelenie cirkví od štátu a vice versa sa pri stave ich súčasného „prepojenia“ formou financovania základných potrieb jednotlivých cirkví, javí, aspoň vo vzťahu k najväčším cirkvám na území Slovenskej republiky ako výhľadovo neuskutočniteľné. Dôležitým faktorom je pri každej diskusii o formách odluky cirkví od štátu poukázať aj na to, aké služby cirkvi štátu poskytujú (sociálne, vzdelávacie zariadenia, charity a pod.), a že to robia bez ohľadu na vierovyznanie tých, ktorí ich služby chcú alebo potrebujú využiť. Bohužiaľ, nutné je však aj podotknúť, že súčasný model vzťahu cirkví a štátu sa nejaví ani zďaleka ako rovný, ba naopak, už nie je ani férový. Chaotické opatrenia meniace sa náš bežný život totiž neprimerane zasahujú od života aj do sféry slobody vyznania. A to nielen v čase núdzového stavu, ale aj v čase, kedy všeobecná

²³ ČITBAJ, František. *Slobodná cirkev – slobodná spoločnosť*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2009, s. 24.

sloboda zhromažďovania bola obmedzovaná podzákonnými nariadeniami Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. Ako dopadne súčasná situácia, nevieme, no možno aj takto už pomerne dlhodobo obmedzovaná náboženská sloboda bude vyjadrená v úbytku veriacich pri sčítaní ľudu v roku 2021.

Sme však presvedčení, že pre kvalitu verejnej diskusie na tomto úseku je lepšie vyhýbať sa pojmu odluka – nielen, keď sa bavíme o úlohách štátu pri boji s pandemiou koronavírusu. Cirkveň a štát sú dve inštitúcie, ktoré sú pre chod a život spoločnosti v našom prostredí potrebné a nevyhnutné, hoci každá iným spôsobom. Je samozrejme, že medzi ich úlohami dochádza k viacerým stretom, je však jeden kľúčový bod, ktorý ich spája – a to je človek a jeho dobro. Zaujímavo to bolo prezentované aj zo strany autorov z prostredia katolíckej cirkvi po Druhom vatikánskom koncile: „*Skutočný cieľ Cirkvi nie je politický, ale náboženský, Cirkveň preto neohrozuje svet, ani mu nekonkuruje, ale chce aby pre obe strany bola na prvom mieste a nadovšetko spolupráca pre dosiahnutie spoločného cieľa, ktorým je dobro človeka rozvoj ľudského spoločenstva v rozmere národnom i medzinárodnom.*“²⁴ Pre činnosť cirkvi je určite potrebná sloboda a nezávislosť, no tá je limitovaná skutočnosťou, že cirkvi pôsobia vo vonkajšom svete, kde je normotvorcom štát, a jeho normotvorba sa musí rešpektovať. Na druhej strane, cirkvi majú mať právo sa tejto normotvorby zúčastniť a obhajovať svoje práva, ako aj práva svojich veriacich.

Literature

- ČITBAJ, František. *Slobodná cirkveň – slobodná spoločnosť*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2009, 91 s. ISBN 978-80-969953-7-0.
- DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. Bratislava: Nakladateľstvo C. H. Beck, 2019, 1792 s. ISBN 978-80-8960-374-9.
- HRDINA, Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 436 s. ISBN 80-86432-26-2.
- ĽALÍK, T. Politické práva. In: FRIDRICH, B. a kol. *Ústavné garancie ľudských práv*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013, s. 83–136. ISBN 978-80-7160-338-2.

²⁴ ČITBAJ, František. *Slobodná cirkveň – slobodná spoločnosť*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2009, s. 33.

- NEMEC, Matúš. Právne postavenie a činnosť cirkví v Slovenskej republike. In: *Revue církevního práva*, 1996, roč. 5, č. 3, s. 151–168. ISSN 1211-1635.
- Hovorca KBS k ohlásenému rušeniu verejného slávenia bohoslužieb. In: *Tlačová agentúra Konferencie biskupov Slovenska* [online]. 29. 9. 2020 9:00 [cit. 11. 10. 2020] <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20200929016>
- Vyhlasenie v súvislosti s epidémiou koronavírusu. In: *Orthodox.sk – Oficiálna stránka Pravoslávnej cirkvi na Slovensku* [online] [cit. 11. 10. 2020]. Dostupné z: <https://orthodox.sk/vyhlasenie-v-suvistosti-s-epidemiou-koronavirusu/>
- Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 7. 10. 2004, sp. zn. III. ÚS 292/04.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 31. 1. 2001, sp. zn. III. ÚS 64/00.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 18. 4. 2013, sp. zn. IV. ÚS 492/2012.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 193/03-35.
- Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.
- Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza LISTINA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.
- Zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovanom práve v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov.

Contact – e-mail

roman.bistak@flaw.uniba.sk; ludovit.macaj@flaw.uniba.sk

Roušky, burky, nikáby: zákaz zahalování tváře a pandemie covid

Kamila Abbasi

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Francie uplatňuje od roku 2011 zákaz zahalování obličeje na veřejnosti, přičemž tento zákaz je zaměřený primárně na zahalování muslimských žen, které nosí burky a nikáby. V celé Evropě jsou nyní přijímána opatření proti šíření pandemie covid. V situaci, kdy je nošení roušek nařizováno, zdá se, zákonná regulace muslimského zahalování fakticky pozbyla účinnosti.

Keywords in original language

Muslimský šátek; hidžáb; covid, náboženské symboly.

Abstract

In France, the ban on covering the face in public has been in place since 2011, and this measure is aimed primarily at Muslim women wearing burqas and niqabs. Across Europe, states are now taking action against the spread of the COVID pandemic. In a situation where the wearing of masques is mandatory, the legal regulation of the full-face veils has lost its effectiveness.

Keywords

Muslim Veil; Hijab; Covid; Religious Symbol.

1 ÚVOD

Evropské sekulární státy přistupují k náboženským symbolům na svém území různě. Jakkoliv je manifestace náboženského přesvědčení prostřednictvím zahalování základním právem muslimských žen, v evropském prostoru dlouhodobě kulminují tendence zvyk zahalování poměrně radikálně omezovat. Restriktivní opatření přitom zahalování regulují v různých typech veřejného prostoru odlišně – některá (zpravidla mírnější) opatření

dopadají výlučně na školství, v němž se pochopitelně uplatňuje veřejný zájem na ochraně dětí a mládeže jakožto zvláště zranitelné skupiny¹ osob před indoktrinací nejrůznějšími světonázory a přesvědčeními². Jiná restriktivní opatření v zemích, které k nim přistoupily, se uplatní na úřady, nemocnice nebo veřejný prostor v širším slova smyslu (tj. veškerý prostor mimo domov a soukromé kluby).

Francie uplatňuje od roku 2011 zákaz zahalování obličeje na veřejnosti, přičemž tento zákaz je zaměřený primárně na zahalování muslimských žen, které nosí burky a nikáby. Francouzský veřejný prostor nyní ovládá takřka nepřátelský sekularismus a stát se snaží různými opatřeními docílit maximální náboženské neutrality veřejného prostoru. V současnosti jsou však v celé Evropě přijímána opatření proti šíření pandemie covid, mezi které se řadí i rouška nebo ústenka, která fakticky jejím nositeli zahaluje ústa a nos. Příspěvek si proto klade za cíl nastínit specifické francouzské řešení šátkové otázky ve světle pandemie covid. V situaci, kdy je nošení roušek nařízeno, by se mohlo zdát, že zákonná regulace celoobličejového zahalování fakticky pozbyla účinnosti. Francouzské autority se nicméně k celé situaci staví velmi líknavě.

Pojem *zahalování* (jakožto náboženský symbol), příp. zkratka *muslimský šátek*, v tomto příspěvku představuje zastřešující pojem pro veškeré druhy ženského náboženského zahalování – od pouhého šátku symbolicky skrývajících vlasů až po zahalení prakticky celého těla, a to včetně obličeje.³ Ženy praktikující zvyk zahalování se mohou samy definovat jako muslimky, nebo jsou tak svým okolím označovány právě pro svůj náboženský symbol. V obecné rovině pak *muslimské ženy* zastřešují veškeré případy, kdy se tyto ženy stávají subjekty veřejné debaty. Přestože mezi praktikováním zahalování a praktikováním islámu ze strany žen neexistuje rovnítko, sama se dále v příspěvku dopustím této zkratky.

¹ NIFOSI-SUTTON, I. *The protection of vulnerable groups under international human rights law*. Routledge, 2017; obdobně IPPOLITO, F. a S. I. SÁNCHEZ (eds.). *Protecting Vulnerable Groups: The European Human Rights Framework (Modern Studies in European Law)*. 2. vyd. Hart Publishing, 2017; nebo HERRING, J. *Vulnerable adults and the law*. 2016.

² Kterým je pochopitelně i samotné náboženské vyznání.

³ V příspěvku je zvolen zastřešující pojem. Různé typy závoju totiž mají dle svého původu různé názvy: (*bidžáb*, angl. *hijab*; *esarp*) představuje tradiční „šátky“, jiné (*abaya*, *nikáb*, *burka*) zahalují celou postavu, v případě druhých dvou závoju i samotný obličej.

2 PROSTOR PRO UVÁŽENÍ V ŠÁTKOVÉ OTÁZCE

V obecné rovině představuje svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání vnitřní prostor člověka, tedy *forum internum*. Oproti tomu svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení označujeme za prostor vnější – *forum externum*. Z hlediska lidskoprávních katalogů je ochrana manifestace náboženského přesvědčení zakotvena na univerzální i regionální úrovni.⁴ Univerzální úroveň zakotvující manifestaci náboženského přesvědčení stojí jednak na Všeobecné deklaraci lidských práv OSN⁵, v jejímž článku 18 jsou poněkud velkoryse obě *fora* koncipována jako neomezená.⁶ Dále je prezentována oběma Pakty, tj. Mezinárodním paktem o občanských a politických právech, který ve svém čl. 18 odst. 3 počítá s omezením svobody vyznání v obdobném rozsahu jako Úmluva⁷, a Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech.⁸

⁴ ABBASI, K. Muslimské zahalování v Evropě: otázka feminismu a ženské emancipace? In: *Sborník Weyrovy dny 2020*. Brno: Masarykova univerzita.

⁵ Dokument sice není po právní stránce závazný, je ale jakýmsi katalogem doporučení-hodných práv, které by podle OSN měl mít každý člověk.

⁶ „Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změniti své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, boboslužbou a zachováváním obřadů.“ Čl. 18 Všeobecné deklarace lidských práv a svobod ze dne 10. 12. 1948, přijata a vyhlášena rezolucí Valného shromáždění OSN č. 217/III.A. In: MRÁZEK, Josef. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 444 s.

⁷ Čl. 18 odst. 1 MPOPP: „každému je zaručeno právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Toto právo zahrnuje v sobě svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle vlastní volby a svobodu projevat své náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, prováděním náboženských úkonů, boboslužbou, zachováváním obřadů a vyučováním.“ Čl. 18 odst. 2 MOPP formuje absolutní zákaz zásahu do fori interni; Ustanovení čl. 18 odst. 3 MPOPP pak počítá s omezením svobody vyznání v obdobném rozsahu jako Úmluva: „Svoboda projevat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předpisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných.“ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 19. 12. 1966, vyhlášen sdělením ministerstva zahraničních věcí pod č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 1. 9. 2020].

⁸ Všechna práva v něm zaručena mají být vykládána bez diskriminace na základě náboženského přesvědčení (čl. 2 MPOSKP). Pakt zavazuje smluvní státy k vytváření podmínek pro vzájemné porozumění a poklidnou koexistenci jednotlivých náboženských skupin na jeho území (čl. 13 MPOSKP). Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech ze dne 19. 12. 1966, vyhlášen sdělením ministerstva zahraničních věcí pod č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 6. 9. 2020].

Regionální úroveň je představována hned několika dokumenty, z nichž nejpodstatnější je pro účely tohoto článku právě Úmluva.⁹ Z hlediska Úmluvy je zásah do vnitřní sféry jedince naprosto nemožný.¹⁰ Zásahy do vnějších projevů víry však Úmluva naopak předpokládá a, jak bude představeno níže, v souvislosti s muslimským zahalováním k němu i hojně dochází, a to právě i v případech modelových států.¹¹

Podle čl. 9 odst. 1 Úmluvy platí, že „každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, boboslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.“ Podle odst. 2 pak „svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“ Samotná doktrína „margin of appreciation“, kterou se ESLP v posuzování těchto otázek řídí, je nástrojem pro posouzení národních potřeb při aplikaci Úmluvy v celoevropském kontextu.¹² Umožňuje v jeho rozhodovací činnosti zohlednit u států vázaných Úmluvou jejich kulturní a společenské odlišnosti.

⁹ Vedle Úmluvy sem spadá i unijní legislativa, z hlediska lidskoprávních katalogů je podstatná Charta EU.

¹⁰ V této souvislosti poukazuje Michal Bobek ve svém komentáři k Úmluvě na rozhodnutí ESLP *Kosteski* proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, podle kterého „Představa, že stát soudí stav občanských vnitřních a osobních přesvědčení je odporná a může nešťastně zavánět minulými neblaze proslulými pronásledováními.“ Rozsudek ESLP ze dne 13. 4. 2006, *Kosteski vs. Bývalá jugoslávská republika Makedonie*, stížnosti č. 55170/00. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 16. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>

¹¹ Ačkoliv Úmluva ve svém textu omezení *fori externi* připouští, v rovině univerzální tato možnost není. Vyplývá to ze znění Všeobecné deklarace lidských práv OSN, v jejímž článku 18 jsou obě fora čistě textualisticky koncipována jako neomezená: „Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, boboslužbou a zachováváním obřadů.“

¹² AGHA, P. Muslimské šátky v evropském veřejném prostoru. In: *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*, Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015, roč. 154, č. 10, s. 785–800, s. 788.

Proti omezujícím opatřením v jednotlivých státech brojily stěžovatelky před ESLP.¹³ Jak již bylo uvedeno, rozsudek *S.A.S. vs. Francie* stále představuje nejvýznamnější a dosud nepřekonaný rozsudek k šátkové otázce.¹⁴ S ohledem na kulturní odlišnosti jednotlivých států Rady Evropy volí v případě konfrontace s muslimským zahalováním každý stát takový přístup, který jemu samotnému vyhovuje nejvíce¹⁵, přičemž i absence jakékoliv regulace je hodnotovou volbou.¹⁶ Žalované státy, které se domnívaly, že jsou tato opatření konformní s omezením předpokládaným čl. 9 odst. 2 Úmluvy, předložily štrasburskému soudu některé argumenty, které již byly ESLP překonány.¹⁷

Přirozeně se nabízí otázka, proč uplatňuje restriktivní regulaci muslimského zahalování právě Francie, a nikoliv italská vláda, na níž nejen že svůj vliv dlouhodobě uplatňuje katolická církev samotná, ale odráží i katolické vyznání jejich voličů. Člověku by se mohlo zdát, že římskokatolická církev v Itálii nebude mít zájem na koexistenci jejich domácího kříže s výrazným prvkem islámu. Stejně tak může být překvapivé, proč je Francie, jejíž politická kultura staví na dědictví Velké francouzské revoluce a hodnotách jako je svoboda, rovnost a bratrství, tolik nepřátelská k volbě žen se zahalovat. Bez znalosti kulturních specifik se proto lze tázat: proč je hluboce religiozní, katolická Itálie v konečném důsledku otevřená silnému externímu náboženskému symbolu, jakým je muslimský šátek? Proč není Francie, prosazující princip antidiskriminace, k zahalování muslimských žen otevřená?

¹³ Rozhodnutí ESLP ze dne 15. 2. 2001, *Dahlab vs. Švýcarsko*, stížnost č. 42393/98; rozsudek ESLP ze dne 10. 11. 2005, *Leyla Sabih vs. Turecko*, stížnost č. 44774/98; rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2008, *Dogru vs. Francie*, stížnost č. 27058/05; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 1. 7. 2014, *S.A.S. vs. Francie*, stížnost č. 43835/11. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 20. 9. 2020].

¹⁴ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 1. 7. 2014, *S.A.S. vs. Francie*, stížnost č. 43835/11. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 20. 9. 2020]. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>

¹⁵ ABBASI, op. cit.

¹⁶ BACHRACH, P. a M. S. BARATZ Two faces of power. *American Political Science Review*, roč. 56, č. 4, s. 947–952.

¹⁷ ESLP upustil od poněkud příkrého označování zahalování za velmi silný externí náboženský symbol, což uvedl v rozhodnutí ze dne 15.2.2001, *Dahlab vs. Švýcarsko*, stížnost č. 42393/98.

3 FRANCOUZSKÝ PŘÍSTUP K ZAHALOVÁNÍ POD LUPOU ESLP

Francie má na svém území významnou muslimskou menšinu¹⁸, má proto zkušenost se ženským zahalováním, které na svém území již desítky let reguluje. Francie uplatňuje v duchu principu laicité absolutní vyprázdnění veřejného prostoru od náboženských symbolů. Postupně došlo nejprve k zákazu šátků na vlasech žákyň a posléze ke kontroverznímu zákazu zahalování tváře (burky a nikábu) ve veřejném prostoru obecně. Dalo by se říci, že zákazem celoobličejového zahalování byla zpečetěna francouzská politika odmítající tento muslimský náboženský zvyk.¹⁹

V roce 2011 Francie přijala zmiňovaný zákon²⁰ zakazující celoobličejové zahalování na veřejnosti.²¹ Veřejným prostorem ve smyslu zákona se rozumí jakékoliv místo mimo soukromé prostory (tedy mimo domov a soukromé kluby). Zákaz zahrnuje veřejnou komunikaci a kterákoliv místa veřejnosti přístupná nebo náležící k veřejné službě. Nedodržování předpisu je penalizováno pokutou ve výši až do 150 €. Zároveň platí, že kdo jiného nutí k tomuto typu zahalování, čelí penalizaci ve výši 30 tisíc €, popřípadě i roku odnětí svobody nepodmíněně. Dvojnásobný trest (tedy 60 tisíc € či 2 roky nepodmíněně) hrozí pachateli v případě, kdy se donucení dopustí na nezletilých dívkách. „Přídomek“ tohoto opatření dopadající na agresory jako druhá strana mince zákazu zahalování dívek a žen je vnímán pozitivně i ze strany kritiků plošného zákazu.

Pro následující část příspěvku věnovanou opatřením v souvislosti s šířením pandemie covid je podstatné, že se z plošného zákazu zahalování tváře uplatní určité výjimky: jsou jimi nahodilé sportovní, kulturní a umělecké

¹⁸ Postoj Francouzů k šátkové otázce je zajisté částečně reakcí na tamní přítomnost největší muslimské populace v západní Evropě: přibližně 8–10 % francouzské populace.

¹⁹ Nyní se však na veřejných místech v souvislosti s pandemií covid nařizuje nošení roušky. Svým způsobem se jedná o nařízené zahalování obličeje.

²⁰ Loi n° 2010-1192 ze dne 11. 10. 2010, interdisant la dissimulation du visage dans l'espace public. *Legi France* [online]. [cit. 16. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000022911670&categorieLien=id>

²¹ Oddíly 1–3 zákona 2010-1192 stanovují zákaz nošení oděvů navržených tak, aby skrývaly tvář na všech veřejných místech. Tato veřejná místa je pak nutné chápat extenzivním způsobem – jak ostatně plyne z oddílu 2 předmětného zákona: „veřejná místa“ zahrnují veřejnou komunikaci a kterákoliv místa veřejnosti přístupná nebo náležící k veřejné službě.

akce.²² Další výjimkou je pohyb v přírodě, zahalování tváře v rámci výkonu práce (např. sestřičky s ústenkou, policisté, manuální pracovníci se štítem chránícím tvář), eventuálně se uplatní rovněž výjimka pro zdravotní důvod (překážky na straně jednotlivce, pacienti v rekonvalescenci apod.).

Dopady zákona zakazujícího celobličejové zahalování na muslimskou komunitu ve Francii jsou tedy takové, že se nepřipustným zahalováním nestala pouze burka, kdy má žena přes oči „sít’ku“, a tudíž jí není do tváře vůbec vidět, nýbrž i nikáb, který oblast očí ponechává odhalenou. V den účinnosti tohoto zákona pak byla okamžitě podána stížnost k ESLP pro namítané porušení čl. 9 odst. 2 Úmluvy, tedy svobody projevu náboženského vyznání. Tato stížnost vyústila v pilotní rozhodnutí ESLP s názvem *S.A.S. vs. Francie*.²³

Jak již bylo uvedeno, Francie svůj přístup k právům jednotlivce staví na dědictví Velké francouzské revoluce, a jako jednu z klíčových ústavních hodnot tak vnímá princip rovnosti a antidiskriminace. I proto se ostatně stát před ESLP v rámci obhajoby restriktivního přístupu k zahalování dovolával toho, že ženy před šátkem *de facto* chrání.²⁴ Svou argumentaci koncipoval tak, že byl legislativní zásah do svobody projevu vyznání důvodný za účelem dosažení *respektování rovnosti mužů se ženami, respektování lidské důstojnosti, respektování minimálních požadavků společného soužití*. Stát rovněž uvedl, že muslimská žena šátkem vyjadřuje pohrdání (nezahaleným) okolím a činí tak v rozporu s důstojností ostatních.

ESLP nakonec stěžovatele nevyhověl s ohledem na doktrínu širokého prostoru pro uvážení, která umožňuje státům upravit si otázky, na nichž neexistuje u států Rady Evropy většinová shoda, individuálně. Uznal argumenty státu akcentující tradičně sekulární povahu Francie, naproti tomu argumentaci genderovou rovností neshledal důvodnou. Francie si dle Velkého senátu „zásah“

²² Zde srovnáme českou úpravu, která naopak jedině v případě sportovních akcí a demonstrací omezuje zahalování tváře. Dle § 5 odst. 1 písm. j) zákona 200/1990 Sb., o některých přestupcích, se fyzická osoba dopustí přestupku tím, že cestou na organizované sportovní utkání, v místě takového utkání nebo cestou zpět z takového utkání má obličej zakrytý způsobem ztěžujícím nebo znemožňujícím její identifikaci.

²³ Rozhodnutí Velkého senátu ESLP ze dne 1.7.2014, *S.A.S. vs. Francie*, stížnost č. 43835/11. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 20. 9. 2020].

²⁴ Jako příklad lze uvést francouzskou státní politiku zakazující závoje ve veřejném školství. Snaha uzákonit povinnou docházku děvčat do francouzských škol bez zahalení v 80. letech 20. století byla motivována mj. snahou o prosazování genderové rovnosti.

do článků 8 a 9 Úmluvy dostatečně odůvodnila, když se na zákonné úrovni snažila prosadit tzv. minimální požadavky soužití ve společnosti s ohledem na fakt, že lidská tvář představuje ve společnosti důležitou roli v oblasti sociální interakce. Komunitní život stojí na otevřené mezilidské interakci, které lze dle vyjádření ESLP se závojem jen stěží dosáhnout. ESLP v tomto rozsudku v rámci širokého prostoru pro uvážení poprvé zohlednil prvek minimálních požadavků soužití (tedy tzv. *living together*), který ve své judikatuře následuje i v navazujících²⁵ rozsudcích, čímž se tato rozhodovací praxe stala konstantní.²⁶

Přezkum francouzské legislativy ze strany ESLP ale pochopitelně ponechal otevřené některé otázky nebo spíše problémy: Lze integraci příslušnic dané menšiny skutečně vnutit a vynutit? Nebráníme se jako většinoví Evropané jen mase zahalených žen? Byly pouhé stovky muslimských žen ve Francii se zahalenou tváří legitimním důvodem pro plošné omezení? Některé navazující studie²⁷ na plošný zákaz zahalování dokonce poukazují jako na příčinu radikalizace druhé a třetí generace potomků původních přistěhovalců (občanů, kteří se v Evropě již narodili a o své kořeny se zprvu nezajímali). Tito občané vnímali tento legislativní akt jako své symbolické vyloučení z většinové společnosti a začali se o kulturu svých předků (nově) zajímat. To vyústilo v rozšíření množství nošení hidžábu mezi mladými ženami, příj. zájem o osvojení rodného jazyka předků. Podle závěrů oxfordské studie *Veiling* se tímto způsobem společnost „radikalizuje“ skrze kulturní vzdor.²⁸

Argument, že burka představuje pro ženu „chodící vězení“ a zabraňuje její integraci a komunikaci s okolím, je také velmi dvousečným – na jednu stranu tzv. šátkový zákon osvobozuje násilně zahalené ženy, na druhou stranu žena dosud z vlastní vůle zahalovaná možná bez závoje neopustí bezpečí svého domova jakožto soukromého prostoru, který se jí tímto stane (byť zákonodárci nezamýšlenou) „věžeňskou celou“.

²⁵ Konkrétně byla potvrzena i nedávnými rozhodnutími ESLP zabývajícími se aktuálnějšímí případy *Belacemi a Oussar vs. Belgie*, stížnost č. 37798/13; *Dakir vs. Belgie*, stížnost č. 4619/12. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>

²⁶ ABBASI, op. cit.

²⁷ CARVALHO, J. P. *Veiling*. (Working paper). Department of economics, University of Oxford, 2011. Dostupné z: <https://www.ineteconomics.org/uploads/papers/CarvalhoConferencePaper.pdf>

²⁸ Skrze tzv. kulturní vzdor, který v případě zásahu do kulturního centra (v podobě zákazu nošení šátku) nutně nastane, se společnost *de facto* radikalizuje.

4 MŮŽE POVINNÉ NOŠENÍ ROUŠEK SUSPENDOVAT ZÁKAZ ZAHALOVÁNÍ?

Plošným zákazem již v minulosti přijatým však šátková otázka stran celoobličejového zahalování nebyla zcela uzavřena. Že je problematika pro legislativce stále aktuální – i po přijetí plošné úpravy omezující zahalování muslimek – dokládá i současná situace nařízených roušek v rámci boje proti pandemii covid a její střet se zákazem muslimského zahalování tváře v některých evropských zemích.

Ve Francii je současně zákonem nařízeno zahalování tváře, v platnosti však nadále zůstává i zákaz celoobličejového zahalování. Střet dvou (dle mého toliko zdánlivě) protichůdných opatření komplikuje celosvětový nedostatek osobních ochranných prostředků, kvůli kterému se mnoho lidí obrátilo k podomácku šitým pomůckám nebo běžným oděvům. Současná proticovidová opatření tedy zdánlivě zákaz burek a nikábu suspendovala. Reakce zodpovědných orgánů na dotazy novinářů jsou ale velmi kusé a přinášejí argumentační linii, která je dle mého názoru ústavněprávně nedostačující.²⁹

Ve Francii jsou roušky (nebo jiné formy zakrytí úst a nosu) vyžadovány v souvislosti s pandemií ve veřejné dopravě a na středních školách. Od prvního září letošního roku je povinné nosit roušky v pracovním prostoru, a to v případě otevřeného kancelářského prostoru nebo sdílených prostor (kuchyně, toalety, chodby). Uzavřené kanceláře podobně jako v České republice nošení roušky nevyžadují. K nařízením roušek přistupují i některé samosprávy – v Lyonu je od prvního září povinné nosit roušku ve veškerém veřejném prostoru pro osoby starší jedenácti let. Nedodržení těchto požadavků s sebou pochopitelně nese penalizaci. Nutno dodat, že stát tato opatření chrlí podobně živelně jako v českém prostředí.

Přestože zákon plošně omezující zahalování obličeje se hojně označuje jako „šátkový“ (a sama se toho v tomto příspěvku také dopouštím), v jeho textu se nachází pouze nepřímý opis zahalování obličeje (neobsahuje název náboženského symbolu nebo pojem náboženský symbol). V důvodové zprávě,

²⁹ Le port du masque obligatoire est-il compatible avec la loi anti-burqa? *Le HuffPost* [online]. 13. 5. 2020 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z: https://www.huffingtonpost.fr/entry/deconfinement-le-port-du-masque-est-il-compatible-avec-la-loi-anti-burqa_fr_5ebbcc33c5b6917714d6ca18

parlamentní rozpravě nebo i vyjádření k ESLP v případě³⁰ *S.A.S. vs. Francie* se však stát netajil tím, že tento zákon míří právě na burku a nikáb a tento fakt ostatně ani nikdy nerozporoval.

Jak již bylo uvedeno, zákon plošně omezující celoobličejové zahalování obsahuje výjimku ze zákazu zahalování pro zdravotní důvody. Tato výjimka je však dosud interpretována spíše jako překážka penalizace při porušení zákona v případě, že by se jednalo o osobu zahalenou například v rámci rekonvalescence po zdravotním zákroku. Podle mého názoru ovšem nic nebrání tomu, aby se tato výjimka uplatnila i na mimořádné situace v souvislosti se současnou pandemií. Ostatně v rámci ochrany zdraví se může žena chránit ústenkou, rouškou, šátkem nebo lyžařskou kuklou. Neschopnost státu zajistit potřebné množství osobních ochranných prostředků odpovídající kvality již beztak řadu lidí odkázalo na podomácku šité ochranné pomůcky a méně hygienické „amatérské“ ústenky.

Francouzské ministerstvo vnitra se nicméně v médiích³¹ nechalo slyšet, že tzv. šátkový zákon z roku 2010 zůstává v platnosti. Konkrétně se jeho mluvčí vyjádřila v tom smyslu, že „*ke právní definici absentuje, přichází na řadu zdravý rozum*“³².

Ke konformnímu výkladu šátkového zákona s ohledem na „zdravotní výjimky“ předpokládané zákonem dosud nedošlo ze strany žádné autority nebo soudu. Ironií je, že se francouzské muslimky v minulosti po vyhlášení šátkového zákona pokusily obejít zákonný zákaz tím, že nosily roušky.³³ Osoby, které dnes nenosí roušku, mohou být pokutovány, stejně jako ženy, které v prostoru nejistoty (možná) porušují tzv. šátkový zákon.

Je samozřejmě možné, že v tomto pohnutém období veřejné složky například vůbec nebudou pokutovat porušení veřejného pořádku nošením burky a nikábu. Ostatně prizmatem principů trestního práva ta stejná výše reality

³⁰ Rozsudek ESLP ze dne 1.7.2014, *S.A.S. vs. Francie*, stížnost č. 43835/11. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 16. 9. 2020]. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>

³¹ STOPPARD, L. Will Mandatory Face Masks End the Burqa Bans? *The New York Times* [online]. 2020 [cit. 5. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/05/19/style/face-mask-burqa-ban.html>

³² Ibid.

³³ DIALLO, R. Visages masqués, la contradiction à visage découvert. *Slate.fr* [online]. 20. 5. 2020 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.slate.fr/story/190779/covid-19-loi-voile-integral-niqab-obligation-port-masque-contradiction-assimilationnisme>

představovaná muslimským zahalováním tváře nyní odpovídá proticovidovým nařízením zakrytí úst a nosu. Svým vzhledem nikáb (a ještě lépe burka) plně následuje lékařská doporučení, z nichž některá uvádějí i vhodnost zakrytí očí ochrannými brýlemi. Pokud by za této situace byla žena v burce pokutována, sankce by dle mého názoru velmi pravděpodobně neobstála v ústavněprávním přezkumu správních soudů a vyloučit nelze ani zásah prostřednictvím přezkumu ze strany ESLP.³⁴ Ricca ve své eseji k problematice přezkumu ze strany ESLP dodává další paradox: může snad optikou štrasburského soudu obstát restriktivní opatření státu, které fakticky zakazuje nošení závoje upraveného pro ochranu zdraví jen a pouze pro jeho alternativní náboženský význam? Podle autora představuje takový přístup pravděpodobně porušení práv zaručených čl. 9 Úmluvy.³⁵ Rovněž stojí za povšimnutí, že Francie v duchu laicité a požadavku zření do tváře nijak nezvažuje šíření povědomí o transparentních ústenkách, které nejenže tomuto požadavku odpovídají, navíc mj. šetří práva neslyšících osob.³⁶

Jestliže podle některých „protišátková“ a „proticovidová“ opatření neobstojí vedle sebe prostřednictvím výjimky ze zdravotních důvodů, nabízí se tato opatření (jako protichůdná) alespoň ústavně-konformně vyložit. V duchu doktríny *living together* stanovené ESLP byla odhalená tvář předpokladem koexistence dvou různých kultur v jedné společnosti. V současnosti je, domnívám se, tento princip společného soužití zatemněn proticovidovými opatřeními přijatými z důvodu veřejného zájmu na ochraně zdraví. Z mého pohledu proto nařízení roušek suspendovalo šátkový zákon.

Závěrem za povšimnutí stojí i to, že se snaha francouzských orgánů celý veřejný prostor sekularizovat v duchu laicité v současném společenském diskurzu dotýká i šátků zakrývajících toliko vlasy (hidžábu). Francouzské Národní shromáždění, resp. vybraní poslanci například odmítli spolupracovat se zástupkyní studentské organizace nosící šátek na vlasech. Na společném setkání za účelem diskuze nad účinky covid na děti a mládež její

³⁴ Byť je pokuta svou výší z pohledu ESLP na hranici bagatelnosti, jednalo by se o zásah do dalších práv, zejm. čl. 9 Úmluvy.

³⁵ RICCA, M. Don't Uncover that Face! Covid-19 Masks and the Niqab: Ironic Transfigurations of the ECtHR's Intercultural Blindness. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*, 2020 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s11196-020-09703-y>

³⁶ Ibid., s. 22.

akt zahalování odsoudili s odvoláním na porušení principů sekularismu.³⁷ Jednací řád nicméně omezuje pouze členy shromáždění při jeho zasedání a na veřejnost nedopadá³⁸.

5 ZÁVĚR

Většinovými Evropany je zvyk zahalování vnímán velmi různorodě. I když ve střední Evropě bylo ještě před několika desítkami let pravidlem, aby žena při návštěvě mše měla zahalený trup i vlasy, dnes se již ani v kostele na cudném odění nelpí. Šátky, které si u nás kdysi vázaly vdané ženy, se nenosí už ani na vesnici, kde se tradice zachovávají déle.

V případě *S.A.S. vs. Francie* se ovšem ESLP vyjadřoval k prostředí, které je maximálně sekularizované. Dospěl k závěru, že jedním z pravidel harmonického soužití několika skupin ve společnosti je oboustranná schopnost a možnost vzájemné komunikace bez bariéry, kterou závoj přes obličej (nebo jen přes ústa) jednoznačně představuje. Posláním rozsudku ESLP tehdy byla legitimnost snahy Francouzů o dosažení integrace žen a vzájemné koexistence muslimské komunity s majoritní společností. Jistě by bylo velmi těžké se plně integrovat za situace, kdy si může žena závoj z celé postavy včetně tváře sundat jen ve svém soukromí.

Ochrana zdraví v souvislosti s šířením pandemie covid s sebou však nyní přinesla plošné nařízení zahalování obličeje. A jakkoliv není nošení burky a nikábu evropské společnosti vlastní (a přestože je komunikace s takto zahalenou ženou pro Evropana velmi komplikovaná), v důsledku zmíněných opatření mohou burky a nikáby opětovně najít ve společnosti své místo. Zvláště, jestliže stát ponechal zajištění ochranných prostředků na možnostech a schopnostech svých občanů, a mlčky tak toleruje nošení méně efektivních látkových roušek a ústenek.

Již samotné přijetí tzv. šátkového zákona zakazujícího celoobličejové zahalování vnímala řada muslimských žen jako akt svého symbolického vyloučení

³⁷ EQUY, L. Face à une syndicaliste étudiante voilée, des députés LR et LREM quittent une audition. *Libération.fr* [online]. 17. 9. 2020 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z: https://www.liberation.fr/politiques/2020/09/17/face-a-une-syndicaliste-etudiante-voilee-des-deputes-lr-et-lrem-quittent-une-audition_1799764

³⁸ Jednací řád. *Assemblée nationale (Národní shromáždění)* [online]. Dostupné z: http://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/divers/texte_reference/02_reglement_assemblee_nationale.pdf

z většinové společnosti. Jak bylo výše nastíněno, k ústavně-konformnímu výkladu eventuálního střetu tohoto zákona se současnými opatřeními proti pandemii covid se zodpovědné francouzské orgány nemají. Jsou vcelku liknavé se k této otázce relevantním způsobem vyjádřit, aby rozptýlily některé relevantní pochybnosti týkající se například udělování sankcí za porušení šátkového zákona. To vše vysílá k početně významné menšině občanů Francie určitý signál o netoleranci a do jisté míry i lhostejnosti k jejím hodnotám a přáním.

Literature

ABBASI, K. Muslimské zahalování v Evropě: otázka feminismu a ženské emancipace? In: *Sborník Weyrový dny 2020*. Brno: Masarykova univerzita, s. 38–92.

AGHA, P. Muslimské šátky v evropském veřejném prostoru. In: *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*, 2015, roč. 154, č. 10, s. 785–800. Praha: Ústav státu a práva AV ČR. ISSN 0231-6625.

BACHRACH, P. a M. S. BARATZ. Two faces of power. *American Political Science Review*, roč. 56, č. 4, s. 947–952.

CARVALHO, J. P. *Veiling*. (Working paper). Department of economics, University of Oxford, 2009.

DIALLO, R. Visages masqués, la contradiction à visage découvert. *Slate.fr* [online]. 20. 5. 2020 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.slate.fr/story/190779/covid-19-loi-voile-integral-niqab-obligation-port-masque-contradiction-assimilationnisme>

EQUY, L. Face à une syndicaliste étudiante voilée, des députés LR et LREM quittent une audition. *Libération.fr* [online]. 17. 9. 2020 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z: https://www.liberation.fr/politiques/2020/09/17/face-a-une-syndicaliste-etudiante-voilee-des-deputes-lr-et-lrem-quittent-une-audition_1799764

HERRING, J. *Vulnerable adults and the law*. ISBN 9780198737278.

IPPOLITO, F. a S. I. SÁNCHEZ (eds.). *Protecting Vulnerable Groups: The European Human Rights Framework (Modern Studies in European Law)*. 2. vyd. Hart Publishing, 2017. ISBN 978-1509915484.

NIFOSI-SUTTON, I. *The protection of vulnerable groups under international human rights law*. ISBN 9781138838420.

- RICCA, M. Don't Uncover that Face! Covid-19 Masks and the Niqab: Ironic Transfigurations of the ECtHR's Intercultural Blindness. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*. 2020 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s11196-020-09703-y>
- STOPPARD, L. Will Mandatory Face Masks End the Burqa Bans? *The New York Times* [online]. 2020 [cit. 5. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/05/19/style/face-mask-burqa-ban.html>
- Jednací řád shromáždění. *Assemblée nationale* [online]. Dostupné z: http://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/divers/texte_reference/02_reglement_assemblee_nationale.pdf
- Le port du masque obligatoire est-il compatible avec la loi anti-burqa?. *Le HuffPost* [online]. 13. 5. 2020 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z: https://www.huffingtonpost.fr/entry/deconfinement-le-port-du-masque-est-il-compatible-avec-la-loi-anti-burqa_fr_5ebbcc33c5b6917714d6ca18
- Loi n° 2010-1192 ze dne 11. 10. 2010, interdisant la dissimulation du visage dans l'espace public. *Legi France* [online]. [cit. 16. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000022911670&categorieLien=id>
- Rozsudek ESLP ze dne 13. 4. 2006, *Kosteski vs. Bývalá jugoslávská republika Makedonie*, stížnosti č. 55170/00. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 16. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>
- Rozhodnutí ESLP ze dne 15. 2. 2001, *Dahlab vs. Švýcarsko*, stížnost č. 42393/98. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 16. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>
- Rozsudek ESLP (Velký senát) ze dne 10. 11. 2005, *Leyla Sabín vs. Turecko*, stížnost č. 44774/98. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 16. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>
- Rozsudek ESLP ze dne 4.12.2008 *Dogru vs. Francie*, stížnost č. 27058/05. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 16. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>
- Rozsudek ESLP (Velký senát) ze dne 1. 7. 2014, *S.A.S. vs. Francie*, stížnost č. 43835/11. In: HUDOC [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 16. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>

Contact – e-mail

Abbasi.Kamila@gmail.com

Vědecká redakce MU

prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D. (předseda);
doc. RNDr. Petra Bořilová Linhartová, Ph.D., MBA; Mgr. Tereza Fojtová;
doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.; Mgr. Michaela Hanousková;
doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.; doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.;
prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.; prof. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.;
prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.; prof. RNDr. Jaromír Leichmann, Dr. rer. nat.;
PhDr. Alena Mizerová; doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; Ing. Zuzana Sajdlová, Ph.D.;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; prof. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.;
prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.; doc. PhDr. Martin Vaculík, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D. (předseda);
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.; doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc.; doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.

CÍRKEV A STÁT 2020

Sborník příspěvků z konference

Ing. Mgr. Jaroslav Benák, Ph.D. (ed.)

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
v roce 2020

Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity
Edice Scientia, sv. č. 697

1. vydání, 2020

ISBN 978-80-210-9747-6 (online ; pdf)
www.law.muni.cz

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

ISBN 978-80-210-9747-6

9 788021 097476